

מלכה חפץ-טוזמאן שירים

הוצאת **קֶשֶׁב** לשירה

EDITOR IN CHIEF: RAFI WEICHERT

העורך הראשי: רפי וייכרט

EDITORIAL BOARD: ISRAEL HAR

המערכת: ישראל הר

ODED PELED

עודד פלד

המייסדים:

משה דור, רפי וייכרט, גיורא לשם

ספרינו רואים אור בסיוע ידידי קשב:

• פרופ' דוד אוחנה	• אלישבע זהר ואשר רייך	• "סיפור פשוט" – חנות ספרים
• פרופ' מירון ח. איזקסון	• ד"ר אוריאל זוהר	
• ד"ר רוחמה אלבג	• פרופ' חנן חבר	• פרופ' צ'ארלס ת. סלמון
• גלעד אלון ואבי פן ("קרון הספרים")	• אביבית ויחיאאל חזק	• ד"ר ישראל סמילנסקי
• ד"ר אברהם אלקיים	• ענת חנוך ואשר גל	• מיכל סנונית
• פרופ' קרן אלקלעי-גוט	• ביק טל	• ד"ר חנה עמית-כוכבי
• ד"ר עדו אמבר	• ד"ר הדסה ופרופ' חיים טל	• יעל וואלי עקביה
• ד"ר דנה אמיר	• ד"ר זהר יבין-גיא	• אהוד פדרמן
• אביבית ואבי אקשוטי	• פרופ' משה יצחקי	• ארנון פורת
• שרה ארנסון	• דן ירדני	• פרופ' דוד ועפרה פיימן
• פני יונה בדרש	• ד"ר חביבה ישי	• ארית ואודו פלקוביץ'
• יפתח בן אהרון	• בנו כלב	• רוחמה פרוכטר
• ד"ר ניצה בן-ארי	• פרופ' דן כספי	• פרופ' רחל פרנקל-מדן
• פרופ' מאיר בר-אשר	• נילי כרמל-יונתן	• רותי וגדי קוטלר
• ד"ר נמרוד בר עם	• פרופ' נתנאל לאור	• פרופ' גידי קורן
• גלי דרוקר בר עם	• פרופ' ישראל לוין	• ליאת קפלן
• פרופ' אורי ברנשטיין	• נורית לוינסון	• פרופ' רות קרטון-בלום
• בנימין ברסון	• אסנת לידר	• פרופ' מיכאל קרן
• יעקב גור-אריה	• ד"ר מיכל לגיר	• אילן רוזינר
• אורית גידלי ואלכס בן-ארי	• ד"ר גלעד מאירי	• פרופ' פיליפ רוזנאו
• מרדכי גלדמן	• פרופ' עדנה ודן מוזס	• פרופ' גלית חזן-רוקם
• ד"ר מירי גלעד	• ד"ר אורית מיטל	• ופרופ' פרדי רוקם
• נילי דגן	• פרופ' סימור מייין	• תיקי רותם
• הרצל ונחמה דונסקי	• פרופ' ורד סלונים-נבו	• פרופ' יעקב רוז
• פרופ' יצחק (ציקי)	• ופרופ' יצחק (יאני) נבו	• פרופ' טוביה ריבנר
• ותלמה דינשטיין	• ד"ר יוסי נגה	• רובי שונברגר
• אורי הלוי	• פרופ' בני נגריס	• נילי וגרשון שחור
• ד"ר אסף הרי	• רחלי נול-כהנא	• אילנה שחף
• פרופ' רחל הרץ לזרוביץ	• פרופ' יהודה ניני	• פרופ' גולן שחר
• דרור ויגדור	• ד"ר מתן ואפרת ניניו	• רבקה שטייניץ
• פרופ' שלמה וינר	• נעמי נמרוד וד"ר חגי רוגני	• גילי שטיינר
• תרצה ולנטיין	• עמוס סגל	• פרופ' אניטה שפירא
	• רוני סומק	• רבקה ואמציה תבואה

מלכה חפץ-טוזמאן

שירים

תרגום מיידיש:
חמוטל ברייזסר

הוצאת ק.ב לשירה

Malka Heifetz-Tussman

Poems

Translated and introduced by **Hamutal Bar-Yosef**

הספר יוצא לאור בשיתוף:
קרן איציק וגניה מאנגר
ליד
קרן יהושע רבינוביץ לאמנויות תל-אביב

מסת"ב: 978-965-531-133-4 ISBN:

©

הזכויות שמורות למלכה חפץ-טוזמאן ולהוצאת **קֶשֶׁב** לשירה
Copyright by Malka Heifetz-Tussman & **KESHEV** Publishing House

אין לשכפל, להעתיק, לצלם, להקליט, לתרגם, לאחסן במאגר מידע, לשדר או לקלוט
בכל דרך או אמצעי – אלקטרוני, אופטי, מכני או אחר – כל חלק שהוא מהחומר שבספר
זה. שימוש מסחרי מכל סוג שהוא בחומר הכלול בספר זה אסור בהחלט אלא
ברשות מפורשת בכתב שתינתן מראש מאת בית ההוצאה לאור.

כתובתנו באינטרנט: <http://www.poetry.org.il>

נדפס בישראל תשע"ג • 2013 Printed in Israel

סידור, עימוד והדפסה:
א. אורן הפקות דפוס בע"מ

סדר השירים

9

מבוא

מתוך שירים (1949)

- 13 שְׁנֵי בְּעֶפֶר
15 מִכְתָּב לְבֵן בְּמִלְחָמָה (1945)
17 תַּחְזֹר בְּעֶזְרַת הַשֵּׁם
20 אַתָּה, אָדָם
21 אִיזוֹ חוֹטָאת אָנִי
22 בְּרִטְרוֹ-
23 אֵיכָה
24 אֲדַמְתִּי, שְׁאֵרֶת בְּשָׂרִי
26 הָאֵבֶל
27 שְׁמֵשׁ וְגִשֵּׁם
28 עֵץ הָאֵלֹן שְׁלָה
29 אֵיךְ נַעֲשִׂית חֲכָמָה, אִמָּא?
31 עֲקֵבוֹת
33 אֱלֹהִים יוֹדֵעַ
34 שׁוֹטָה מְבַחֵר
35 מוֹדֵעַ וּמוֹדֵעַ עוֹד יוֹתֵר
36 קִיץ
37 כְּפוֹתָה
38 שְׁמָחָה
39 מִבֶּט מְלָכָסֶן
40 עֲדִינוֹתָה
41 בְּאֲדִיקוֹת כְּמוֹ בְּתַפְלָה
42 זְרוּעוֹת נִכְלָמוֹת
43 רְחוֹק מֵעֵבֶר
44 מָה אָנִי יְכוּלָה לַעֲשׂוֹת
45 עֲצוּבָה וְטוֹבָה

46	אֲנִינְחָמָה
48	אֲנִי אֵשָׁה
50	גוֹהֲרֶת עַל עֲצָמַי: כָּלִיל סוּנָטוֹת

מתוך *רגוע, פראותי* (1958)

63	מֵאֲמִינָה אֲנִי
64	פָּגָם
65	כֹּה בְּהִיר וְעֵדִין
66	גֶּשֶׁר מִתְנַוֵּדֵד
67	וְאֲנִי מְחִיכֶת מָרָה
68	שֶׁעָבֹד
69	גַּג עַל הָרֹאשׁ
72	לֵיד בֵּית נָטוּשׁ
73	מְלִים מְכַאֲבוֹת
74	אִי־שֶׁקֶט
75	לָאוּ
76	רְגוּעַ, פְּרָאוֹתִי
79	אֲנִי יוֹדַעַת כָּלוּם
80	מַעֲמָד
81	רְעִידַת אֲדָמָה
82	עֲלָם עִם תְּפוּחַ בִּיד
83	מָה שׁוֹנָה
84	חֲכָמָה

מתוך *צללי זכרונות* (1965)

87	אֲב הִתְהוּ שְׁלִי
88	מִים בְּלִי דְבוּר
89	מוֹם
90	גִּלְבַּעַ
92	שְׁעֵתִי הַכְּנוּעָה
93	לֹא אָעִיר
94	הָאֵשׁ גּוֹזַעַת

מתוך **עלים אינם נופלים** (1972)

97	אַתָּה מְדַבֵּר הַרְחֵק מֵעֵינַי
98	רְאִיתִי אוֹתְךָ בֵּין הָעֵצִים
99	טוֹב כָּכָה
100	אֲנִי אוֹמֶרֶת
101	בְּדִידוֹת יָפָה לְהַחֲרִיד
102	אֲחוֹתִי
103	רַעַם, אָחִי וְרַעִי
104	לִיצֵן הַחֲצֵר
105	יְדֵי הַרִיקָה
107	הָעִיר שְׁבִתוֹכִי
108	מִשְׁחָק

מתוך **מתחת לסימן שלך** (1974)

111	שִׁירִים קְטָנִים
112	חֲלֻצָתְךָ
113	יו"דִין קְטָנוֹת
115	מִתַּחַת לְסִימָן שְׁלֹךְ
116	תְּפִלָּה
117	אֲלֻמְנוֹת
120	אוֹרְחֵי
121	דָּלִי
122	הַגִּיעַ
123	זְמַן שְׁתִּיקָה
125	קִירוֹת מְלִים
127	לֹא מְזֻמָּן
128	מִתּוֹךְ הַ"אֶסוּר"
129	לְכִי חֲבִיקִי
130	בְּבִרְכוֹת הַכְּחָלוֹת שֶׁל עֵינַיִךְ
131	אֶל תִּכְאַיֵּב לִי
132	עִם שׁוֹטָה
133	נִגּוֹן נְשִׁימָה

מתוך **היום זה תמיד** (1977)

137	[אֲדוֹנִי]
138	אֲנִי קוֹרֵאת, אֲנִי קוֹרֵאת
139	הַמִּסְכָּה
140	אֲבֹא מְתוֹק
141	הַיּוֹם זֶה לְנֶצַח
143	יִידִישׁ
144	בְּכָאֵב מְתוֹק
146	קִנְרִיּוֹת
147	הַיִּמָּמָה שְׁלִי
148	יְלָלוֹת
149	מִבְּטִים כְּחֻלִּים
150	יָפָה כַּחֲמָה
151	פְּרָחֵי נֶסְטוֹרְצִיוֹם

מתוך **ואני מגחכת** (מִן הַעִיזְבוֹן, 1985)

155	שִׁיר
156	עֲרוֹב
157	שִׁיר עֶצוֹב
158	רַק אֲזִי
159	אֶפְלוּ אִם חֲלִילָה
160	חֶפֶשׁ אוֹתִי
161	דְּמָמָה קְדוּשָׁה
162	וְאֲנִי מִגְחֶכֶת
163	אֲדָמָה וּמָטָר
164	הַשָּׁטוֹת

166	אחרית דבר מאת חמוטל ברייוסף
-----	-----------------------------

נתקלתי בשירי מלכה חפץ-טוזמאן במקרה: מרשה פאלק נתנה לי את ספר תרגומיה שלה לשירי חפץ-טוזמאן באנגלית, *With Teeth in the Earth* (1992). מעולם לא שמעתי את שמה קודם לכן. תוך כדי קריאה חשתי אותה תערוכת של עונג עז, קרבה גדולה (גם בהשקפת העולם וגם בהעדפות סגנוניות), וצער על שלא אני כתבתי כמה מהשירים הללו – סימניה המובהקים והנדירים של חוויית קריאה איכותית, בלתי נשכחת. מיד עם קריאת השירים חשתי את תכונות אישיותה – האצילות, החכמה, ההומור, השובבות, החושניות, הדייקנות, הגעגועים לטוהר, הרצון האמיתי לנחם ולפייס – ונמלאתי הערצה ואהבה.

הצטערתי שאין ספר משיריה בתרגום לעברית. לתרגם מיידית – זה לא עלה על דעתי בתחילה. היידיש הייתה שפה אסורה, מביישת, בבית ילדתי, אף על פי שהייתה שפת דיבור וכתובה טבעית לאבי (מדי שבת היה כותב מכתב ארוך ביידיש לקרוביו באמריקה, ששלחו לנו חבילות מזון ובגדים, מביישות גם הן), אבל היא נשמעה באופן קבוע בסביבה המשפחתית והחברתית, ובצבצה בתוך העברית של המבוגרים וגם של הילדים.

כשהייתי כבת עשרים נקלעתי לסביבה דוברת יידיש בירושלים, וגיליתי לתדהמתי שבשעת הצורך אני מבינה וגם מדברת יידיש. אחר כך, כשניסיתי לקרוא מאמרי ביקורת ביידיש (לצורך מחקר הספרות העברית) הופתעתי לגלות כמה קל למי ששולט בעברית, גרמנית, רוסית, אנגלית וצרפתית להבין את רוב הכתוב. הייתה לי הזדמנות לקרוא סיפורת ביידיש כששהיתי בפילדלפיה במכון ללימודים מתקדמים במדעי היהדות, ושוב התברר לי שאני קוראת די בקלות ומבינה את מרבית הטקסט. על הבסיס הזה – כשאני סומכת על עזרתם של מילונים (יזכר לטובה בייחוד המילון יידיש-צרפתית המצוין של בערל ווייסבראט ויצחק ניבארסקי, 2011) ושל ידידים דוברי יידיש – החלטתי להיכנס להפתקה של תרגום שירי מלכה חפץ-טוזמאן לעברית.

הראשון שעזר לי להימנע מטעויות בהבנת הנקרא היה ידידי המילונאי ד"ר יוסף גורי, מחבר מילוני יידיש לפתגמים, ברכות וקללות וניבים.

אחר כך באה לעזרתי ורה סולומון, האחראית מטעם "בית שלום עליכם" והתכנית לידיש באוניברסיטה העברית ל"מפתח עיתונות יידיש". ורה הקדישה לי ולמלכה חפץ-טוזמאן שעות רבות בנדיבות ובמסירות שאין להן שיעור. היא לא רק מנעה אותי מטעויות, היא גם הציעה לי לפעמים חלופות מוצלחות יותר. פרופ' אברהם נוברשטרן בדק שוב את הדיוק של התרגום לפני שנמסר לדפוס, ובעזרת משאבי "בית שלום עליכם" אפשר את התרגום וההוצאה לאור של הספר.

אני חייבת תודה גם לאביבה ברלינסקי-טל, שעזרה לי בבחירת השירים לתרגום. עבודת הדוקטור שלה ומאמריה על שירת מלכה חפץ-טוזמאן היו לי לעזר רב. ועוד תודה אני חייבת לרפי וייכרט, על שנענה ללא היסוס להצעה להוציא לאור את הספר בהוצאת "קשב" שהוא עומד בראשה, וגם תרם לשיפור התרגום בהערות עריכה משלו. הייתי רוצה להודות, לו יכולתי, למלכה חפץ-טוזמאן על שזכיתי לתרגם את שיריה.

חמוטל ברייוסף

מתוך
שירים
(1949)

וּבְרוּר לִי לְגַמְרִי,
יֹדַעַת אֲנִי
מִשּׁוֹם מָה
הָאָדָם הַחוֹפֵר עֵפֶר בְּשִׁנָּיו
וְזֶה שְׁקוֹרֵעַ עֲצָמוֹ מִתּוֹכָהּ
תָּמִיד יְהִיָּה,
אוֹי, תָּמִיד יְהִיָּה
עָלִיו
לְבָכוֹת אֶת עֲצָמוֹ.

מכתב לבן במלחמה (1945)

בקר טוב לך, בןי –
אולי אצלך עכשו ערב טוב
או אולי לילה טוב.
הרדיו בבית הביא לנו
נצחון בכל החזיתות
זה טוב, זה טוב בודאי.
אך רעד חונק בי
את רגע הרננה.

ישן הוא הרעד הזה ומכר:
דורות על דורות
בידים רועדות
כמו אור בוער ברוח
נשאנו אותו עמדנו.

ישן הוא הרעד הזה ומכר.
הוא הוא
עת אנף בנו אלהינו,
שמחה דומה התרתה בקרבנו
עם צעדים יגעים שקרבו גאלה:
"מעשי ידי
טובעים בים
ואתם אומרים שירה!"

התזכר, ילדי, כמה שקט,
כמה אלם
היה הכל מסביבנו?
התזכר?
שם היינו כלנו,

←

רק אתה
הרפנת ראשך
עמק יותר מכלם.
על החול לרגליך
יהלומים נצתים ראיתי:
דמעותיך בשמש.
ואני, כאשה יראת אל,
אז קראתי לך "ברוך ה".

ילד גולה שלי,
אינני יודעת היכן אתה,
על איזו אגיה או יבשת,
רק במקום שבו עין משגחת עליך באור
אבוש מפניך,
ואתה מבין לבשתי.

הרדיו פצח בשירה,
נצחון הצטלצל בכל קיר בדירה.
שפתי עקמות מיגון וצרה
לואטות במלמול עלוב:
יברך נצחוננו העצוב.

תַּחֲזֹר בְּעֶזְרַת הַשֵּׁם

אֶתָּה תַּחֲזֹר.

תַּחֲזֹר בְּעֶזְרַת הַשֵּׁם

עִם זְרוֹת בַּמִּבְטָא.

(אֲנִי מִתְכוּנָנֶת,

אֲנִי כָּבֵד יוֹדַעַת,

רְאִיתִי כָּבֵד אֵיךְ הֵם חוֹזְרִים).

תֵּשֶׁב בַּחֲשֵׁשׁ בַּכֶּסֶּא הַמֶּכֶר

וְתִשְׁתַּק

שׁוֹם דָּבָר לֹא תִרְצֶה לְסַפֵּר.

וְאֲנִי לֹא אֲדַע,

וְאֲנִי לֹא אוֹכֵל לְרַפָּא אֶת הָאֵלֶם שְׁלֶךְ.

וּבִדְבוּר חֲרִישִׁי

אֶלְטִף זְעֻעוֹת שְׁעֵמֶסָה נִפְשֶׁךְ

וְאֶתְחִיל לְבָנוֹת בְּךָ אֲמוּנָה

שְׂאִינִי מֵאֲמִינָה בָּהּ כָּבֵד.

תַּחֲזֹר בְּעֶזְרַת הַשֵּׁם

וְזֹר יִרְאֶה בְּעֵינַיֶךְ

שְׂאֵר בְּשִׁרְךָ הַקָּרוֹב בְּיוֹתֵר,

גַּם יָדִי עַל כְּתִפְךָ,

מִטְתֶּךָ, כְּרִיתֶךָ, הַצִּלַּחַת שְׁלֶךְ, הַכֶּף, הַמְזִלֵּג,

וְכָל מָה שְׂחַכָּה לָךְ כָּאֵן.

בְּכָל מָה שְׂקוּרָה

לֹא תִתְפַּס שׁוֹם דָּבָר,

לֹא תִמָּצֵא אֶת הַקֶּשֶׁר.

וְאֲנִי לֹא אֲדַע אֵיךְ לִקְשׁוֹר

מִמָּה לְאַרְגֵּל לָךְ אוֹ לְתַפֵּר

זֵיק דַּעַת טָהוֹר.

←

תִּחְזֹר בְּעֶזְרַת הַשֵּׁם
 עִם מְרַחֵק בְּמִבְטָא.
 וְזֶר יִרְאֶה בְּעֵינֶיהָ אֶרֶץ חַיִּינוּ.
 אֶקַּח אֶת עֲצָמִי
 עִם בּוֹשָׁה מֵעַל גְּבוּלֵי
 לְהִרְאוֹת לָךְ עֲנִי יִרְקָרָה,
 פָּרַח אָדָם.
 אֶמְשֹׁךְ וְאוֹרִיד מִהַבּוֹיָדָם
 צַעְצוּעַ שְׁלֹךְ שְׁאֵבֵד עָלָיו כָּלֹחַ.
 אֶת דְּמִיוֹנָהּ אֶעִיר עִם רֵיחַ
 תִּבְשִׁיל בֵּיתִי.
 וְאַתָּה
 תִּכְנֹץ אֶת שְׁפָתֶיהָ
 וְתַחְנִיק אֶנְקָה.
 אֶעֱשֶׂה הַצָּגָה, אֶסְחָף,
 אֶגְלֹל בְּכַתְפִּי,
 אֶנוֹפֵף בְּיָדִי כְּמִשְׁגַּעַת,
 כְּמוֹ מְחוּגִים שִׁיִּצְאוּ מִן הַדַּעַת
 עַל שְׁעוֹן עִם סִפְרוֹת יִשְׁנוֹת וּמְחוּקוֹת,
 אֲשִׁיא אֶת עֵינֶיהָ אֶל שְׁכִיּוֹת חֲמֻדוֹתֵינוּ
 הָאֶמְפִּיר סְטִיט בִּילְדִינֵג
 מְגַדָּלִים
 רִפְבוֹת
 גְּשָׁרִים
 כָּל מֶה שֶׁגֵּרָם הַתְּרַגְּשׁוֹת שְׁכּוֹזָא
 לְוֹלֵט וִיטְמָן. וְאַתָּה
 תִּתְפַּלֵּא וּבִכְלוֹם לֹא תַחֲשׁוּד.
 בְּלִי אֵף חֵיוֹךְ לְפִטְפוּט שֶׁל אִמָּךְ
 תִּשְׁקַע אֶל עֲצָבוֹת אִישׁוֹנָה.

אֶךְ אֲנִי אֶתְאַמֵּץ,
לֹא אֶתְעִיף כָּלִל וְכָלִל,
לְבָנוֹת בֶּךָ אֲמוּנָה
שְׁאִינִי מֵאַמִּינָה בָּהּ כָּבֹד...

וְעַם אוֹת רֵאשׁוֹן שֶׁל סִקְרָנוֹת
שֶׁתְּצִית בְּעֵינֶיךָ שְׂבִיב אֹר,
אַחֻוֶּה קִדָּה בְּקָלוֹת,
אֶסְתַּוֵּבב וְאַפְנֶה הַצֵּדָה,
אֶתְקַפֵּל לְאַחֹר
וְאַחֲמֶק
עֶמֶק
אֶל הָעֶצֶב שְׁלִי הָרְחוֹק,
אֶל הָעֶצֶב שְׁלִי הָרְחוֹק.

1944

אַתָּה, אָדָם

אַתָּה, אָדָם,
פּוֹחֶדֶת אֲנִי פָחוֹת
מִזֵּעַם הַבּוֹרָא.

בְּבָרֶק וּבִרְעֵם
אֲשֶׁאֲךָ קִרְבָּתְךָ.
כְּשֶׁהָאָרֶץ רוֹעֵדֶת
נִצְמָדֶת אֲנִי אֵלֶיךָ.
בְּשִׁמְמַת הַמַּדְבָּר
בְּפִרְאוֹת הַיַּעַר
בֵּיתִי אַתָּה לִי יוֹתֵר.
עַל דִּלְתְּךָ אֶתְדַּפֵּק
בִּרְעֵב, בְּצָמָא.
עַתָּה אֲדַמָּה שְׂאֵלָהִים הַפְּקִירָנִי
אֲחַפֵּשׂ בְּךָ נְחוּמִים.

אַתָּה, אָדָם שְׁלִי,
פּוֹחֶדֶת אֲנִי פָחוֹת
מִזֵּעַם הַבּוֹרָא.
אֲבָל מִמָּךְ, אָדָם,
אֲנִי פּוֹחֶדֶת.

אִיזוֹ חוֹטֹאת אָנִי

אֲדָמָה אֲדָמָה,
אִיזוֹ חוֹטֹאת אָנִי!
קָרַעֲתִי אֶת עֲצָמֵי מִמֶּנִּי
עַד לְאֲמֹפִיר סִטִּיט בִּילְדִינִג
אֶף גְּבוּהַ מְמֻנּוּ.
וְאֵת שְׁלַחַת לִי עַד שָׁמָּה
סָלַט יִרְקוֹת.

אֲדָמָה חוֹמָה,
בְּיַד רְחֻבָּה אֶת מְכַלְכֶּלֶת
גַּם אֶת הַמּוֹרְדִים בָּךְ,
הוּא אֲדָמָה טוֹבָה, מִחֲמִירָה.

בְּרִטְרוֹ-

יְקִירִי,

בּוֹא לֹא נֶאֱחָר,

בּוֹא נִשְׁיג אֶת הָרֶץ

עַד שְׂבִירַת רֹאשׁ.

הוּא כֹה נָדִיר

זֶה שְׂרָץ עַד שְׂבִירַת רֹאשׁ.

הוּא כֹה עֲצוּב,

כֹּה חֲסֵר סִבְלָנוּת וְכוּעֵס.

הוּא מְחַפֵּשׂ אוֹתִי – אֲבֵן טוֹבָה,

הוּא מְחַפֵּשׂ אוֹתָךְ – אֲבֵן טוֹבָה.

בּוֹא נִשְׁיג אוֹתוֹ, אֶת הָעֲצוּב.

רְאֵה!

הוּא אֵץ בְּרִטְרוֹ-

וּמֵאַבֵּד אוֹתִי

מֵאַבֵּד אוֹתָךְ

!

הוֹלֵךְ לְאַבּוּד –

מִסָּכָן שְׁכֵמוֹתוֹ.

איכה

לאבי

בְּמָקוֹם שֶׁהָיָה שָׁם בֵּיתְךָ
שָׁם יִהְיֶה בֵּיתִי לְעוֹלָם.
שׁוּם דָּבָר
לֹא יִמָּחֶה אֶת בְּרִק הָאוֹר הַכָּסוּף.
כְּשֶׁאֲנִי נִכְנָסֶת לְשֵׁם
אֲנִי אוֹמֶרֶת לְךָ "בֶּקֶר טוֹב".
אֲנִי מַחְפֶּשֶׁת כֶּסֶא,
אֶת הַקְּרוֹב בְּיוֹתֵר לְדָלָת,
וּמִתְשַׁבֶּת עָלָיו בְּשֶׁקֶט,
וְכִמּוֹ מַעֲצָמָן
נְחוּת יְדֵי יַחֲדוֹ בְּחִיקִי,
כָּאֵלּוּ אֵינָן צְרִיכוֹת
כְּבָר דָּבָר.
שָׁם הִרְגִּישׁוּ יְדֵי אֶת הַקָּץ
שֶׁל כָּל הַדְּבָרִים.

יֹדַעַת אֲנִי,
הַזְהֶרֶת אוֹתִי בְּחִמְרָה
לֹא לְהַשְׁפִּיל אֶת הָרֹאשׁ.
"הַעֲיִנִּים", אֲמַרְתִּי,
"אֵין לָהֶן מָה לְחַפֵּשׁ לְמַטָּה".
אֵךְ קָשָׁה כֹּךְ
לְהַחֲזִיק אֶת הָרֹאשׁ זָקוּף.
וְקָשָׁה לִי
לְהַפְנוֹת אֶת עֵינַי לְמְרוֹמִים.
עֲמַק בְּתוֹכִי כָּל נְשִׁימָה
זוֹעֶקֶת "אֵיכָּה".
אֲנִי מַחְפֶּשֶׁת אוֹתְךָ בְּשִׁפְתְּךָ –
אֵיכָּה!

אֲדַמְתִּי, שְׁאֶרֶת בְּשָׂרִי

אֲדַמְתִּי, שְׁאֶרֶת בְּשָׂרִי,
סִלְחִי,

סִלְחִי לְרוּחִי הַטְּרוּפָה
מִיּוֹם שֶׁהִכְרַחְתִּי לְשֹׂאת בְּרִמּוֹן אֵלֶיךָ
יְרָאָה אֲנִי מִפְּנֶיךָ, אִם גַּם
עֲדִין אוֹהֶבֶת אוֹתָךְ עַד מָאֵד.

בְּמוֹרָא שְׂכֻזָּה הֵייתִי עוֹמֶדֶת
מוֹל סְבִי הַגָּדוֹל דָּוִד
וְהֵייתִי מְגֻמְגֶמֶת, מְגֻמְגֶמֶת
מוֹל מִבְטוֹ הַמְּחִמֵּר.

כָּלֵנוּ כָּאֵן נִזְקָקִים, נִזְקָקִים עַד אֵין קוֹץ
לְפָרֶךְ אֶת יְדֵינוּ וּלְקוֹנֵן עַל מִי
שְׁאֵינֵנוּ זָקוּק כָּבֵד לְכֻלּוֹם:
אוֹי, מַה נַּעֲשֶׂה עִם זֶה
שְׁאֵינֵנוּ זָקוּק כָּבֵד לְכֻלּוֹם?
לֵךְ, אֲדַמָּה, הִכְרַחְנוּ לְשֹׂאת
אֶת מַה שְׁאֵינֵנוּ זָקוּק כָּבֵד לְכֻלּוֹם
וְאֵת, שְׁאֶרֶת בְּשָׂרִי
לְקַחַת אוֹתוֹ
כְּסִית אוֹתוֹ
וְחֻצְצֶת בֵּינוּ לִסְכָּנוֹת.

הִרְבָּה הִתְרַפַּקְתִּי עֲלֶיךָ, אֲדַמְתִּי.
בְּכָל אֵיבָרֵי הִתְרַפַּקְתִּי עֲלֶיךָ.
פַּעַם בָּאתִי אֵלֶיךָ לְזֻכוֹת בְּשִׁבְחִים,
אֶךְ בֵּיתֶר תְּכִיפּוֹת
כְּדֵי לְמַסּוֹר מַעֲשֵׂי הָרָעִים בְּאֶזְנֶיךָ.

וּמַחֲכָה הִיִּיתִי
בְּכָל חוֹשֵׁי לְשֹׁמֵעַ
אֶת פֶּסֶק דִּינָךְ.

תָּמִיד סִלַּחְתִּי.
תָּמִיד.

בְּשָׁנִים וּבַצִּפְרָנִים נִהַגְתִּי בְּאוֹתָם הַיָּמִים
לְהִתְחַפֵּר בְּתוֹכָךְ בְּשִׁמְחָה.
קִוִּיתִי כָךְ
לְהִשְׁתַּרֵּשׁ בָּךְ,
שְׂאֵהִיהָ כְּמוֹךְ, נֶאֱמָנָה,
חֲזָקָה וְקֹשֶׁה וְטוֹבָה.

אֲבָל, אֲדַמְתִּי קְרוֹבָתִי,
סִלְּחִי.

סִלְּחִי לְרוּחִי הַטְּרוּפָה.

מֵאֲזֹ אוֹתוֹ יוֹם
שֶׁהִבֵּאתִי אֵלֶיךָ אֶת הַבֶּרֶמֶן שְׁלִי
יִרְאֶה אֲנִי מִפְּנֶיךָ,
אֲדַמְתִּי.

הָאֵבֶל

חֹשֶׁב הָאֵבֶל:

"אַתָּה

שָׁבָא לְבֵיתִי

עִם אֶנְחָה מוֹכֵנָה בְּשִׁבְלִי,

שֵׁב בְּשִׁקְטְךָ

אֶל תַּגִּיד לִי דְבָר.

אֵין לָךְ מָה לֹאמַר לִי.

הַבֹּאֶת בְּכִיס הַבִּטָּנָה

צָרוּר מְלוֹת נַחֲמָה

לְרוּחֵי הַחוּלָה,

מִיָּנִי דְבוּרִים חֲכָמִים

הַמְשֻׁוּיִם לִי מְרָאָה מְטַפֵּשׁ".

מִכָּל מְקוֹם, אָסוּר לְאֵבֶל

לְהִגֵּן עַל עֲצָמוֹ.

רַק לְהִבִּיט בָּךְ בְּעֵינַיִם שֶׁל גֶּלֶם,

אֵף לֹא לֹאמַר לָךְ

"יוֹם נָעִים".

שָׁמֵשׁ וְגֶשֶׁם

כָּכָה אוֹמְרַת אֲנִי לְאַחֵיותִי הַבּוֹכוֹת
וּלְאַחֵי הָרוֹעֵדִים בְּאֶמְרָם "יִתְגַּדֵּל":
בּוֹאוּ הַחוּצָה לְרַחוּב וְנִצָּא
אֶל הַשָּׁמֶשׁ.
בּוֹאוּ נִלְבֹּשׁ בְּגָדִים חֲדָשִׁים
וְנִשִּׁיר,
נִשִּׁיר אֶת שִׁירַת הָאֲזָרָח.
אֲזָרָחִים חֲשׁוּבִים נַעֲשִׂינוּ.
כָּכָר הַשְׁתַּנְשָׁנוּ בְּאֶדְמַת הַמָּקוֹם...

מִיִּשְׁהוּ נִרְעֵד
מִיִּשְׁהוּ קִצָּת מִתַּחֲיֶיךָ –
בְּגֶשֶׁם שׁוֹטֵף קֶרֶן שָׁמֶשׁ קִטְנִטָּנָת.
אָבָא, אֵיךְ מְבָרְכִים עַל
שָׁמֶשׁ עִם גֶּשֶׁם?

עץ האלון שלה

לאמי

שמונה אנחנו עומדים סביב אמא שלנו.
קלה כמו נוצה היא אמא שלנו.
מיאין לוקחת אמא קלה-כמו-כלום שכזאת
בכי כבד כל-כך?

חכמה כמו כתם שמש
רפרפה על פניה –
מרפרפת בין עפעפיה ופיה.
וחכמתה, כך נראה,
מצביעה לעברנו:
שמונה אתם, שמונה!
שמונה שבבים שלי,
והוא היה לי אחד
אחד –
עץ האלון שלי.

איך נעשית חכמה, אמא?

מנין, אמא, לקחת את החכמה הזאת, השקטה?
מבטך השקט – הכל הוא יודע.

נח על שפתיך תמיד
סוד קשור בחוט של שתיקה –
אמת אלמת כלשהי,
שילדים גדולים
ילדים זקנים
צעירים מלדעת אותה?

לא.

אינני חוקרת, אמא.
אני מגוננת על עצמי מפני מבטך היודע-כל
שסכם, כמדומי, כבר
גם את הסך-הכל שלי.

ערמומיים הם על כן
רחמיך עלי.
צצים מאחורי חיוכה
ומכופפים את כתפי, אמא.

עכשו,
כשאני בעצמי השגתי
את אנחתך המחיכת,
גם לי כבר קשה לחיות, אמא.
גליתי את זה בעצמי...
ואני מחיכת כבר על כל דבר כמוך.
אבל איני חכמה,
לא חכמה.

אֵיךְ נַעֲשִׂית חֲכָמָה, אִמָּא?

קֶצֶת

אֲנִי עוֹד כְּמוֹ אֲבֵא:

מִבְּקֶשֶׁת לְצַעֵק

לְצַעֵק בְּקוֹלִי קוֹלוֹת

"אוֹי וַי" וְ"אֲבֵא מְתוֹק".

אֲבָל לְעוֹלָם, נִדְמָה לִי,

לֹא אֲשַׁכַּח כְּמוֹהוּ בְּבִטְחָה, בְּשִׁפְתַיִם

צְמוּדוֹת אֶל שְׁתֵּי יוֹ"דֵינִי קִטְנִיּוֹת,

וְלְעוֹלָם לֹא אֶלְטֶף כְּמוֹהוּ

בְּעֵינַיִם עֲצוּמוֹת

אֶת אוֹתֵיּוֹת "שְׁדִי".

עֲקָבוֹת

בְּבֹהֶק יוֹם
וּבְעֵינַיִם נֶעְצָמוֹת עַל סֶף הַשָּׁנָה
עִם עֲקָבוֹת נֶאֱבָקֶת רוּחִי.

עֲקָבוֹת עָרִים לֵיד הַשְּׁמוּרוֹת
בְּכֹחַל הַצִּפִּירָה.

לֹא לַחֲמֶק, לֹא לַקַּחַת מְרַחֵק.
מִכָּל צֶדַּת מִתְגַּנְּבִים בְּשׁוּרוֹת
עֲקָבוֹת.

עֲקָבוֹת פּוֹרְשִׁים צֵל:
בְּאֶפֶל הַחֹדֶר,
בְּקַפֵּל הַסּוּדֶר,
בְּפִרְיַחַת אֲגָרֹטֶל
בְּסִדְקֵי הָעֶרְדֵּל,
בְּמִסְגֶּרֶת מְרֵאָה
בְּכֶרֶךְ שִׁירָה.

בְּחִרְצֵי מְגֵרוֹת
מִסְתַּתְרִים
עֲקָבוֹת.

עֲקָבוֹת שֶׁל רֵיחוֹת
בְּנִרְתִּיק שְׁנוֹתֶר
בְּאֶפֶר סִיגֶר
בְּנִשְׁימָה וּנְשִׁיפָה
בְּסִיגְרִיָּה שְׁרוּפָה.

←

נִיחֻחוֹת שֶׁל טֶבֶק
נושאים לַמְרָחֵק
עֲקֵבוֹת.

צִלְצוּלֵי עֲקֵבוֹת
בְּנִשְׁפָּה עַל אֶבֶק שִׁיבֵשׁ
בְּאַצְבַּע רֶכֶּה עַל שְׁמֶשֶׁה.
בְּדַבּוּר, בְּצִחּוֹק, בְּמַבֵּט,
בְּתַנּוּעַת הַנֶּף יָד.
בְּכֶסֶף כְּלִים
בְּעִרְבוּבִית עֲלִים.
בְּרַחֲשׁ וִילּוֹן בְּטֶרֶקְלִין
בְּרוּחַ שׁוֹכֵן בְּקִמּוֹן.

צִלִּיל נְגוּן כֹּה עָרֵב
נוהם, מְשׁוֹבֵב
בְּלֵב עֲקֵבוֹת.

אֱלֹהִים יֹדַעַ

כִּמוֹ אִם מְדַאֲגַת
שָׂאת יִלְדָּה שְׁלָה
שְׁקָלָה זֶה עֲתָה
אֶעֱמֹד רְכוּנָה עַל עֲצָמַי
וְאֶנִּיד בְּרֹאשִׁי:
זֶה לֹא זֶה,
זֶה לֹא זֶה
וְאֱלֹהִים יֹדַעַ
אִם מַשְׁהוּ עוֹד
יֵצֵא מִזֶּה...

שׁוּטָה מִבְּחָר

לְחַכֵּם יֵשׁ שְׂכָל חֲרִיף.
לְשׁוּטָה הַמִּבְּחָר
יֵשׁ טִפְת אֹר.
כֶּךְ רָצָה אֱלֹהִים
כֶּךְ הָיָה נֶחֱוֹץ לוֹ –
חֶסֶד לְשׁוּטָה הַנִּבְחָר –
אֹר ה'.

אֲנִי מִתְגַּעְגַּעַת אֵלֶיךָ, שׁוּטָה אֹר עֵינִי,
יֵשׁ לִי צֶרֶךְ בָּךְ, שׁוּטָה אֹר עֵינִי,

מִדּוּעַ זֶה,
מִדּוּעַ תִּסְתִּיר אֶת אֹרְךָ מִמֶּנִּי,
שׁוּטָה שְׂכָמוֹךְ?

אֵינְךָ חָכָם,
אֵינְךָ חֲרִיף.
בְּלִי אֹר, עֵינַיִם שְׁלִי,
אֶתָּה סֶתֶם
שׁוּטָה.

מוֹדֵעַ וּמוֹדָע עוֹד יוֹתֵר

מְנוּחָה בּוֹהֶקֶת בְּעֵין
הַתַּעֲרֹסָה מְתַאֲמֶת עִם הַבֶּהֱקָה הַלְבֵּן
שֶׁל קִיר
וְדָבָר לֹא הִרְגִּישָׁה,
וְדָבָר לֹא יָכְלָה לְהִבְהִיר.

כָּל אֵלֶּה הִרְגָּשׁוֹת זָלְגוּ לְתוֹךְ הַשּׁוּמְכָלוּם
וְנִמְוָגוּ בַּמָּאוּם.

אָךְ לִפְתַּע פְּתֹאֵם
צִלְלִית עַל הַקִּיר הַסֵּתֶדֶרֶה בְּטוֹרִים,
טוֹרֵי כְּתָב מוֹזָרִים.

נִהְרָסָה עֲטִיפַת הַשְּׁלוֹהַּ הַשְּׁקוּפָה
נִקְרָעָה.
רַכּוּז חֲבוּי בְּדִבְקוֹת נֶאֱבֶק מָרָה,
נֶאֱבֶק מָרָה.

הַשְּׁמִיעָה הַתַּחֲבֵּרָה לְזִמְזוּם דְּקִיק דְּקִיק
שֶׁל זְבוּבוֹן –
וּלְתַת־הַהֲכָרָה
הָיָה גַם הָיָה נִצָּחוֹן:

קְדִימָה הִפְלִיגוּ מוֹדָע וּמוֹדָע עוֹד יוֹתֵר
וְ
מִבְּהֶק הַקִּיר
הַכְּתוּב דִּבֵּר.

ק"ץ

א

קל וְצַעִיר
בְּדִלּוֹג מְהִיר
צִיד
זְרוּעוֹת קָשֶׁר
מֵאֲחֹרֵי הַגֶּב
כְּמוֹ כְּנָפֵי אוֹז בָּר
מִפְּרָכְסוֹת, מִפְּרָכְסוֹת אֶצְבָּעוֹתָיו
סָבִיב צִוָּאר –
בְּקִבּוּק מִתְּפִתָּל
שִׁפְתֵּימָם פָּעְרוּ פִּי
בְּאֵר יֵין צוֹהֵל.

ב

תְּשׁוּקָתִי רוֹנְנָה
בְּשִׁמְחָה שֶׁל יֶלֶד
נוֹשֵׁן שֶׁד אָמוֹ
בְּמוֹ שֶׁן רִאשׁוֹנָה.

רַק רֶעֶד אוֹבוֹת
עוֹד עֵר בְּשׁוּלֵי שְׁאוֹל.
אִי שֵׁם בְּלִילָה כָּחַל
סְפִינּוֹתֵי מִצְטַלְבוֹת.

כְּפוּתָה

בְּפִקְעַת מְשִׁי לְבָנָה
נָחָה תְּשׁוּקָתִי כְּפוּתָה.
בְּהִפְקָרוֹת אֲנִשְׁךָ חוּטִים
שֶׁל פִּקְעַת מְשִׁי לְבָנָה
אֶת בְּשָׂרִי אַחֲתֶךָ עַד עֶצְמוֹ,
אֶךְ בְּשִׁיר אֶשֶׁק לִפְצָעֶךָ:
בְּפִקְעַת מְשִׁי לְבָנָה
נָחָה תְּשׁוּקָתִי כְּפוּתָה...

שְׁמִיחָה

שְׁמִיחָה – לוֹ רַק בְּקִצּוֹת הָאֲצָבָעוֹת לְקַחַת.
פּוֹחֶדֶת מְשׁוֹם מָה, רַק אֱלֹהִים יוֹדֵעַ מִפְּנֵי מִי הַפָּחֵד.
נֶחֱם אוֹתִי הַיּוֹם, אֶמֶר שְׁמִיגִיעָה לִּי נַחַת
שְׁמִיחָה לוֹ רַק בְּקִצּוֹת הָאֲצָבָעוֹת לְקַחַת
תִּגִּיד שְׁמִיחָה לִּי בְשָׁעָה מְצֻלָּחַת
בְּתוֹךְ יְדִיךָ אֶת פְּנֵי הַמִּתְבִּישׁוֹת אֲנִי שׁוֹכַחַת,
מֵרֵב שְׁמִיחָה שֶׁרַק בְּקִצּוֹת הָאֲצָבָעוֹת אֲנִי לוֹקַחַת.
פּוֹחֶדֶת מְשׁוֹם מָה, רַק אֱלֹהִים יוֹדֵעַ מִפְּנֵי מִי הַפָּחֵד.

מִבְּט מֶלֶכְסָן

הוֹשַׁטָּת לִי כוֹסִית יַיִן אַחַת
וְחַתְמָתָ עַל בְּרִית בְּמִבְּט מֶלֶכְסָן.
אָמַרְתִּי תוֹדָה וְרַכֵּנָתִי מֵעַט.
הוֹשַׁטָּת לִי כוֹסִית יַיִן אַחַת
בְּדִיוִק כְּאֲשֶׁר שִׁמַּחְתִּי דְּעֶכָּה.
עַפְעַפִּיהָ רִמְזוּ תוֹכֶכָה מְתוֹקָה
כְּשֶׁהוֹשַׁטָּת לִי כוֹסִית יַיִן אַחַת
וְחַתְמָתָ עַל בְּרִית בְּמִבְּט מֶלֶכְסָן.

עדינותה

עדינותה – נצנוצי כסף בתנומת שדרה
סולדת מנגיעה בידי מזהמים.
לא אחת הובילה כבר למכירה
את עדינותה – נצנוצי כסף בתנומת שדרה
וברצון היא נחה על כתף זרה
בלי להשתדל אפילו להסתיר את הפנים
של עדינותה – נצנוצי כסף בתנומת שדרה
סולדת מנגיעה בידי מזהמים.

בִּאֲדִיקוֹת כְּמוֹ בַּתְּפִלָּה

בִּאֲדִיקוֹת כְּמוֹ בַּתְּפִלָּה הִיא הַזְדַּקָּה
בְּתוֹךְ שְׂמֵלָה שְׁחֹרָה וּמִכְפָּתֶרֶת –
חַד וְדָקִיק נִכְפָּף עִירֹם גּוֹפָה.
בִּאֲדִיקוֹת כְּמוֹ בַּתְּפִלָּה, הִיא הַזְדַּקָּה
וּבַחֲצֵי תְנוּמָה הִיטָה הַכֹּל מֵרֹאשׁ צוֹפָה.
סָכִין כְּשֶׁרָה בְּתוֹךְ נֶדֶן חוֹתֶכֶת וּמִבְתָּרֶת.
בִּאֲדִיקוֹת כְּמוֹ בַּתְּפִלָּה, הִיא הַזְדַּקָּה
בְּתוֹךְ שְׂמֵלָה שְׁחֹרָה וּמִכְפָּתֶרֶת.

זרועות נבלמות

לא יחבֵּקוּ יְדֵי שׁוֹם אִישׁ בְּיוֹם גָּשׁוּם
וְהָרִי יֵשׁ לִי אֲהוּבִים רַבִּים כָּל־כֶּךָ וִיקָרִים.
בַּעַת קִרְבָּה כָּלִי בּוֹשָׁה כְּמוֹ בַּעַל מוֹם
לֹא יִחַבֵּקוּ יְדֵי שׁוֹם אִישׁ בְּיוֹם גָּשׁוּם.
"שָׂאֵר בְּשָׂרִי!" אֲנִי רוֹצֶה לְצַעֵק. קוֹלִי סָתוּם.
אֶךְ טוֹב־לִבִּי בּוֹשָׁשׁ. (סִלַּח, אִישׁ עֲרִירִי).
לא יחבֵּקוּ יְדֵי שׁוֹם אִישׁ בְּיוֹם גָּשׁוּם
וְהָרִי יֵשׁ לִי אֲהוּבִים רַבִּים כָּל־כֶּךָ וִיקָרִים.

רְחוּק מַעֲבָר

שִׁפְתֵי־חַיִּיךָ דִּק
מַעֲבָר לְעֶצְמִן וּלְכָל מְרַחֵק,
וְהַחַיִּיךָ מֵעֵין הָרַע כָּלֵל לֹא נִזְק.
שִׁפְתֵי־חַיִּיךָ דִּק:
"טִפֶּשׁ, מֶה הִתְחַכְמַת בְּמוֹשָׁחַק",
וּבְאֵלוֹ אֹר קְדוֹשׁ בָּא וְנִשָּׁק
שִׁפְתֵי־חַיִּיךָ דִּק
מַעֲבָר לְעֶצְמִן וּלְכָל מְרַחֵק.

מָה אֲנִי יְכוּלָה לַעֲשׂוֹת

מָה אֲנִי יְכוּלָה לַעֲשׂוֹת?

כָּבֹר לֹא אַחַת

נִשְׁכָּפוּ שְׁפָתַי עֵיפוֹת

אֶת הָאֶפֶר

מִפָּרְפּוֹר הָאֶתְמוּל,

וְשׁוֹב אֲנִי בְּצִהְלָהּ

מֶלֶךְ מִי־טִיבָה, מְקַלָּה,

כְּדֹרְכָן שֶׁל צַפְרִים רַעֲבָתָנִיּוֹת לְנִקְר בְּתֹאבֹן

פְּרוֹסוֹת חֲלָה

שְׂיִלְדִים זֹרָקִים לָהֶן מִן הַחֲלוֹן.

וּמִבְטִים

אֲשֶׁר הִנְבִּיטוּ אֶת חִיקִי

מְצִידִים עַל לְחֵי פְּרָגִים סְמוּקִים.

מָה אוֹכֵל לַעֲשׂוֹת –

עוֹד אֶהוֹב עָלַי הַשָּׂאוֹן –

אֶפֶר הַמָּחֶר.

וְלִמְחָרָת –

וְכַעַת אֲנִי כָּבֹר יוֹתֵר מְנֹסָה –

שׁוֹב אֲנִישָׁף בְּאַבְקַּי שְׁכֶסֶה

אֶת הַיּוֹם הָרוֹטֵט.

עצובה וטובה

חַרַשׁ בְּלִבִּי אֲשִׁיר שִׁירִים
לְשׁוֹנִי עֲגוּלִים גְּדוּלִים שְׁחָרִים
שָׁצִירוּ סָבִיב לְעֵינַי
קִצּוֹת אֶצְבַּע נִסְתָּרִים
כְּדֵי שִׁישָׁאָר זְכוֹנוֹן עוֹלָם
לְאוֹתָן הָעֵינַיִם
הֵן שֶׁמָּצְצוּ מִתּוֹךְ פְּנֵי
אֶת כָּל דָּמִי
וְעִזְבוּ אוֹתִי לְמַעַצְבָּה
חֲוָרָת, עֲצוּבָה
טוֹבָה.

אֲנִי נְחֵמָה

אֲנִי, אֲנִי –
זָמְרוּ צַעֲדֶיהָ עַל פְּנֵי הָאֶסְפֶּלֶט,

בְּלֹאט, מִבַּעַד לַחֲרִיצֵי הַתְּרִיס כְּמִשָּׁב רוּחַ נִמְלֵט
הִסְתַּנֵּן אֶל הַחֹדֶר
”אֲנִי”.

סוּד
נִפְרַשׁ עַל פְּנֵי הַפְּנוֹת
הַזִּדְחָל וְעָלָה עַל עֶצֶב הַקִּירוֹת,
וּבְדַמְמָה הוֹלֵךְ וְנִפְרֵד ”אֲנִי”
מִ”עֶצְמִי”
וּבִלְבָּן רוֹטֵט מְזֻדְדָה:
אֲנִי!

עֵינַיִם הִבְהִיקוּ בְּסֹדֶק קֶרְנֵי אוֹר הַגּוֹף
שְׁפָתַיִם
מְשִׁתּוֹקֵקוֹת
אֶל כְּתֵף שְׁמָאל הַתִּנְפְּלוּ בִטְרוּף:
אֲנִי!

יָדַיִם קָשְׁחוּ מְסֻבִּיב לְבָשָׁר הַבּוֹעֵר.

לֹא בַעַל לֹא אִשָּׁת אִישׁ,
הַתִּיפְּחוּ אֶצְבָּעוֹת
עַל צִלְעוֹת בּוֹכִיוֹת.

בְּפִיק בְּרָכִים
וּבְשֹׁאֹן נְפִילָה מְשֻׁבֵּר
לֹא הָיָה אִישׁ אַחֵר
אִי פַעַם
בּוֹדֵד יוֹתֵר.

אֲנִי אִשָּׁה

אֲנִי הִיא רַחֵל הַמֵּתְלֶהֶבֶת, שְׁאֵהֶבֶתָהּ הָאִירָה דְרָכֵי
כָּל מִינֵי רַבֵּי עֲקִיבָא.

אֲנִי בֵּת הַכֶּפֶר הַקָּטָנָה, הַבִּישָׁנִית, שְׁבִין צִפְצָפוֹת גְּבוּהוֹת
גְּדֹלָה וְהִסְמִיקָה לְמִשְׁמַע "בְּקָר טוֹב" מִפִּי הַמַּלְמֹד
שֶׁל אָחִיהָ.

אֲנִי נַעֲרָה אֲדוּקָה שֶׁהִחְוִירָה לִיד אֶצְבָּעוֹת רוֹטְטוֹת שֶׁל אִמָּה
עַל עֵינֶיהָ לְנֹכַח נְרוֹת הַשָּׁבֶת.

אֲנִי כֹלָה צִיתָנִית שֶׁהִרְכִּינָה רֹאשָׁה בְּכַנִּיעָה
לְגִזְרֵת מִסְפָּרִים לְפָנֶיהָ הַחֲפָה.

אֲנִי אִשְׁת־חֵיל שֶׁנִּטְלָה עַל עֲצָמָה לִלְדֹת וּלְפָרֶנֶס
תְּמוּרֵת קִמְצוֹץ אוֹר גֵּן עֶדֶן מִבְּטָח.

אֲנִי בֵּת תַּלְמִיד־חֶכֶם מְעַדָּנָה, אֲשֶׁר בְּגוּפָהּ הִבְתּוּלִי
הַצִּילָה עִיר יְהוּדִית, אַחֲר־כֵּן אֶת עֲצָמָה
בִּידֶיהָ הַצִּיתָה.

אֲנִי הִיא אִם מְעַנָּה עַד מָסוֹס
שֶׁגִּדְלָה אֶת בְּנִיהָ לְמַעֲשִׂים טוֹבִים.

אֲנִי הִיא בֵּת חֲסִידִים שֶׁנִּשְׁאַה
אֶת רֹאשָׁה הַגְּזוּז בַּפְּרֶהֶסֶה
בִּהְתַּעֲרוֹת שֶׁל אָבִיהָ.

אֲנִי הוֹרֶסֶת גְּדֵרוֹת שְׁחֻלְקָה "לֶחֶם וְדֹרֹר"
וְשִׁחְרָרָה אֶהְבֶּה מְמוֹטוֹת הַחֶפֶה.

אֲנִי נַעֲרָה מְפִנֶקֶת שֶׁהִתִּיצְבָה מֵאַחֲרֵי מַחְרָשָׁה
לְכַפּוֹת עַל מְדַבֵּר הָאֶפֶר אֶת דִּין הַיֶּרֶק.

אֲנִי נַעֲרָה שְׂצוּתָה עַל יְדֵיהָ הַלְבָנוֹת
שִׁישָׂאוֹ לְבָנִים וְאַבְנִים לְחַיִּים חֲדָשִׁים.

אֲנִי הִיא זֹאת שֶׁהִדְקָה סְבִיב הָאֵת אֲצַבְעוֹת, אוֹרְבֶת לְפִסְיַעַת
הַמִּשְׁחִית.

זֹאת אֲנִי שְׁסוֹחֶבֶת עֲקוֹשֶׁת אֶלֶף-בֵּית מִשְׁנָה
וְלוֹחֶשֶׁת אוֹתוֹ בְּאָזְנֵי יְלָדִים.

כָּל אֵלּוֹ אֲנִי וְרַבּוֹת, עוֹד רַבּוֹת אַחֲרוֹת שֶׁלֹא נִזְכְּרוּ כֵּאֵן.

וּבְכָל מָקוֹם
בְּכָל עֵת
אֲשֶׁה
אֲנִכִּי.

גוֹהֶרֶת עַל עֲצָמַי: כָּלִיל סוּנְמוֹת

א

בוֹרֵא עוֹלָם, אֲדוֹן כָּל חַי, צוֹמֵחַ וְדוֹמֵם,
נִטְעָת בִּי תְבוּנָה וְדַעַת וּרְגִשׁוֹת,
וּבְזֻכוֹתֶם כְּוִנָּת, מִן הַסֵּתֶם, שְׁאֵתְרוֹמִם.
מִדּוּעַ אֲרַגְתָּנִי בְּסִתְיֹרוֹת קִשּׁוֹת?

שְׁהוֹת חוֹלְפֹת בַּחֲטָף קֶצֶבֶת לִי, עִם
מִשְׁאֹת כְּבִדִּים – לְמִילִיוֹנֵי שָׁנִים דַּיִם.
שְׁמַחַת הַיּוֹת וְעֶצֶב בִּי בְּלוּלִים,
וְגַם גִּעְגּוּעִים, שְׁלֹא אוֹכֵל לְהַרְגִיעֵם.

אוֹלֵי כְּוִנָּתְךָ הִיָּתָה בְּכָלֵל שׁוֹנָה,
אֲךָ יִצְרִית שֶׁעֲשׂוּעִיָּךְ לֹא צִלְחָה.
לוֹלֵא חֲשִׁשְׁתָּ שְׁאֵתָה וְקִיּוּמָךְ בְּסִפְנָה
אוֹלֵי הֵיִינוּ מוֹצֵפִים בְּזֹפֶת חֲרוֹנָךְ.

הָאֶפֶל בְּתוֹכִי מִזִּין פּוֹשְׁעַת וּמֵאֲמִינָה.
הָאֵר אוֹתִי! גַּם לְעֲצָמַי אֲנִי חִידָה קִשָּׁה!

ב

הָאֵר אוֹתִי! גַּם לְעֲצָמַי אֲנִי חִידָה קִשָּׁה!
אוֹי, לְפַעֲמִים זָרִים הֵם מַעֲשֵׂי לִי בְּעֲצָמַי.
אוֹכִיחַ אֶת עֲצָמֵי תְכוּפוֹת, אֲשֶׁא דִרְשָׁה
אֶל לֵב טְהוֹר, שֶׁמִּסְגָּל לְהִיּוֹת גַּם בַּהֲמִי.

אֶת דֶּרֶךְ הַצַּדִּיק סִמְנָתִי לִי לְהִיּוֹת מְסֻלּוּל,
פִּי מִלֵּא מְלֻמּוּל עַל צֶדֶק, כְּנִבְיָאָה נוֹאֲמֶת
אֲנִי יוֹצֵאת חוּצָן נֶגֶד כָּל עוֹל וְקִלְקוּל,
וְעַל שְׁמַחָה מִתְמַדֶּדֶת בְּעוֹלָם אֲנִי חוֹלְמֶת.

אוֹלָם עָלִי לְהִזְהָר מִסִּבֵּךְ הָרֶשֶׁת
הָרוּחַשֶׁת רַע, הַצָּדָה צָעֲדִי וּמַכְשִׁילָה אוֹתִי.
אַתָּה מַכָּה אוֹתִי בַּעֲוֹנוֹן כְּשֶׁאֲנִי נֹגֶשֶׁת
אֶל עֲצָמִי וְחֹשֶׁךְ, חֹשֶׁךְ מוֹשֶׁתֵּלֵט עַל דַּעְתִּי.

אֲנִי תַהוֹם, אָף כִּי לֹאֹר אֶכְמָה לְהִתְרוֹמֵם.
כָּבֹד לֹא אַחַת קוֹנֵנִתִּי עַל עֲצָמִי וְאַשְׁתּוֹמֵם.

ג

כָּבֹד לֹא אַחַת קוֹנֵנִתִּי עַל עֲצָמִי וְאַשְׁתּוֹמֵם:
לָמָּה אֶת רִגְעֵי הַתַּפְּלָה בְּכוֹנָה וּבִדְבָקוֹת
שֶׁל יְדֵי־יְדֵי הַכַּפְשָׁתִי, נִתַּתִּי לוֹ פְּרוֹשׁ זֹמֵם,
וְאַחֲר־כֵּן אֲנִי עֲצָמִי שֶׁקָּעֵתִי בַּעֲצָבוֹת.

תְּכוּפוֹת מִנַּח רֹאשִׁי מְלֹא בּוֹשָׁה בְּתוֹךְ יְדֵי:
אֶת זֶה הַצִּלְלִיל שֶׁל פַּעֲמוֹן אֲנִי חֹשֶׁה עַד דֵּק,
אֵךְ בְּפָנַי קוֹל טְהוֹר שֶׁל בֶּן-אָדָם נֶאֱטָמוֹת אֲזִנִּי,
בְּתוֹךְ מִבְּט כָּשֶׁר גְּלִיתִי אֶרֶס יִרְקָרֵק.

הֶאֱמַן לִי, בְּכָל כַּחַי שֶׁאַפְתִּי מְנוּעוּרִי
לְצִלְלוֹת דַּעַת, לַעֲשׂוֹת טוֹב לְבִי נִמְשָׁךְ
בְּקִשְׁתִּי לְקַדֵּשׁ וּלְבָרֵךְ אֶת כָּל הַחַי
בְּ"בִקֵּר טוֹב" שִׁינָחֵם וַיִּשְׁמַח.

אֵךְ לֹא שׁוֹרָה עָלִי שְׂכִינַת קִדְשָׁה,
אֲבוֹי, בְּבוֹאָתִי לְבִשָּׁה רִשְׁעָה.

←

ד

אָבוי, בבוֹאָתִי לְבִשָּׁה רִשְׁעָה.
וַאֲיֵךְ אוֹכַל לְהִתְחַמֵּק מִחֲשָׁדוֹת וּגְנָאִי.
מָה הָאִשְׁמָה בִּי, שְׁבַעֲטִיָּה בּוֹשָׁה
וַיִּסּוּרִים מִצְמָצָמִים אֶת חֲרִיצֵי עֵינַי?

חֲנוּת וְדָקָה אָנִי, רוֹצָה לִהְיוֹת דָּקָה יוֹתֵר.
בְּמוֹ יְדֵי אַחֲרִט בִּי אֶת סִימָן הָאִמוּנָה.
אֶת כָּל הָרַע שְׁבִי אֲמִיר לְטוֹב וְאַשְׁתַּפֵּר,
כְּדֵי שֶׁכָּל נֶרְדָּף יִמָּצֵא בִּי הַגָּנָה.

אֶל תִּרְעָדִי, יָד מְנַשָּׂאת נִיצוֹץ חֲפָשִׁי,
צַעַד, אֶל תִּרְעַד בְּדֶרֶךְ אֶל גְּדֻלָּתָהּ!
הַגְדִּי וְהֶאֱרִיחַ שֶׁל יִשְׁעֶיהוּ בַּעֲקֵבִי נִפְשִׁי,
אֶךְ חֲלוּמֵי מַכְבֵּר נוֹאֵשׁ, אֲבִד בַּחֲשֻׁכָּה.

תִּכְנַנְנִתִּי לְהַקִּים בִּי מַגְדָּלוֹר לְסִבִּיבוֹתִי
כִּיצַד אוֹכַל, אֵלִי, לְסִמֵּךְ עַל מַעֲשֵׂה יְדֵי?

ה

כִּיצַד אוֹכַל, אֵלִי, לְסִמֵּךְ עַל מַעֲשֵׂה יְדֵי?
יְדֵי רַבּוֹת, וְכָל אַחַת לְצַד הַפּוֹךְ קוֹרֶאת לַגּוֹף.
יְדִים שֶׁסָּבְלוּ עוֹלָה הַצְמִיחוּ טָפְרֵי עֵיט,
יְדִים שֶׁכָּל-כֶּךָ פָּנְקוּ קוֹרְעוֹת אוֹתִי לְעוֹף.

יְדִים לֹא מְהִימָנוֹת, כּוֹפְרוֹת, פּוֹשְׁעוֹת,
יְדִים אוֹהֲבוֹת, נוֹפְלוֹת מְעַלְפוֹת עַל הַבְּרָכִים,
יְדִים נֶאֱמָנוֹת אוֹרְגוֹת חֲמָלָה וְנַחֲמָה, חוֹבְשׁוֹת,
יְדִים מְתַקַּמְטוֹת מְזֻקָּן, מְנַמְנְמוֹת בָּחַם הַקִּיץ.

תִּלִּית עַל גּוֹפִי הֵלֵא גְדוֹל לְהִכָּאִיבוֹ
יָדַיִם הַפּוֹכוֹת מְכַל מִיָּנִי סוּגִים, כְּמוֹ שֶׁבִּשְׁבֶּת.
הֵן מְנִיפּוֹת כָּלִפִּי גַם עַז גַּם עֲצָבוֹן,
וּמִמָּשָׂא סִפְקוֹת וּפְקוּקִים נַפְשִׁי נַחֲרַבֶּת.

אֲבַחֵר יָדֵי חֲמֵלָה וְאַהֲבָה וְרוֹךְ אֵינְסוּפִיִּים.
כְּשֶׁכְּעָסִי נִדְלַק יָדֵי קְמוּצוֹת לְאַגְרוּפִים.

ו

כְּשֶׁכְּעָסִי נִדְלַק יָדֵי קְמוּצוֹת לְאַגְרוּפִים,
הֵן נִשְׁאֹת אֶל עַל, אֶךְ בְּלֹא לִפִּיד בְּשׁוֹרָה.
פִּנָּה לְשִׁמְחָה, שְׁלֵם עַל זֶה קִנְסוֹת יָפִים,
אֲבָל כֶּךָ תִּלְטֹשׁ עַד דֶּק אִיזוֹ גְּבוּרָה.

יָדַיִם כְּמֵהוּת רִגַּע נִשְׁאֹת בְּעַל הַחֲרָדָה.
הַקֶּרְסָלִים מִתְעוֹתִים, מִתְלוֹנְנִים,
וְאַצְבָּעוֹת לוֹכְדוֹת חֵלוֹם מִתּוֹךְ שָׁנָה כְּבִדָּה:
הָאֵם רַק מִחֵלוֹם שִׁמְחָה אֲנַחְנוּ נִזְוָנִים?

אֶךְ לְאַגְרוֹף הַמִּתְנוּפֵף עָלִי אֲגִיד לֵאמֹר –
שְׁאַלְהֵם יִהְיֶה בְּעֶזְרָךְ, אֲמַלֵּל סִגִּי־נְהוֹר.
הַמַּחְלוּמָה לֹא תוֹשִׁיעַךְ, גַּם לִי לֹא תַעֲזֹר.
נִנְיָ שְׂזַכְאִי אֶתְּהָ. הָאֵם אֲנִי שְׁחָרָה מִשְׁחֹר?

אֲגְרוֹף אֶל מוֹל אֲגְרוֹף חוֹפֵר בְּאַמְלָלוֹת,
סַעְרָה עוֹרֶת שֶׁל בְּדִידוֹת אֶל מוֹל בְּדִידוֹת.

←

ז

סַעֲרָה עֹוֹרֶת שֶׁל בְּדִידוֹת אֶל מוֹל בְּדִידוֹת.
הַזַּעַם מִשְׁתַּלְהֵב אֶל מוֹל חֲמָה גּוֹאֵה.
מִזַּעַם לֹא יִצְמַח אֶף פַּעַם שׁוֹם דָּבָר רָאוּי
זוֹלַת שְׁנֵאָה שָׁרָק תּוֹלִיד יוֹתֵר שְׁנֵאָה.

תְּכוּפוֹת נַעוּרָה בִּינָתִי לֵאמֹר: עָלִי לְבָלֵם
אֶת יֵצֵר הַמְּרִיבָה עִם הַסּוֹבְלִים מִצַּעַר הָעוֹלָם.
מִי שֶׁאֵשֶׁם בְּכָל מִצְוֵי מַחוּץ לְזִמְנָן וְלִמְקוֹם.
לִשְׂוֹא תִשְׁאִי קָלִלָה עַל הָאָדָם.

אֶמֶת בְּרוּרָה. מִזִּמְנָן אֲנִי צוֹפָה בּוֹ מְלֻמָּטָה,
אֶךְ לֹא נִחְלָצְתִּי מִן הַמוֹעֶקֶה. בְּתוֹךְ הַמַּאֲבָק
אֲחוּשׁ הַבְּהוּב שֶׁל חֲרָטָה נַעוֹר בְּלֹאט
אֶךְ מַעֲלִיו הָאָרֶס מִתְנוֹצֵץ נִדְלָק.

עֲבוּדָה זָרָה! שׁוֹטִים גְּמוּרִים בַּפַּעַם מִצְלִיפִים
בוֹנָה לִי מְגִדְלִי שְׁנֵאָה גְבוּהִים וּמְקִיפִים.

ח

בוֹנָה לִי מְגִדְלִי שְׁנֵאָה גְבוּהִים וּמְקִיפִים
וּמִחֲדָדֶת בְּלִשׁוֹנֵי מְלִים נוֹשְׂאוֹת חֲרָבָן.
אֲרָצָה לְהִתְגַּוֵּן, אֲחֵגֵר פְּסִי שְׂכִינָה יָפִים.
הִיא מִתְמַרֶּת לְקִרְאָתִי כְמוֹ עֲמוּד עֵנָן לְבָן.

נוֹלַדְתִּי לְדוֹר שְׂמִימִי קָדֵם, מְדוּרֵי-דוֹרוֹת
הַתְּגַעְגֵּעַ לְאוֹרָה שֶׁל הַשְׂכִּינָה. עִם בּוֹא הַיָּעַת
גַּם אֲנִכִּי שִׁטְפָתִי אֶת לְבִי בְּאֵלָה הָאוֹרוֹת
וְאֵת הַגַּעְגּוּעַ הַתְּחִיבָתִּי לְהַמְשִׁיךְ לְשֵׁאת.

יִשְׁנֶה אֶצְלָנוּ בְּנִקְדָּה לֹוֶהֱטָת אַמוּנָה
לְפִיָּה מְגֻזְעָנוּ יוֹלֵד אֶחָד נִבְחָר וּמִבְרָךְ
אֲשֶׁר יִהְיֶה רֵאוּי לְרוֹם אֶל הַשְׂכִּינָה
אֲבָל מֵאוֹר עֵינָיו מֵהֶדְרָה לֹא יִחָשֶׁךְ.

לוּ רַק תִּהְיֶה בִּי אַמוּנָה זֹו מְלַבֶּלֶת.
אֶל נָא תִנְהַה, לְבִי, אֶל נִצְנוּצֵי הַהֶבֶל.

ט

אֶל נָא תִנְהַה, לְבִי, אֶל נִצְנוּצֵי הַהֶבֶל,
זֶה חוּט יַחִיד מִתְמִיד בִּי. עֵמֶד עַל הַמִּשְׁמֶר
שְׁזִיק הָאֻמוּנָה יִהְיֶה תְמִיד אָבֵן שׁוֹאֲבֵת
לְרוּחִי, וְעַל הַכֹּל יִשְׁרָה אוֹרִי רִגַע מוֹאֵר.

בְּמַתִּינוּת תִּרְגְּלֵתִי שְׁמִיץ שֶׁל חֵיוֹן בְּמִבְטִים
שֶׁהָאֻמוֹן יִשְׁלִיךְ בָּם עֵגֶן בְּשֵׁאתִי אוֹתָם.
אֶמְחַל לְאַלֶּה שֶׁפָּגְעוּ בִּי, לְחוּטָאִים
אֶסְלַח. בְּטוֹב בְּלִבֶּד יִלְחֶם הַגִּשָּׁר לְאָדָם.

לְגִשֵּׁת וְלֹמַר פְּשוּט: הוּא לָמָּה לָךְ עֶצֶב?
לָמָּה תַעֲטָה שְׂרִיוֹן, לָמָּה תִשְׁחִיזוּ שְׁנֵאָה?
יֵשׁ לִי כִבְשֵׁת חַיִּים שֶׁמְחַפֵּשֶׁת יַעֲשֶׂב,
זוֹלַת זֹאת אֵין לִי דָבָר שִׁיעוֹרֵר קִנְאָה.

אֲרַכִּין אֶת לְבָבִי לְפָנֶי רְעִי וְאַחֲשֶׁף
מִתּוֹךְ עֵינֵי אֶטְוָה נְחוּם כָּחַל עוֹטֶף.

←

י

מתוך עיני אטוה נחום כחל עוטר,
מתוך חיי. נחמה כזאת התערסלה
במו עיני אבי. אבל כלפי היה חושף
את כמיהתו בלבד. הובסתי בגללה.

אני רואה עדין את אבי עטוף טלית,
יפה, קרוב כל-כך אל הבורא, אינטימי.
פעם לשחק אתו ברגז הוא החליט.
לא התפלל. רק נאנק אל אלהים.

אז יממה תמימה לא מש ממקומו.
נבהלת הסתכלתי בו מלמטה, נחרדת
ממבטו שעודדני בלי מלה, אלים כמו
את תלתלי לטף ברח, ביד רועדת.

והמבט ההוא עכשו את קומתי זוקף
כשמשוהו בתוכי נוטה להתכופף.

יא

כשמשוהו בתוכי נוטה להתכופף,
כשאני מכה בסגורים, טובעת במבוכה
כפי שמנסים מכי גורל להתפסות בשלג
למשך אותו מעל ראשם כמו פוף שמיקה,

אני הופכת את עצמי, קורעת את עיני
אל קול רחוק תובע: "אל יהיה אורי לדראון!
בתי, המנוחה הזאת כוזבת, מדמה, הבאי.
חפצך נמצא הרחק מעבר לגבולות העוורון".

הִרְחַק מֵעֶבֶר לְגִבּוֹלוֹת הָעוֹרוֹן וְגַם מֵעֶבֶר לְעֶצְמָה,
צַעֲדָה לֹא יְדוּעָה, וְכַשְׁלֵת, כְּבִדָּה, בַּחֲשֵׁכָה!
עֵינֵי רוּחֵי מְצִירוֹת לִי חֲשֵׁן, בּוֹרוֹת דְּיומָה
וּמִתְחַלְחֶלֶת אֲנֹכִי לְקִרְאָת קִינַת אֵיכָה.

אֲבִי, אֵל תִּתֵּן רְשׁוֹת לְצוּאֵרִי לְהִכְפֶּף כְּעֶבֶד
לְפָנַי אֱלִיל שְׁכָבֶר כַּפֶּת אוֹתִי בְּחֶבֶל.

יב

לְפָנַי אֱלִיל שְׁכָבֶר כַּפֶּת אוֹתִי בְּחֶבֶל.
גְּנִיחָה חוֹרֶטֶת בְּתוֹכִי נִגּוֹן אֵימִים אֶפֶל:
"שׁוּטָה מְכַר לָךְ הַזֵּית תִּינוֹק כּוֹזֶבֶת
אֶת עֲרִיסָתוֹ שֶׁל הַחֲלוּם אֵין מִי שִׁיעֲרֶסֶל.

לֹא נוֹמָה וְלֹא נֹם עוֹדִם מִשְׁמֶרֶת עַל הָעֲרִיסָה,
תוֹרַה־סְחוּרָה־הַכִּי־טוֹבָה זְנוּחַ וְשִׁכּוּחַ
אַחֲר־כֶּף הַתְּפֹזָרָה מִסֶּכֶת הַחוּטִים, הַתְּמוּסָסָה,
וְאֶת הָעֲרִיסָה הַשְּׁלִיכּוּ לְכָל רוּחַ".

כָּכָה דְּבָרֵי הַסֵּנָה, שׁוֹרֶת קוֹצִים עָלַי נִתְּכָה
וְנִפְעָרוּ מִתַּחַת לְרַגְלֵי תְּהוֹמוֹת שֶׁל מְהוּמָה.
לְפֶתַע מִתְעַצָּמֶת בְּתוֹכִי מֵעַל כָּל זֶה שְׂמִיחָה
לֹא יְדוּעָה, בְּלִתִּי מְכֻרֶת, טָרָם אֲדַע אֶת שְׂמָה.

אֲבָל אֲנִי חֲשָׂה אוֹתָהּ. הִיא קָרֵן הַמִּשְׁעָן.
מֵעַל הַחֲשֵׁכָה הָאוֹר חוֹפֵר בִּי מֵעֵין.

←

יג

מַעַל הַחֲשֵׁכָה הָאוֹר חוֹפֵר בִּי מַעֲיֵן
מִלֵּא קוֹלוֹת. אֲנִי חֲלִיל קִסְמִים
מִפְּשִׁיל צוֹאֵר, מְרִיעַ גְּאֻלָּה בְּיַד אֶמֶן,
מִלֵּא כְּמִיּהָה. פֶּתְאֻם צָלִילִיו נֶאֱלָמִים.

מִי מֵיִסֵּר אוֹתִי? אֲנִי חֹשֶׁה בְּיַד נַעֲלָמָה אַחַת
חוֹסֶמֶת כָּל פְּסִיעָה שְׁלִי בְּמַעֲלָה הַסֵּלֻמוֹת.
אֶרְאֶה אֶת הַמַּגְדָּל וְאֶטְפֹּס עַד שְׂכַמְעַט־כְּמַעַט –
אֶף אֶפְרָפֵר לִיד הַמַּדְרָגָה הָאֲחֻרֹּנָה, וְשֵׁם אִמּוּט.

וּכְשֶׁאֲנִי עוֹלָה וּמִטְפָּסֶת הַתְּלַהּבוֹתִי פּוֹצְעַת
אוֹתִי, גּוֹרֶעַת וּמִקְצָרֶת כָּל שְׂמִיחָה שְׁלִי בְּרָגַע.
כְּשֶׁצָּלִיל הַכְּנוֹרוֹת נִמּוּג אֲנִי רְפוּה, שׁוֹקֶעֶת.
כְּבֹר בְּעֵינַי הָעֶרֶב טַעַם מוֹת צֶן לְרָגַע.

הֵאֵם יִתְמִיד הָאֲשֶׁר הַשָּׁלֵם גַּם בְּסִיּוֹם דִּרְשָׁן?
אֲבוֹי, אֲנִי נִצְבֶּת עַל עֲצָמִי כְּטַנְטְלוֹס עֶקֶשָׁן.

יד

אֲבוֹי, אֲנִי נִצְבֶּת עַל עֲצָמִי כְּטַנְטְלוֹס עֶקֶשָׁן
גּוֹזֵעַ בַּצָּמָא. כִּכָּה צָמָא אֲבוֹי לִפְנֵי סוּפוֹ הַמֶּר.
רְאִיתִי אֵיךְ שְׂמִיחָה גּוֹבֶרֶת עַל מַמְרוֹר יָשָׁן:
גַּם כְּשֶׁהִזְקִין, הִפְךָ שְׁחוּף, בְּקִדְחָתָנוֹת חֶקֶר.

הִזֹּאת יָדְךָ שְׂמִסְבֶּכֶת בִּי אֶת קוֹ הַהֲגִיוֹן?
אֵלִי, מִדּוּעַ זֶה בְּשַׁעַת סִפְקוֹת, טַמְטוֹם,
מִלֵּאתִי רַחֲמָנוֹת עֲצָמִית וּבִזְיוֹן,
אֲבָל קָלָלָה כְּלַפִּיךָ אֵין בִּי כְּלוּם?

האם אינך? הו, לב, סבלת עול,
שום הנאה עוד לא רואת עד תמה.
מאז ומעולם הראש עסק בהבל
היצירה כמוך, אלימה וחכמה.

פני המטפשים תמהים, שבויים ברגושם,
ולא אדע איך המכאן מוביל עד שם...

טו

בורא עולם, אדון כל חי, צומח ודומם
האר אותי! גם לעצמי אני חידה קשה!
כבר לא אחת קוננתי על עצמי ואשתומם:
אבוי, בבואתי לבשה רשעה.

כיצד אוכל, אלי, לסמוך על מעשה ידי?
כשכעסי נדלק ידי קמוצות לאגרופים
סערה עורת של בדידות אל מול בדידות,
בונה לי מגדלי שנאה גבוהים ומקיפים.

אל נא תנהה, לבי, אל נצנוצי ההבל.
מתוך עיני אטוה נחום כחל עוטר
כשמשהו בתוכי נוטה להתכוף
לפני אליל שכבר פפת אותי בחבל.

מעל החשכה האור חופר בי מעין,
אבוי, אני נצבת על עצמי כטנטלוס עקשן.

מתוך

רגוע, פראותי

(1958)

מֵאֲמִינָה אֲנִי

מֵאֲמִינָה אֲנִי בְּמַשָּׁהוּ מַעֲבֵר לְ"אֲנִי".
מִזֶּה הָעֶרֶךְ הָעֲצָמִי שְׁלִי יוֹנֵק חַיּוּת.
הָרֵאשׁוֹנִים לִי בְּתוֹכִי וְגַם הָאַחֲרוֹנִים.
מֵאֲמִינָה אֲנִי בְּמַשָּׁהוּ מַעֲבֵר לְ"אֲנִי" –
כָּאֵן לֹא תוֹעִיל חֻכְמַת הַיּוֹנִים
לֹא תַעֲזֹר הַלּוֹגִיקָה וְלֹא הַבְּקִיאוּת.
מֵאֲמִינָה אֲנִי בְּמַשָּׁהוּ מַעֲבֵר לְ"אֲנִי",
מִזֶּה הָעֶרֶךְ הָעֲצָמִי שְׁלִי יוֹנֵק חַיּוּת.

פָּגָם

אֹר הַחֹרֶף הַלֵּבָן, הָעֵר
מְדַרְבֵּן אֶת הַיּוֹם בְּכָל הַשְּׁמָשׁוֹת,
מִקִּיץ רֵאִיָּה
אֲשֶׁר כְּמוֹ דֵב הֵיטָה דְּבִקָּה בְּתַנוּמָתָהּ.

זֶה חֹתֶךָ אֶת הָעֵין
אֵךְ לֹא מַצְטַלֵּץל בְּשִׁמְחָה שְׁנֵעוֹרָהּ.

אֵה, חֲמֶרֶת זֶךְ שְׁכֹזוֹ.

הֵטַל כְּתָם קֶטֶן.
שָׁבַר אֶת הַמִּשְׁן הַלֵּבָן.
פָּגַם אֶת הַצּוּרָה בְּדַעַת,
מוֹצֵק.

יְכַל כֶּכָּה אִי-פַעַם
לְהִתְחוֹלֵל
שִׁיר.

כֹּה בְּהִיר וְעֵדִין

כֹּה בְּהִיר וְעֵדִין מִבֶּטֶךְ מִסֵּתֶלְסֵל לְעִבְרִי.

בְּהִפְתָּעָה יִלְדוּתִית תִּפְסָתִי
אֶת מְעוֹף עֵינוֹ שֶׁל אָבִי שְׁחָדַר בִּי לְעֵמֶק וּלְאֶרֶץ.

בִּרְכָה כֹּה רַבָּה הָיְתָה בְּמִבְט
אֲמוּנָה כֹּה רַבָּה הָיְתָה בְּקוֹלוֹ,
שֶׁלַּחַשׁ בְּאַזְנוֹי הָרַחֵק מֵאַזְנוֹיִם זְרוֹת:
"אֶת תַּהֲיִי".

וְאֲנִי בִירָאָה גְדוֹלָה נִעְצָתִי עֵינַיִם –
מִחֻפְשֵׁת מְקַלֵּט בְּפָנָיו הָאֲדוּקוֹת.
בְּרִבּוֹת הַיָּמִים אָמְרוּ לִי אַחֲרַיִם בְּקוֹל עֶצֶל
"אֶת יְכוּלָּה",

וְאֲנִי נִתְרַתִּי
כְּסִנְאִית נִחְרַדַּת מִרְשָׁרוּשׁ הָעֵלָיִם,
וּבִעֲצָב פִּקְפֻקְתִּי.

אַחֲר־כֵּךְ

הָיָה אֶחָד מִיַּחַד.

הוּא אָמַר בְּתִקְוָה

"אֶת חִיבָתִּי"

וְצִעַר מוֹטֵט אוֹתִי.

בְּקוֹלִי קוֹלוֹת בְּכִיתִי בְּגִלְלִי

אֶפְסוּתִי.

הַיּוֹם אַתָּה אוֹמֵר

"הֵנֶךְ",

וְהִחְרַדָּה מִבְּרִיחָה אוֹתִי אֶל תּוֹכִי

אֶל הָעֵמֶק

שֶׁל פְּרֵץ שִׁירֵי הַנְּבִהָל.

גֶּשֶׁר מִתְנוּדָד

לִלְפֹת אֶת רִגְלוֹ הַקְטָנָה שֶׁל יְלָדִי,
לְנִשֵּׁק לְעֵקֶב – נִדְלַקְתִּי מִגִּיל.
לֹא חִלּוּם הִיא הָרָגֶל, לֹא כֹזֵב, לֹא בִכָּדִי.
זֹאת אִמָּת. כָּבֶד טְבוּעַ סִימָן עַל הַשְּׁבִיל.

הַוְרִידִים – קוֹרֵי מָשִׁי כָּחַל מִסְתַּעֵף –
רוֹטְטִים בְּמִשְׁחָק עִם אָדָם חֲמִקְמִק.
בִּידִי, כְּמוֹ צִפּוֹר בְּתוֹךְ כְּלוּב, הָעֵקֶב:
רָצוֹן מוֹל רָצוֹן מִתְפֹּדֵר, מִתְכַּדֵּר.

מִצְחוֹ הַנֶּעִיר מִתְקַמֵּט בְּפִלְיָאָה.
קִירוֹת שֶׁל בֵּית-סֵהָר, זְכוּרִים מִלְפָּנַי הַלְדָּה,
בְּרֹאשׁ הַקֶּטֶן הוּא שָׁבֵר בְּסַעְרָה, בְּסַעְרָה,
וְכַעַת הָרָגֶל דּוֹחֶפֶת אֶת מַגְדֵּל הַמִּצּוּדָה.

כְּמוֹ גֶּשֶׁר מִתְנוּדָד הַמִּצּוּדָה נֶעָה בְּלֹאט.
יְלָדִי מְקַנֵּן בְּחִיקִי וְאֲנִי לוֹ מְקַלֵּט.

וְאֲנִי מְחַיֶּכֶת מָרָה

הֶרְצוֹן שְׁלִי
מְתוּחַ כְּמִתְכָּת
רַק פֶּרֶץ הַדָּם
בְּמִסְלֹולוֹ
מִן הָרֹאשׁ וְעַד אֲצַבְעוֹת הָרַגְלִים
מִסֵּמֶן כָּבֵד אֶת הַקֶּרֶע.
יֹדַעַת אֲנִי
וּמְחַיֶּכֶת מָרָה.

שְׁעָבוֹד

צָפוֹר עִירְמָה, זֶה עָתָה בְּקָעָה מִן הַבִּיצָה,
אֵי־מִי הַנִּיחָה בְּיָדִי בְּהֶסֶח הַדַּעַת.

הַרְפֵּלְקִס
בַּחֲלֻחֶלֶה נִדְהַמַּת
כּוֹפֵף אֶת הָאֲצָבָעוֹת.
בְּנִקְשׁוֹת הַגֶּשֶׁה
קָעָרָה לָזֶר, חֲמִימוֹת תִּכְלַפְלָה
שְׁבֵתָה.

אוֹי, מָה עוֹשִׂים עִם חַיִּים בֵּיד?
אֵיךְ מַחְזִיקִים אֶת זֶה, חַיִּים בֵּיד?
מָה גָדְלוֹ
מָה גָדְלוֹ שֶׁל פְּרוֹר חַיִּים?

הַדֶּפֶק הַזֶּעִיר שֶׁבִּידִי
הִכָּה בְּרִקּוֹתִי,
דָּקָר אֶת עוֹר בְּשָׁרִי.
הַחַיִּים הַזֶּעֲרָעִים בֵּיד
עָלוּ וְגָדְלוּ.
הַתִּנְשָׂאוֹ מַעֲלִי כְּצָרִיחַ מִחֲרִיד
חֲמִימִים בֵּידִי.

נִרְצַעְתִּי אֶל הַחַיִּים חֲסֵרֵי הַיֶּשַׁע בֵּידִי.
רֶטֶט הָרִיק
שָׁעֵבַד אוֹתִי.
וְאֲנִי נִשְׁבַּרְת
אֲנִי מִתְנַפֶּצֶת.

גַּג עַל הָרֹאשׁ

רָגַל נִצְבָּה בְּתוֹךְ אֲזֵלַת יָד
וְשֵׁם נוֹתְרָה תְּקוּעָה.
קַל בְּיוֹתֵר יָכוֹל הָיָה
לְגֹרֵר עוֹד רָגַל לְשֵׁם.

נִשְׁמַט מִן הַיָּדִים
גָּרַם מַעֲלֹת מְדָמָה.
כּוּוץ הָאֵיבָרִים שָׁחַר־ר.
הֵצִל

נִפְרָשׁ עַל הָרִצְפָּה
מַעֲבֵר לְעֶרְףְּ הַשְּׁלֶכָה
הַמְּחִיבוֹת לַמִּשְׁפָּחָה
וְכֵן
לְהַרְדֵּם, מֵלֹא חֶרֶף.

צִרָה.

כָּעֵת אֵתָה בְּחוּץ.
כָּל "חֵיב" הוּא כְּמוֹ יִתֵּד
מִצָּב מַעֲבֵר לְתַחֲנוּם הַהֶפְקָר.

רַק הַמָּכָה הָרֹאשׁוֹנָה, הַמַּעֲפָשֶׁת, בְּפָנִים
הֵיטָה מַחְרִידָה וַחֲדָשָׁה...

הָאֵף נִסָּר שְׁמִינִית נְשִׁימָה.
רַק הַשְּׁפָתִים עֲקֻשָּׁנִיּוֹת לְחֻלוּטִין
כְּמוֹ לְהַכְעִיס
אוֹטְמוֹת אֶת הָאוֹיֵר
עַד שֶׁהִלְחִי הַזְדוּגָה
עִם אֲבָק הָרִצְפָּה

←

וְשָׁלוֹם רַב

וְשָׂא

וְשָׁקֵט.

נִפְתַּח לוֹ הַפֶּה מֵאֲלִיו
דוֹחַס בְּרָאוֹת לַחֲוִית שֶׁל אֲשָׁפָה –
טָקַס הַשְׁבָּעָה שְׁכֻזָּה
אֲחֲרָיו אֶתְּהָ חֲקִי
וְהַפֶּל תִּקְבַּל כָּבֵד בְּחָנָם.
לְגַמְרִי בְּחָנָם...

אֵיזָה מִיָּן בֵּית!
הַסְתַּלְקָה לָהּ הַזְרוֹת.
אִישׁ אֵינוֹ חָיֵב דְּבָר לְאִישׁ.
אֲפֹלוֹ לֹא לְבִשְׁרָהּ
כִּתְנֶנֶת חֲדָשָׁה.

הַעֲצָמוֹת מְקַנְנֹת
בְּהַתְרַשְׁלוֹת מְלָאָה;
כָּל אֵיבֵר מִתְמַתֵּחַ
עַד כְּדֵי פְהוּק רָחֵב.
הַשְׁנִים – הֵן מוֹשְׁכוֹת חַיִּית
מִכָּל פְּרוֹסֶת לֶחֶם כְּחוֹשָׁה
שְׁמִזְמִינָה לְקָרֵב אֶת טַעַם
הַדִּיסָה בְּחֶלֶב,
תַּפּוּחַ בָּשֵׁל, אָגָס רֶךְ.

לְדַמֵּן יֵשׁ כָּעֵת צָבַע מְשֻׁלוֹ וְרִיחַ
מִכָּר.

בִּיתִי
כְּמוֹ "שְׁבוּעַ טוֹב" לְאַחַר הַבְּדֵלָה,
כְּמוֹ רֵיחַ חֶלֶב שֶׁל גֵּרוֹת כְּבוֹיִים
וּכְבֹּר אֵין שׁוֹם דְּבָר
רַע.

בְּרוּכָה תְּהִי, הַמַּדְרָגָה הָאַחֲרוֹנָה שֶׁל
"לְמִטָּה".
הַשְּׁפָלוּת פּוֹרֶשֶׁת אֶת אַחֲוֵי מְעִילָה
וְנַעֲשִׂית לְגַג עַל רֹאשָׁהּ.

לִיד בֵּית נְמוּשׁ

דָּלַת תְּלוּשָׁה לְמַחְצָה
תְּלוּיָה עַל צִיר יָחִיד
מִתְנַדְנֶדֶת:
מְ

לֵן
כּוֹל
יָהּ.

חָלַל מַעֲקָם
נוֹשֵׁף מָרָה שְׁחָרָה
אֶל הָרְחוּב.

נֶעַל מְשַׁלֶּכֶת
נִחְרָדֶת עַל סֶף –
אֶ־
סוֹן.

יְאוּשׁ מִתִּישׁ אֶת טוֹחַ
הַסִּכְנָה

וּמְדוּמָם אֶת הַצֶּעֶד
כָּמוֹ לְרוּץ בְּלִי תְנוּעָה בְּשָׁנָה,
כָּמוֹ לְצַעֵק דָּם בַּחֲלוּם.

וּכְבֹּר מַדְבִּיקִנִי עֶצֶב הַדָּלַת;
כָּבֹר חוֹטְפִנִי חֶרֶבֶן נֶעַל עַל סֶף,
כָּבֹר אֲנִי הוֹפֶכֶת
אֶ־
סוֹן.

מלים מכאיבות

ראה, מלים מעיפות,
הן נופלות על רוחי ותוקפות
כמו אצבעות גסות על מיתר
וחותכות
חד וקצר.

אוי ואבוי, אוי ואבוי,
איה שמלים מכאיבות.

לפעמים הן באות בתחפשת
בשקט, בחשך.
בנעלים רכות בצעדי חתולות
מתנפלות
מכאיבות.

לעתים הן רותחות ושורקות
ברקות
חושפות שנים לבנות, בוקקות
בלי מדוע ובלי הצדקה
ומטפטפות כמו חמץ על מפה
עד שכואב.

ויש
שהן מסתגלות
משפתים מחיכות בעדינות
במדה ובמשקל ובדיקנות
ומקירות לה בתשומת לב
את החיים
וזה כואב, ואוי
איה שמלים גורמות כאב.

אִי־שֶׁקֶט

לַיְלָה

תַּת־הַתּוֹדָעָה שְׁלִי עָרָה
עַל בְּמַת מַחְזָה הַסִּיּוּטִים
הַנֶּרְדָּמִים, מַתְעוֹרְרִים
פּוֹרְעִים אֶת הַשֶּׁקֶט.

וּבַחִיק הָאֶפֶל

נִשְׁמָתִי כְּהִנֵּת

כּוֹרֵעַת,

מִבְקָשָׁת מְנוּחָה

עַל סֶף הַשַּׁחַר,

שֶׁם מִשְׁחָק דְּמִדּוּמֵי הַגִּנּוּיִם

פּוֹרֵשׁ אִי־שֶׁקֶט עַל בֹּהֶק הַבֶּקֶר.

לָאוּ

לך, יודקה

בְּכֶתֶב-נִיצוּץ
זַעַף לְעֻמָּתִי "לָאוּ" חֲמוּר.

בְּרֻקַּע הַתְּכַוֵּץ מַעֲרָב
כְּמוֹ סֵדִין בּוֹעֵר.

בְּכִשּׁוּף כָּרֶךְ עֲצָמוֹ סְבִיבִי
הַכְּתָב הָעֵבְרִי
כְּסִפִּירָה
וְהַפֶּךְ אוֹתִי לְאֵין גָּמוּר
וְאֲנִי מַחֲט־אוֹר
הַנִּמְכָּתִי לְתֵהוֹם
סִתְרֵי הָאֵנִי.

רגוע, פראוטי

לצפור ניצוץ בעין.
היא מרכינה הצדה ראש קטן
ומשרבבת אותו כלפי שמים.
מחפשת שמים?
זקוקה לשמים?

כל חפוש השמים שלי בכבדות הם,
אינם דואים דרך האתר.
את כל הנחוץ לי אני שוקלת
על נוצות הצפור
בכבדות.
לדעת
אני יודעת דבר על צפרים
רק רוצה להיות כמוהן.

האדמה שלי היא.
אותה אהב.
רוצה אני לטען באיברי את עצמתי;
רוצה אני לטמן ולכרבל בה פרצופי.
למשך נוחה אל תוך תוכי.
במרפקים
אני רוצה לקבר את זרועותי בה,
אבל
מתלעים
אני פוחדת.
אפלו מתולעת קטנטנה אני פוחדת.

האדמה שלי היא
אני פורצת אל תוכה.

אֲנִי רוֹכֶבֶת
עַל גִּבָּה בְּרֹאשׁ מוֹרֶם בְּהוֹלִלוֹת.
אֶסְעֶר אוֹתָהּ.
אֲנִי מִכָּה עַל לִבָּהּ בְּרִגְלִים.
אֲנִי קוֹרֶעֶת מִתּוֹכָה אֶת לִבָּהּ
עוֹשֶׂה תַל חֲרֻבוֹת
מֵעֲפְרוֹתֶיהָ.
וְאֵין לִי שְׁקֵט.
הִיא עוֹד חִיֶּבֶת לִי מִשְׁהוֹ
וְהִיא
מִחֲכָה.
הִיא מְקַבֶּלֶת אֶת כָּל פְּרָצִי
סְבֻלָּנִית.

רְגוּעַ, פִּרְאוּתִי!
הִיא עוֹד תִּשְׁאַף אוֹיֵר וְתִקְחֶנִי פְּנִימָה
תִּפְתַּח אֶת פִּיהָ וְתִמְשְׁכֶנִי פְּנִימָה.

רְגוּעַ, פִּרְאוּתִי!
וְלֹא
אֶפֶל אֶל תְּהוֹמָה דּוֹלֶקֶת
אֶבֶן כְּרִיזוּלִיט מִבְּהֶקֶת.

רְגוּעַ, פִּרְאוּתִי!
לִשְׁם יֵשׁ לְלֶכֶת בְּצַעַד קָטָן.
לֹא בְּקַפִּיצָה.
תִּשַּׁע פְּעָמִים לְגִלְל
שְׂכָבָה אַחֵר שְׂכָבָה;
לִבְדּ בְּזֵהִירוֹת לְמַחֹת אֶת אוֹר עֶצְמוֹ;

←

בְּהִכְנָעָה לְכַפֵּף בְּרִכִּים
לְעֵצָם עֵינִים
וְלִהְיוֹת קֵלָה...
צָפוֹר קֵלָה.

רְגוּעַ, פְּרֹאוֹתִי!
קִפְּלִי עֲצָמֶךָ בְּעֻצְלֹתַיִם
אֶל דְּבִקּוֹת שֶׁל אִישׁ חוֹלִים.
חוֹלָמִים אוֹמְרִים:
מִכָּאן הַדֶּרֶךְ לְשָׂמַיִם...

איני יודעת כלום

בזרועות אדוקות לחבק את העץ,
להדביק את הלחי לקרום החם
ולנשם
ולשתק.
בעצב לי טוב עם רשרוש ענפים,
עם אושת עלים, אומרת אני:
כאן שקט.
בסחף נצנים
מחשבותי שלוות, מתוננות.
אבל...
האם עצים מהללים את יה באור
פריחה צחה.
את זה איני יודעת.
איני יודעת אימתי הם בוכים
איני יודעת אימתי הם צוחקים,
איני יודעת דבר על הדברים האלה.

מעמד

דָּבַר אֵינוֹ עוֹמֵד לְעַד
כִּמּוֹ מַלְיָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל.
בְּסִבְלָנוֹת הֵן מֵאֲמִינוֹת, לְבַד
שְׂאִינָן מָה שֶׁכָּל־כֶּן עוֹמֵד לְעַד.
מִתְבוֹשְׁשׁוֹת הֵן, אֶךְ בְּעֵלוֹת בְּשׁוֹר וּלְשֵׁד
מִחֲשָׁלוֹת כִּמּוֹ פִּלְדֵּה בְּחֹזֶק אֵשׁ וְכֶשֶׁר,
כִּי שׁוֹם דָּבַר אֵינוֹ מִחֲזִיק מַעֲמָד
כִּמּוֹ מַלְיָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל.

רְעִידַת אֲדָמָה

שְׁתֵּי יָדַיִם רִשְׁעוֹת נִתְקוּ אוֹתִי מֵאֲמָא.

אֲנִי מִתְכַּרְבֶּלֶת אֶל תוֹךְ שְׁמִלְתָּהּ הַהוֹמָה שֶׁל אֲמָא
נִאֲחָזֶת בְּכַפְתּוֹר וְנִתְלִית עַל פִּי תְהוֹם.
יָדַי הַקְטָנוֹת שְׁלֹחוֹת אֶל הַמְטַפַּחַת שֶׁל אֲמָא.
הִנֵּה, הִנֵּה אֶגַע בְּשַׁעְרָהּ.
הַשְׁעָר!

סוֹעָה קוֹרַעַת כַּפְתּוֹר וְגוֹלְלֶת אוֹתִי אֶל תוֹכִי
הַבְּלִימָה.
יָדַיִם קְטָנוֹת כְּפָרְפְּרִים
רוֹעֵדוֹת בְּאֹוִיר:
בוֹדְדָה, בוֹדְדָה, בוֹדְדָה.

קְצוֹת הַמְטַפַּחַת שֶׁל אֲמָא
מִתְמוֹסְסוֹת.
נִיצוּצוֹת – שַׁעְרָה שֶׁל אֲמִי –
מִתְעַרְבְּלִים.
אֱלֹהֵי אֲמִי הַשְּׁלִיךְ אוֹתִי.
פָּנֵי אֱלֹהֵי אֲמִי
כָּבִים.
אֲמֵאָהוּת שׁוֹחָה מִמְּנִי וְהִלָּאָה
וְאֲנִי מִשְׁתַּנָּקֶת עַל כְּתֵף זָרָה.
כְּתֵף זָרָה.

עֲלֶם עִם תַּפּוּחַ בֵּיד

הַסִּכִּין הַקֵּטָנָה עִם יָדִית הַשְּׁנֵהֶב

הַלְבָּנָה, הַקְרִירָה, הַמְעַגֵּלֶת

הַתְּנַשָּׂאָה

בְּיַדֵּי הַשָּׁבֶת שֶׁל סָבִי

כֶּאֱשֶׁר

הָיָה מְקַלֵּף תַּפּוּחַ

וְקִירוּמִים דְּקִיקִים, נוֹדֵפֵי נִיחוּחַ בָּשֵׁל,

נִשְׂאָ בְּמַתִּינוּת אֶל פִּיו,

שׁוֹפְתֵיו מְמַלְלוֹת בְּרָכָה

עַל פְּרֵי הָעֵץ.

הוּא הָיָה יְהוּדִי זָקֵן אֲנִין

וְנוֹהֵג הָיָה

בְּיהוּדֵי זָקֵן אֲנִין.

אֲנִי

עֲלֶם עִם תַּפּוּחַ בֵּיד

נוֹעֶצֶת בְּתוֹכוֹ שְׁנִים,

הוֹלֵלֶת.

מָה שׁוֹנָה

מֶלֶךְ עֲבָרִית,
מָה יִפְּה וּשְׁלֵמָה אֶת בְּחִיק הַדְּמִיוֹן
וְכִמָּה שׁוֹנָה אֶת
בַּעַת הַפֶּקֶת
הַהִבְרוּת עַל שְׁפָתַי.

נוֹרָא הִיָּה הַמִּבְט הָרָאשׁוֹן
בְּפָנַי יְלָדִי שְׁאֵךְ זֶה נוֹלַד
אֵךְ הִנֵּה
עֵינַי מְרַפָּקֶת
וְיֹדַעַת אֲנִי: זֶה הוּא.

אֵת, מִלְתִּי
חִיָּבֶת לְתַבְעַ, לְתַבְעַ מְרָאֵשׁ
שְׁאֲכִירָךְ
רַק לְאַחַר שְׁהִגַּעַת לְפָרְקָךְ.

חֲכָמָה

רְאֵה, הִגַּעַתִּי עַד אֲמִצֵּעַ הַיּוֹם זֶה כָּבֹד
וּמִי יוֹדֵעַ כִּמָּה צָעָדִים רָחוֹק יוֹתֵר.
אָבּוֹא אֶל סֶף־דִּלְתוֹת צָעִיר וְכֵה אֹמֵר:
הִנֵּה הִגַּעַתִּי עַד אֲמִצֵּעַ הַיּוֹם זֶה כָּבֹד
וְהַחֲכָמָה שְׁלִי, אוֹתָהּ קִנִּיתִי בְּעֶבֶר,
דּוֹמָה לְאֶפֶר עֲמוּד אֵשׁ אֲשֶׁר בְּעַר,
אִם כִּי הִגַּעַתִּי עַד אֲמִצֵּעַ הַיּוֹם זֶה כָּבֹד
וּמִי יוֹדֵעַ כִּמָּה צָעָדִים יוֹתֵר...

מתוך

צֵלִי זִכְרוֹנוֹת

(1965)

אב התהו שְׁלִי

אב התהו שְׁלִי,
מִרְפֹּז רַעבוֹנִי,
בְּאֵר צִמְאוֹנִי,
אֵינִי מִתְאוֹנֶנֶת.
כָּל זֶה הוּא לַחַן הַחַיּוֹת בְּתוֹכִי
שֶׁנִּדְחָף מֵהֵצֵד כְּמוֹ חֶשֶׁד
וְהוֹלֵךְ שֶׁקֵּט וְנִזְהָר אֶל הַשְּׁלֵמוֹת.
אֲבָל אַתָּה,
הַסֵּפֶג אֶל תּוֹכִי בְּמִבְטָךְ
וְאַהֲיָה טוֹבָה, וְכֹאדָמָה אֶהְיָה
וְתִרְנִית.

אֵינִי נֹאבֶקֶת.
רָעַב אֵינִי מֵאֲכֹל אוֹתִי
צָמָא אֵינִי מִשְׁחִית אוֹתִי.
מִהִבֶּהב בִּי שִׁבַּע
שְׁאֵינִי שִׁבַּע עַד תֵּם לְעוֹלָם.
כְּמוֹ כַח הָאֲדָמָה וְכַח הַלֶּחֶם
אֲבָל לֹא הַלֶּחֶם לְבִדּוֹ.
עֲשֵׂה בִי
הַסֵּפֶג אֶל תּוֹכִי בְּמִבְטָךְ
וְאַהֲיָה טוֹבָה, וְכֹאדָמָה אֶהְיָה
וְתִרְנִית.

מִיָּמִים בְּלִי דְּבוּר

הַיָּמִים

קָרַע צֶלַע מְגֻפּוֹ

וְאָמַר:

לְכִי

שְׂכָבִי שָׁם,

הִי לִי סִמֶּן שְׂגָדוֹל אֲנֹכִי,

אֲדִיר אֲנֹכִי.

לְכִי,

הִי לִי סִמֶּן.

נָחָה לֵיד חֲלוֹנֵי הַתַּעֲלָה

אֶלְמָת.

מָה יָכוֹל לְהִיּוֹת עֶצוֹב יוֹתֵר

מִמֵּיָּמִים

שְׁאִין לָהֶם דְּבוּר.

מום

על הכל אֲדַבֵּר
אֲךָ
לא על אודותיך.
על אודותיך אֲשַׁתֵּק.

וְלִשְׁתֵּק הוּא
מַעֲשֵׂה.
לִשְׁתֵּק מְחַוֵּל
מְגַדֵּל עַד הַשָּׁמַיִם
חוֹלֵשׁ עַל כָּל הַדְּבוּר.

הִנֵּה שָׁם
אֲטִיל מוֹם
בְּהִדְרָה, אֶהוֹבִי.

גִּלְבַּעַ

שׁוֹכֶכֶת אָנִי אֶצְלָךְ
כִּמּוֹ רוֹת לְרַגְלִיו שֶׁל בָּעֹז,
אֶךְ אוֹתִי לֹא שָׁלַחַה אִיזוֹ נַעֲמִי.
לְבָדָם נִחְפְּזוּ צַעֲדֵי וְנַפְשִׁי,
גִּלְבַּעַ בַּעֲלִי, אִישִׁי.

רָאָה, אֵילוֹנִית אֲנֹכִי,
וְאַתָּה תִּגְאָלֵנִי, תָּרִים אֶת רֹאשִׁי,
גִּלְבַּעַ בַּעֲלִי, אִישִׁי.

אוֹמְרִים:
כִּף יָדְךָ הַפְּתוּחָה –
הִנֵּה הִיא שָׁם, בְּגִבֵּהִים מְנַחָה –
יֵשׁ בָּהּ סִגְלָה:
פָּרַחִי אִירִיס שְׁחוּרִים כְּכוֹשִׁי,
גִּלְבַּעַ בַּעֲלִי, אִישִׁי.

זֶרֶק לִי לְמַטָּה אִירִיס שְׁחוּר
אֲכַל אֶת הָאֵשׁ, אֲבַלֵּעַ רַעַל אֲרָסִי
גִּלְבַּעַ בַּעֲלִי, אִישִׁי.

אַתָּה כֹּה גָדוֹל, כֹּה טוֹב, כֹּה אֲמִיץ.
עֲטָפְנִי, יֵשֶׁן אֶת הַבֶּכִי בְדָמִי,
רַחֲמֶיךָ הִנֵּחַ עַל רֹאשִׁי
גִּלְבַּעַ בַּעֲלִי, אִישִׁי.

פָּרֵשׁ מַעֲלִי כּוֹכְבִּים מְאִירִים,
אֵלֶּד לָךְ אֹז טְלָאִים בְּהִירִים,
וְאַדְעַ שְׂיֵשׁ אֱלֹהִים מְמוֹשִׁי,
גִּלְבַּעַ בַּעֲלִי, אִישִׁי.

עֲדָרִים עֲדָרִים וְאֲנִי בְּתוֹכָם
נִשְׁחַק וְנִרְקַד עַל הַבֶּטֶן שְׁלִי –
וַיְהִי כֵּאֵן גַּן עֵדֶן שְׁנֵי וּשְׁלִישִׁי
גִּלְבַּעַ בַּעֲלִי, אִישִׁי.

וְאֵלֶּד וְאֵלֶּד, לֹא אֶחָדֶל
עַד שְׁאֵהֶיָּה לְפָרוֹר אֶבֶק דָּל
וְאֵתָה עַל כְּתִפְּךָ תִּשָּׂאֲנִי תָמִיד.
אֲנִי
אֲשַׁתְּתֶּק, לֹא יִהְיֶה לִּי עוֹד מָה לִּזְמֹר,
כִּי שִׁמְחָה שְׂכֻזָּאת אֵין לָהּ מְלִים
דְּבוּרִים לָהּ קָשִׁים,
גִּלְבַּעַ בַּעֲלִי, אִישִׁי.

זֶרֶק לִי אִירִים שְׁחֹר כְּכוֹשִׁי,
אֲכַל אֶת הָאֵשׁ, אֲשַׁתָּה רַעַל אֲרִסִּי
גִּלְבַּעַ בַּעֲלִי, אִישִׁי.

שְׁעֵתִי הַכְּנוּעָה

שְׁעֵתִי הַזֹּכָה, הַכְּנוּעָה,
כְּאִשֶּׁר נִשְׁאַתִּי צָרוּר קֶשׁ
לְעֵגֶל שְׁאֵן זֶה נוֹלָד
וּגְחָנָתִי
וּפְזָרְתִי אֶת הַקֶּשׁ
מִתַּחַת לַחֲוִיתוֹ הָרְעוּדָה שֶׁל הָעֵגֶל.
סָבִיב הַזֶּרְבוּבִית הַקִּטְנָה
שֹׁחֶקָה יְדֵי הָרוּעֵדָה
שְׁתֵּי אֶצְבָּעוֹת נִתְּתִי לוֹ בִּפְהֵי הַחֶם
וּבְכִיתִי,
לְרוּחָהּ,
כִּךְ בְּכִיתִי בְּאַזְנֵי הָעֵגֶל
בְּמֶשֶׁק שֶׁל פִּנְחָס בְּמוֹשָׁב אֲוֵרוֹת,
וּבְאֲדִיקוֹת חֲדָשָׁה מוֹזָרָה
הַתְּפִלְלָתִי עַל מִיִּשְׁהוּ
וְעַל מִשְׁהוּ
הַיִּדִּיתִי עִמָּק לֵאלֹהֵי.

לֹא אָעִיר

נְשִׁיוֹת גְּבֵרִית
מִפְּעֻפְעֻת בְּעוֹרָהּ
כּוֹרֶכֶת דּוּמִיָּה עַל עֵינִים עֲצוּמוֹת.

כֵּן בּוֹדָאִי נִרְאָה הָאָדָם הָרָאוּשׁוֹן
בְּטָרֶם שְׁלֵה אֱלֹהִים
אֲשֶׁה מִתּוֹךְ גּוֹפּוֹ.

פְּסִיעוֹת
גָּחוּ עִרְמוֹת מִתַּחַת לְשִׁמְיָכָה
הַצְמִיחוּ כְּנָפִים וְרִדּוֹת וַחֲלָקוֹת
בְּ-יִי שֶׁל נִצָּחוֹן.

גָּרַב אֶרֶץ שְׁקוּף
בְּצִבְעֵי גוֹף מְבֹשֵׁר רָעוֹת
מִתַּפְתָּלֶת לָהּ סָבִיב הַבֶּרֶךְ
שׁוֹרֶקֶת שְׁחֹרָה דֶּרֶךְ הַקֶּרְסֵל
אֶל חֲשֻכַת הַשְּׂכָחָה
שֶׁל רֹאשָׁהּ הַיֵּשֶׁן, הַשָּׁח.

לֹא אָעִיר.
תִּישָׁן.
הִנֵּה אוֹרִיד אֶת הַמָּסָךְ.

הָאֵשׁ גּוֹעֵת

הִרְהִיטִים כָּבֶד מִחוּץ לַבַּיִת

יָד קָרָה

הוֹרִידָה מִן הַקִּיר אֶת הַתְּמוּנָה הָאַחֲרוֹנָה.

הַקִּיר הַבּוֹיָק מְרַבֵּעַ –

צַח כִּירֵעַת הַתּוֹרָה

יִרְיַעַת הַתּוֹרָה שֶׁהִפְכָּה עֲכָשׁוּ לְכַתָּם...

מִהֲלוּמַת תֹּף עַל זְכוּרֹנָה –

אֶצְבַּע עַל שְׁמִשָּׁה –

מְכַסֶּה בְּתָרִיס עֵבֶה

וְשׁוּם דָּבָר

שׁוּם דָּבָר לֹא נֶעוֹר.

הִיא תִקְעָה אֶת הַתְּמוּנָה מִתַּחַת לְזֶרֶעַ

וְהִפָּה

רָקִם בְּעֻצְלוֹת צָלִיל, מָלָה,

דָּבָר מָה דָּבָר, נֶאֱמַר.

אִיזוֹ פְּלִצוֹת:

לֹא הִכְרַתִּי אֶת קוֹלִי שְׁלִי שֶׁהִתְגַּלְגַּל

בְּרִיק שֶׁל הַבַּיִת:

"אֵינָהּ אוֹהֶבֶת אִישׁ

אֵינָהּ אוֹהֶבֶת אִישׁ".

הָאֵשׁ גּוֹעֵת.

מתוך

עלים אינם נופלים

(1972)

אתה מדבר הרחק מעיני

אתה מדבר אלי
ועיניך צוללות
ועיניך מסתכלות הרחק
ועיני אינן רואות את מלותיך
אינן רואות את המלים
שיוצאות מפיהך
הן מתחבטות באזני
ונהדפות
ואזני אינן מקשיבות לזה
והמלים שוקעות
נמסות
ולא יוצא לך כלום מזה
ולא יוצא לי כלום מזה
ואיני צריכה לכלום מזה
שמתחמק ממבטי.

רְאִיתִי אוֹתְךָ בֵּין הָעֲצִים

הַתְּרַחֲקֶת מִמֶּנִּי

וְהִלָּאָה.

רְאִיתִי אוֹתְךָ בֵּין הָעֲצִים

וְאַתָּה יָפָה יוֹתֵר,

יָפָה עוֹד יוֹתֵר בֵּין הָעֲצִים.

אֶת רֹאשְׁךָ הַמְטָרְךָ רְאִיתִי

צוֹנֵחַ אֶל עֵץ כְּמוֹ שְׁצוֹנְחִים

עַל כָּרִית שֶׁל אִמָּא.

לְאִטּוֹ

הַתְּנַדְּנֵד רֹאשְׁךָ

בְּקֶצֶב

נְשִׁימָתִי

וְהִיִּית כָּל-כֶּךָ שָׁקֵט,

כָּל-כֶּךָ שָׁקֵט לִיד הָעֵץ.

הָעִיר בְּלִילָה בְּלֻעֲדֶיךָ

הִיא שׁוֹר שָׁחַר, אֵלִים,

וְאֲנִי נוֹדֶדֶת דֶּרֶךְ

הַשְּׁטָחִים הַחֲשׂוּכִים

שֶׁל הַפֶּחֶד.

טוב ככה

לא אֶכְפֹּת לִי שְׁאֵינִי רוֹאֶה אוֹתָךְ.
לא אֶכְפֹּת לִי שְׁאֵתָה סֵר מֵעָלַי.
כָּבֹר אֵינִי חִיבֶת לְכוֹן אֶת חַיּוּכִי אֵלֶיךָ.
כָּבֹר אֵינִי חִיבֶת לְהַחֲלִיק קֶמֶט בְּמִצְחִי
לְמַעַנְךָ.
בִּינִי וּבִינְךָ כָּבֹר לא חַיֵּב לְהִיּוֹת דְּבָר.
בִּינִי וּבִינְךָ
שׁוּם דְּבָר כָּבֹר לא חַיֵּב לְקָרוֹת.
טוב כָּכָה.
כָּעֵת יוֹתֵר קָל לִי לְחַיּוֹת.
מִחִיךָ כָּעֵת חַיּוּכִי לְעִצְמוֹ
לא מְשׁוּם אִישׁ,
וְהַקִּמְטִים בְּמִצְחִי
מִחֲלִיקִים אֶת עִצְמָם לְבָדָם.
לְרֹאשׁוֹנָה
כָּעֵת אֲנִי יָפָה –
מוֹזֵר כָּמָה יָפָה.
מֵעִצְמוֹ
הַתְּפֹשֵׁט הַיָּפִי עַל פָּנַי,
וְאֲנִי מִחִיכֶת שְׁאֵינִי יוֹדֵעַ
כָּמָה יָפָה אֲנִי –
בְּשִׁלּוֹה וּבְחִכְמָה יָפָה אֲנֹכִי.
וְאֵתָה
אֵינִי יוֹדֵעַ דְּבָר עַל כֵּךְ.
טוב כָּכָה
עֲכָשׁוּ אֶתָּה חֲשׁוֹךְ יָפִי.

אֲנִי אוֹמֶרֶת

אֲנִי אוֹמֶרֶת לְכָל-יְכוֹל:
נֶעַ וְנָד אֶתְּהָ עֲדֵי עַד,
אֱלוֹ טָהוֹר הָיָה לְבִי
הָיִיתִי מִתִּירָה לָךְ
לָלוֹן כָּאֵן.

בְּדִירוֹת יָפָה לְהַחֲרִיד

יְקִירִי,

אֲנִי אֶךְ מוֹצִיָּאָה מִפִּי אֶת הַמֶּלֶךְ "יְקִירִי"
וְאַתָּה כִּבֵּר נִמְצָא כָּאֵן,
בְּמָקוֹם כָּלִשְׁהוּ אֶתָּה נִמְצָא
יָקָר שְׁלִי.

אַתָּה מְקַשֵּׁב בְּתוֹכִי,
מִתְבּוֹנֵן אֶל תוֹכִי,
וְאֲנִי מַחֲכִימָה בְּאֶזְנֶיךָ
מִתִּיפָה בְּעֵינֶיךָ.

עֲכָשׁוּ

אֲנִי עֵיפָה.

עֲכָשׁוּ אֲנִי רוֹצֶה לְהִיּוֹת לְבַד
אֲנִי קָדָה לָךְ עֵמֶק בְּתוֹךְ עֲצָמַי
וְאַתָּה נִעְלָם בְּאֵי-שֵׁם
שְׂאֵינִי יוֹדַעַת הֵיכָן הוּא.

לִילָה טוֹב,

יְקִירִי.

אַחוּתִי

אַחוּתִי הַבָּרָק,
אַחוּתִי הַזְרוּקָה, הַמְפֻקָּרֶת.
יִפִּי

זֶהב, קוֹרֵן, שׁוֹרֵט,
אֶת שׁוֹטְפֶת אוֹתִי בִּיִּפִּי מַחְרִיד,
מְזַהֶיבָה לִי דְבָרִים בֵּיתִיִּים,
אֶךְ אֲנִי מוֹל יִפִּיֶךְ הַנוֹרָא
מִכְרַחַת לַעֲצֵם עֵינַיִם.

פַּעַם,

אִי-פַּעַם

הַשֶּׁקֶט – אֲמִי –

בְּגַעְגּוּעִיָּה –

עַל עֵנָן עָרְפֵל לְבַנְבֵן רִכְבָּה
וְהַתְנַדְנָדָה,

הַתְנַדְנָדָה אֶל מַעְבָּר

לְצַד הָאֲחֵר שֶׁל הַחֲלוּם,

הַצִּיצָה אֶל זֶהב הַהֶפְקֵר

וְלִכֵּן

גַּם לִי יֵשׁ זֶהב

זֶהב שֶׁל שְ�מִיחַת בְּעֵתָהּ:

זֶהב מִצְלִיף בְּצִחוּקִי

וּבְעֵינֵי זֶהב רוֹצֵעַ.

וְאוּלָם לֹא אוֹכֵל לְהַמְרוֹת

אֶת פִּי הַדְּבָרוֹת

”לֹא תַעֲשִׂי

לֹא תַעֲשִׂי” –

הוּא אַחוּתִי הַזְרוּקָה, הַמְפֻקָּרֶת,
בָּרָק.

רַעַם, אָחִי וְרַעִי

רַעַם, אָחִי וְרַעִי,
אָחִי וְרַעִי הָאֲדִיר,
קוֹלְךָ מְגַלְגֵּל אֲבָנִים עַל גְּבִי אֲבָנִים.
יַעְרִי וְנוֹרָא הוּא קוֹלְךָ.
יִשְׁמַח לְבַבְךָ לְגֵרִם לְהָרִים כִּי יִרְעְדוּ,
יִשְׁמַח לְבַבְךָ
לְבַלְבֵּל דַּעְתָּם שֶׁל בְּרוּאִים הָרוּמְשִׁים בְּבִקְעָה.

פַּעַם,

אִי-פַעַם,

הַסַּעַר – אָבִי –
דָּהָר עַל עֵנָן כָּהָה
וְהַצִּיץ אֶל מַעְבַּר לְסֹדֶר,
אֶל צֶדוֹ שֶׁל הַתְּהוֹ וְבִהּוֹ הָלֶךְ,
וּלְפִיכָךְ
גַּם לִי יֵשׁ קוֹל,
קוֹל נֶהֱמָ מִחֲרִיד בְּבֵית-כָּלָא,
בְּמִלְחָצִים שֶׁל אֵלֶם.

וְאוּלָּם לֹא אוֹכֵל לְהַמְרוֹת
אֶת פִּי הַדְּבָרוֹת
"לֹא תַעֲשֵׂי
לֹא תַעֲשֵׂי" –
הוּא רַעַם,
אָחִי הַפְּרָאִי, הַפְּרוּעַ.

לִיצֵן הַחֲצֵר

חַי עוֹלָמִים
גָּדוֹל מְכַל
יוֹדֵעַ כָּל
כָּל-יָכוֹל נְטוּל הַפָּנִים
לָךְ כָּל מַעֲשֵׂי
לָךְ אֲנִי מִתְמַסְרֶת.

אֲנִי
לִיצֵן הַחֲצֵר
לִיצֵן הַחֲצֵר שְׁלֹךְ עִם פְּעֻמוֹנִים
מְכַרְכֶּרֶת עִם חֲרוּזִים
מְקַפְצֶת בְּשִׁבְלֶךְ עִם פְּעֻמוֹן קָטָן
שֶׁל שִׁיר הַלֵּל עִם
קֶצֶב וּמִשְׁקָל:
מוֹנוֹמֶטֶר, הִיפֶרֶמֶטֶר
טֶטֶרֶמֶטֶר, פֶּנְטֶמֶטֶר
וּדְקָטִיל –
עִם כָּל מָה שֶׁנֶּחֱוֶץ לִלְיָצֵן הַחֲצֵר
לְמִשְׁחָק הַשּׁוֹטָה שְׁלוֹ.

לְמַעַנְךָ, נְטוּל הַפָּנִים,
רַק לְמַעַנְךָ.

יְדֵי הַרִיקָה

תִּלְשֶׁת אֶת יָדְךָ
מִיָּדִי
וְנוֹתַרְתִּי
עִם יְדֵי הַרִיקָה הַפְתּוּחָה
עוֹמְדָת בְּאִמְצַע הָעוֹלָם
וְכָל מִי שֶׁחָלַף עַל פָּנַי וְעָבַר
הָאֵץ צֶעֶדוֹ מִתּוֹךְ רַחֲמָנוּת
וְכָל אֶחָד נִשְׁמַר וְנִזְהָר
שֶׁלֹא לְהַבִּיט לְאַחֹר

עֵינֵי בְּחִנָּה עֲמֻקּוֹת
אֶת יְדֵי הַפְתּוּחָה
שֶׁהִיְתָה מְפִינִת רִיקָה
לְשָׁמַיִם
וּמִבֶּט מִתְחַנֵּן שְׁלָחָה
אֶל הַיָּד הַשְּׁנִיָּה, מִבְּקֶשׁ
רַחֲמִים עַל הַיָּד הַפְתּוּחָה.

נִכְמְרוּ רַחֲמֵי יְדֵי הַשְּׁנִיָּה
עַל יְדֵי הַרִיקָה הַפְתּוּחָה
וּתְאַסֶּף אוֹתָהּ בְּכַפָּה
בָּחַם
אֶסְפָּתָהּ

←

כָּךְ יְדֵי הַיְמָנִית
אֶת יְדֵי הַשְּׂמָאלִית הִפְרָה
וּכְרוּכֹת זו בְּזוֹ
הִסְתַּלְּקוּ לָהֶן שְׁתֵּי הַיָּדִים הַגְּלֻמוֹדוֹת
דּוֹמָמוֹת וּשְׁתוּקוֹת כְּמוֹ צֶלַ
אֶל
קֶצֶה הַתֵּבֵל.

הָעִיר שְׁבִתוֹכִי

"אֵל תִּירָא.

צֵא

כָּבֵשׁ עִיר.

כָּבֵשׁ אוֹתָהּ

בְּנִצְחֹנוֹת קִטְנִים.

רְחוֹב אַחֵר רְחוֹב.

הִיא תִכְנֹעַ לָךְ

הִיא תִתְמַסֵּר לָךְ".

עֲכָשׁוּ

הָעִיר שְׁלִי.

הִיא לִי.

אֲנִי עוֹרֶכֶת בְּקִנְיָת

כָּל יוֹם בְּרְחוֹב אַחֵר.

הִלִּכְתִּי עָקֵב בְּצַד אֲגוּדָל

שָׁמָּה קִוֵּי לְהִמָּלֵךְ.

צִעְדֵי הַקֶּט

מוֹחָה אֶת הָרַעַשׁ.

הָרַעַשׁ

לֹא לִי הוּא.

אֲנִי מְטִילָת

בְּעִיר שִׁקְטָה

הָעִיר שְׁבִתוֹכִי.

משחק

אֲנִי מִשְׁתַּעֲשַׁעַת לִי בְּטְרִאוֹלָטִים חֲכָמִים
כְּדֵי לְמַתֵּק אֶת לִילוֹתַי וְאֶת הָעֶצֶב לְשִׁתְּקָה.
אֲנִי גַם מִמְצִיָּאָה צְמֻדִים קְצָרִים וְנִשְׁכָּנִים
אֲנִי מִשְׁתַּעֲשַׁעַת לִי בְּטְרִאוֹלָטִים חֲכָמִים.
מֵחֶר אֶתְחִיל בְּכֻלִּיל סוּנָטוֹת לְשִׁחָק.
תֹּאמַר שְׂאֲנִי סֵתֵם טַפְשָׁה – אֶתָּה צוֹדֵק:
אֲנִי מִשְׁתַּעֲשַׁעַת לִי בְּטְרִאוֹלָטִים חֲכָמִים
כְּדֵי לְמַתֵּק אֶת לִילוֹתַי וְאֶת הָעֶצֶב לְשִׁתְּקָה.

מתוך

מתחת לסימן שלך

(1974)

שִׁירִים קְטָנִים

לְשִׁירֵי הַקְטָנִים

פֶּה גָדוֹל

הִנֵּה

עוֹד מְעַט

יִבְלְעוּנִי.

חֲלָצָתְךָ

מֶה אֶהְבֵּתִי לְמִשְׁךָ מַעֲלִי
אֶת חֲלָצֶת הַגְּבָרִים –
לְהַתְּחַתֵּל וּלְהַתְּחַמֵּם
בְּחֲלָצְתְּךָ כַּחֲלַת הַשָּׁמַיִם.

הַיּוֹם לִיד הַשְּׁלָחַן:
יְדֵי הַיְּמִנִית
הַחֲזִיקָה כָּרִיךְ
נְגִיסָה נְגִיסָה לֹאט הוֹבִילָה לִפָּה
בְּשַׁעָה שְׁעִינִי
לְטַפּוֹ מְקַצְבִּים בְּסֶפֶר פְּתוּחַ.

מִבְטֵי הַמְּקָרִי הַבְּחִין
עַל הַסֵּפֶר
בִּידְךָ הַשְּׁמֵאלִית מְלַבֵּינָה
מֵתוֹךְ הַחֲפֶת הָרֶךְ –
רְפוּת נֶאֱמָנָה שְׁכֹזֹאת סְבִיב פֶּרֶק הַיָּד.
אֶצְבְּעוֹתֶיךָ –
עַל פִּי דְרָכְךָ –
נָחוּ שְׁלוֹת בְּשׁוּלֵי סֵפֶר מְזֻהָב.
מִיד
גַּם פָּנִי
חֲלָקוֹ תְּנוּעָתְךָ
וְאֲנִי
בְּדֶרֶךְ מִשְׁנָה הַתְּלַבֶּשֶׁתִי
בָּךְ –
לְדַגֵּעַ קֹט הַתְּלַבֶּשֶׁתִי
בָּךְ לְגִמְרִי –
בְּחֲלָצָה כַּחֲלַת הַשָּׁמַיִם.

יו"דִין קטנות

למרשה פאלק

אל תרתעי מלכתב
את הקטנות.

גדולות מתמסרות
ביחידות לקטנות.

הקטנות
מניעות גדולות גדולות.

בדרך־אֶרֶץ ובאהבה זוכרת אני
את וינסנט וילסון, הפרופסור שלי.
התנ"ך היה אהבתו וחייו.
גבוה היה ורחב כתפיים,
עינים גדולות, אפרות, רכות
כמעטנות קטנים טהורים.

ידו הגדולה רשמה
יו"ד קטנה על הלוח השחור.
זוהי, אמר, האות
יו"ד ב"היברו אלפבית".
בשקט רב
פלטו שפתי בלחישת "יו"ד".
במבט של תודה
הוא תפס את היו"ד השקטה שלי ומיד
העמיד יו"ד שניה לצדה,
התרחק צעד
רעד ירא שמים בקולו

←

עֵינָיו מְכֻסּוֹת הַתַּפְעָלוֹת שֶׁבַח־שִׁיבוֹת
מִפְּנֵי לִפְתָּה:
הִבִּיטוּ נָא אֶל שְׁתֵּי הַיּוֹ"דִין הַקְּטָנוֹת
"לִיטֵל יוֹדִים",

שְׁתֵּי יוֹ"דִין קְטָנוֹת
וְזֶה בּוֹרָא הָעוֹלָם הַגָּדוֹל.
וְהוּא הִנִּיף אֶת יָדוֹ הַטּוֹבָה
וְאֶת עֵינָיו, מַעֲיִנוֹת כְּסוּפִים,
הַפָּנָה לְמָרוֹם:

שְׁתֵּי יוֹ"דִין קְטָנוֹת שֶׁכָּאֵלוֹ
אוֹמְרוֹת "אֲדוֹנִי",
הַ"אֶחָד" הַכֹּל־יָכוֹל
וּבְאוֹתָהּ הַשָּׁעָה
בִּידוֹ הַשְׁמָאֲלִית
שֶׁיֵּחָשְׁבוּ
כִּי הוּא מְגַרֵּשׁ יְתוֹשׁ
מִחָה דְמָעָה קְלָה מִן הַלְחִי.

שָׁנִים כֹּה רַבּוֹת חָלְפוּ
וְאֲנִי גַם כִּיּוֹם שׁוֹמֵעַת
אֶת מוֹרָא אֱלֹהִים בְּקוֹלוֹ:
שְׁתֵּי יוֹ"דִין קְטָנוֹת שֶׁכָּאֵלוֹ.

אֶל תִּרְתְּעֵי מִלְכָּתְב
אֶת הַקְּטָנוֹת.

מִתַּחַת לְסִימָן שְׁלֶךְ

כְּשֶׁאֲנִי מִתַּחַת לְסִימָן שְׁלֶךְ
הָאֵם אוֹכֵל לְבָרֶחַ?
אוֹ שְׂמָא
אֲחַפֵּשׁ לִי הַגֶּנֶה בָּךְ?

מְכִירָה אֲנִי אוֹתְךָ
אֲנִי מְכִירָה אוֹתְךָ
אֲבָל בְּכָל זְמַן זוֹכֶרֶת אוֹתְךָ.

הָאוֹר מְסֻהָ לָךְ
הַחֹשֶׁךְ מְסֻהָ לָךְ
מִלְפָּנַי וּמֵאַחֲוָרַי.

בְּאִשֶּׁר אֵלֶיךָ
תִּשְׁלִיךְ לִי
חֲזִיוֹנוֹת שׁוֹא שֶׁל רָצוֹן חֲפָשִׁי
אֲנִי נִמְשָׁכֶת אֲלֵיהֶם וּמִפְקָפֶקֶת.

אֶפְלוּ צֵל
אֵינֹו מִצֵּל עָלַי מִמָּךְ
רַק קִנְיָה קֵשׁ שֶׁל הֵיּוֹתְךָ.

אֵיךְ אֶסְתֵּר מִמָּךְ
אִם בְּכָל מְקוֹם
אֲנִי
מִתַּחַת לְסִימָן שְׁלֶךְ.

תְּפִלָּה

אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן,
אָבֹא מְתוּק,
עַל כְּאֲבִים קִטְנִים
לֹא אֶתְלוֹנָן
רַק שְׁמֹר עָלַי
מִיִּסּוּרִים גְּדוֹלִים.
מִנֵּעַ מִמֶּנִּי
עֲנוּיִים גְּדוֹלִים, אֱלֹהֵי.

אַלְמָנוֹת

.1

תַּעֲשֶׂה מַשְׁהוּ
עִם הַיָּמִים
שֶׁל "אַלְמָנָה"
שֶׁהוּא לֹא יִהְיֶה
כְּמוֹ
יְתוֹשׁ
כְּמוֹ
יִבְחוּשׁ

שְׂזוּחַל עַל עוֹרֵי
וְשׁוֹרֵט
"מֵת"
וְשׁוֹרֵט
"מֵת"

תַּעֲשֶׂה מַשְׁהוּ
עִם הַיָּמִים
שֶׁל "אַלְמָנָה".

←

2.

שְׁקוּיֹת אֹר מְתוֹךְ עֶצֶם פְּנִימִיּוֹתִי,
שְׁמִשִּׁית־זֶהְבִּית
בְּחִמִּימוֹת הָעֶרְבָה הַמְתוֹקָה
שֶׁל עֶצְמִי מִתְחַזְקֶת
אֲנִי עֲמוּד
שְׁמִשִּׁיּוֹת זֶהְבָּה.

וְהוּא
שָׁקַע עָלַי
עֲמֹק שָׁקַע.

הִרִימוֹתַי אֵלָיו מִבֶּטֶן,
קוֹלִי רֶךְ־נָשִׁי,
וְאִמְרָתִי:
שְׁמִי תִשׁוּקָה,
הָאֵם שְׁמֶךָ תֵּאֻוָּה?
וְהוּא:
לֹא.
שְׁמִי רַחֲמִים.

וְהוּא פָתַח אֶת פִּי
פֶּה כֹה גָדוֹל
פֶּה מְרַבֵּעַ
וְהִפָּה הַמְרַבֵּעַ
נִפַח עַל אֶשׁ־נַפְשִׁיּוֹתַי
וּכְבִּנִּי.
כִּי־
בְנִי.

3.

יָד עֲנָגָה

יָד כֹּה עֲדִינָה

יִרְדָּה

קָלָה לְאַטָּה כְּמוֹ

עָלָה נִכְסָף אֲדָמָה

וְכִמְעַט

נִגְעָה בְּעוֹרִי.

לְחִי שֶׁקָּטָה

לְחִי כֹה שֶׁקָּטָה וּמְרַחֶמֶת

גָּחֳנָה

וְכִמְעַט נוֹגַעַת בְּלְחִי שְׁלִי

בְּלַחֲשׁ

כְּמוֹ בְּתַפְלָה שֶׁקָּטָה

לְאַטָּה בְּאַזְנִי:

אִשְׁת־אִישׁ

אִשְׁת־אִישׁ נֶאֱמָנָה

לְהִנָּעִים לִי רָצְתָה

לְעִרְסֵל הַתְּפֹנָה

אֶת הַבְּכִיָּה

שֶׁל בְּשָׂרִי.

אֹרְחֵי

גִּזְרֵי תִּרְדֵּי
וְלֶחֶם חֶם,
סֶלֶרִי, לֶפֶת
וְסֶלֶק אֲדַמְדָּם.

רֹאשׁ כְּרוֹב,
בְּצָלִים עֵגְלָגְלִים,
תַּפּוּחֵי אֲדָמָה
וְאַפּוֹנִים בְּתַרְמִילִים.

חֲצִיל,
צָנוֹן,
פִּטְרִיּוֹת
וּמִלְפָּפּוֹן.

וְקִשּׁוּאִים,
גַּם כּוֹס קָפָה

אֲנִי קוֹרֵאת לָהֶם
וּמְזַמֶּנָּה אוֹתָם
יֵשֶׁר לָפֶה.

דְּלִי

אֲנִי יִלְדָּה מְכַשֶּׁפֶת
עַל יַד הַבָּאָר
בְּכַפְרֵי הַוְּהָלִינִי.

אוֹהֶבֶת אֲנִי דְּלִיִּים צוֹלְלִים אֵלַי מֵעַמְּקִים
לְשֹׂאב, לְשֹׂאב מִתְּהוֹמוֹת זָכִי עוֹלָמִים.
הִנֵּה הַדְּלִי – זֶה עֵתָה הַגִּבָּה מִן הָעֵמֶק,
נַחֲנֵק,
מִתְּנוֹדֵד וְעוֹלָה עַל גְּדוֹתָיו.

לְמִטָּה

בָּאָר

מִתְקַמָּטֶת, מִנְצֶנֶצֶת, מִבְּעֵבֶעֶת בְּזַעַם:
הִיא בָּאָה כְּמוֹ שָׁכֵן טוֹב וְנִשְׁדָּדָה.

לְמַעַלָּה

דְּלִי

מִבְּרִיק מִתְקַנָּדֵס

מִתְכַשֶּׁשׁ מֵרַב נַחַת –

וְכְמוֹ לְהַכְעִיס

מִחֲזִיר טְפוֹת זְעִירוֹת

וּמִתְמוֹגֵג מֵעֵנָג.

אִם חֲסֵרְתִי לִיד הַשְּׁלָחַן

יָדוּעַ הִיָּה

יִמְצְאוּנִי לִיד הַבָּאָר.

כַּעֲת

אִין אִישׁ יוֹדֵעַ שְׁאֲנִי יִלְדָּה

מְכַשֶּׁפֶת אִישׁ לִיד בָּאָר.

הַגִּיעַ

נִכְנַסְתִּי חֶרֶשׁ.

הַיּוֹלֶדֶת

שְׁקוּעָה בְּשִׁנָּה עֲמָקָה

לְאַחַר יְלֵדָה קָשָׁה.

לְצִדָּה

מִקְנֵן בֵּין כָּרִים

עַל מְטָה מְתוֹשָׁאֵת

הַתִּינוּק שְׁקוּעַ בְּעֲצָמוֹ

אַחֲרֵי הַמָּסַע הַקָּשָׁה,

רוֹטֹט.

אֲנִי אוֹמֶרֶת:

הַגַּעַת.

מָה יִהְיֶה לָךְ כָּאֵן?

הַפָּנִים הַתְּעוּוּ בְּמִקְצֵת,

הָעוֹר הָעֵלָה קִמְטוּטִים,

הַפֶּה הַקָּטָן פֹּלֵט

קוֹלוֹת חֲדָיִם וּקְצָרִים

שֶׁנִּקְלְפוּ

וּמִתוֹכָם בָּקְעוּ מְלִים שֶׁכָּאֵלוּ:

הַגַּעַתִּי לָמוּת.

כָּמוֹךְ –

קֶדֶם

אִירָשׁ, אִירָשׁ

וְאַחֲרֵיכֶךְ

אָמוּת.

כָּמוֹךְ –

בְּאֵתִי לָמוּת.

זמן שתיקה

ימים –

אַרְכִּים, נִמְתָּחִים
עַל צִוָּאִים מְפֹשְׁלִים לְאַחֹר,
זֶמֶן מַחְשָׁבָה עַל כְּתִיבַת מִכְתָּבִים
זֶמֶן צִפְיָה לְקַבֵּל מִכְתָּבִים.

לילות –

צִלָּלִים אֲרָכִים עֶקְמִים.

מִלֵּאֵי אוֹתָם
בְּשַׁעָה וְעוֹד שַׁעָה.
הַעֲלִי בְּאוֹב וְצִירִי
לְמֵלֵא אֲרָכָם
פָּנִים וְשִׁמוֹת.
מִיָּנִי אוֹתָם
לְהַפְסִדִים וְלִרוּחִים.
סִדְרֵי אוֹתָם
עַד לְהַתְנַמְנְמוֹת.

מִשְׁכִּי וְהַעֲלִי מֶלֶה טוֹבָה
שִׁפְעִים
מִפֶּה יָקָר
רַחֲפָה לְעִבְרָךְ.
אֲחֻזִּי בָּזָה.
הַחֲזִיקִי בָּהּ.
הַתְּנַדְּנִי עָלֶיךָ.
תִּנִּי לְעִצְמוֹן לְהַתְּפֹתוֹת
בְּטָרָם הִיָּה וְטָרָם נִחָלָם.

←

עֲשֵׂי שֵׁם אֶת מְנוּחָתְךָ.
אַל תִּתְּנִי שִׁכְנֹס לְשֵׁם
הַצֶּעֶר.

לא –
אַל תִּתְּעַצְבִּי,
רַק זְמַן שְׁקֵט
רַק זְמַן שְׁתִּיקָה
שְׂבַח־כְּמוֹהָ.

קירות מלים

מִכָּר עֲכָבְנִי בְּדַרְכֵי:
שָׁלוֹם, שָׁלוֹם!
מָה נִשְׁמָע בְּעוֹלָם?

אֵינִי יוֹדַעַת, אֲנִי אוֹמְרָת.
עוֹד לֹא הָיִיתִי שֵׁם.

"לָמָּה אֶת מִתְכַּנֶּנֶת?
אֵיפֹה
עוֹד לֹא הָיִיתָ?"

בְּעוֹלָם, אֲנִי אוֹמְרָת.

הוּא מְצַמֵּץ אֶת עֵינָיו בְּחִזְקָה
שׁוֹתֵק לְרַגַּע
וּמַחְלִיף נוֹשֵׂא:
"מָה אֶת מַחְזִיקָה שֵׁם בְּנִרְתִּיק?"

מְלִים, אֲנִי אוֹמְרָת.
מְלִים נוֹשֵׂאת אֲנִי בְּנִרְתִּיקִי:
בְּצֵל, צִנּוֹן, תְּפוּחֵי אֲדָמָה,
קִפְסֵת גִּפְרוּרִים
מְלַפְפוֹנִים
לֶחֶם וְתַבְלִינִים הַמּוֹן.
מְלִים, אֲנִי אוֹמְרָת,
מַחְזִיקָה אֲנִי
בְּנִרְתִּיקִי.

←

לא מִזְמָן

לא מִזְמָן –

הַתְּזוּכָר?

שׁוֹכֶכֶת הָיִיתִי עַל הַסֶּפֶה

עֵינֵי עֲצוּמוֹת לְמַחֲצָה,

יִשְׁבֶּת לִידִי.

בְּרֹךְ לְקַחְתִּי אֶת יָדְךָ

וְהִנַּחְתִּי אוֹתָהּ עַל בִּטְנִי.

הַתְּזוּכָר?

הִיְתָה חֲמִימוֹת מְתוּקָה שְ�כֹזֶאת

מִיָּדְךָ הָעֵדִינָה.

נִשְׁמָתִי עִמְךָ וְקֹל

וּבְמַתִּיקוֹת

נִפְלָה עָלֵי שִׁנָּה.

הַתְּזוּכָר?

הָאֵם הַתְּבוֹנֶנֶת בְּפָנַי?

הָאֵם

עֲצַמָּתְךָ אֶת עֵינֶיךָ?

מתוך ה"אסור"

אני שותקת אליך בכל הקולות,
אתה שומע אותי?

אני לזהטת אליך מתוך ה"נסתר" שלי
אתה רואה אותי?

אני חושקת בך מתוך ה"אל" שלי
אתה רוצה אותי?

אני שותקת אליך
אני שותקת אליך בכל הקולות.

לְכִי חֲבִיקִי

זְרוּעוֹתַי כּוֹאֲבוֹת
לְחִבּוּק
לְכִי וְחֲבִיקִי אֶת שְׁלַחַן הַכְּתִיבָה.

לְבִי כּוֹאֵב
מֵאַהֲבָה בְּתוֹכִי
אַהֲבָה אֲפִלּוּ לַנִּמְלָה
הַזּוֹחֶלֶת עַל הַמַּעֲטָפָה
שֶׁהַכְּתִיבָת עָלֶיהָ אֵלֶיהָ,

נְגוּנִיּוֹת שְׂכֻזָּאת
כְּמִהָה לַפֶּרֶץ מִמְּנֵי הַיּוֹם
בְּבִקְרָה מִקֶּדֶם מְאֹד.

בְּבִרְכּוֹת הַכְּחָלוֹת שֶׁל עֵינֶיךָ

רְאֵה אֶת הַמַּלְכָּה:

הִיא שׁוֹמֶטֶת מֵעַל לְכַתְּפֶיהָ

אֶל כַּפּוֹת רַגְלֶיהָ

אֶת שְׁלֵמַת מַלְכוּתָהּ.

סָבִיב רַגְלֶיהָ וְהִלָּאָה

מִנְּחָ לְבוּשׁ מַלְכוּתָהּ.

רְאֵה אֶת הַמַּלְכָּה:

הִיא צוֹעֲדַת מִתּוֹךְ זֶהָב הַבְּרוֹקֵד

אֶל תּוֹךְ

הַבְּרִכּוֹת הַכְּחָלוֹת שֶׁלָּךְ.

אֵל תִּכְאַיֵּב לִי

אֲנִי מִבְקֶשֶׁת מִמֶּךָ –

אֵל תִּכְאַיֵּב לִי.

אִינִי יְכוּלָה לְסַבֵּל שׁוּם כְּאֵב.

בְּעֲדֵינוֹת

תִּנְהַג בִּי.

בְּרֹךְ

תַּעֲשֶׂה עִמָּדִי.

הַכְּאֵב

מִקְשִׁיחַ אֶת פִּי,

מִצִּלֵּק אֶת מִצְחִי.

הַכְּאֵב

מִכְעֵר אוֹתִי.

אֵל תִּכְאַיֵּב לִי,

אִינִי יְכוּלָה לְשֹׂאת שׁוּם כְּאֵב.

אֶךְ אִם מִכְרַח אֶתָּה

לַעֲשׂוֹת לִי כְּאֵב

כִּי אֶהְבֶּה עוֹשֶׂה כְּאֵב

אֲזֵ עֲשֵׂה בִי אֶת אֶהְבְּתְךָ

הִרְאֵה לִי הִרְבֵּה אֶהְבֶּה

וְעֲשֵׂה

רַק טַפְנוֹת כְּאֵב.

עם שוטה

תרבות –

מה עושה שוטה עם תרבות?

מה עושה שוטה תרבותי?

בתרבות

הוא יכול להחריב את העולם.

ומוזר:

איני מסגלת להיות חכמה

עם שוטה.

עם שוטה

אני משתטה עוד יותר

משוטה.

יש בי יראה בפני השוטה.

ואינני יודעת איך

נדבק בי

השוטה.

נגון נְשִׁימָה

לְשָׁקֵט
אֵין שׁוּם צוּרָה

לְשָׁקֵט
יֵשׁ נְשִׁימָה
יֵשׁ לוֹ צְלִיל־שָׁקֵט
צְלִיל־דֶּק

צְלִיל־דֶּק
מִנְגֵּן דְּרָכֵי
יוֹצֵר צוּרָה
עוֹשֶׂה שִׁיר

צֵר לִי
בְּתוֹךְ הַצּוּרָה
קִצְרָה נְשִׁימָתִי
בְּשִׁירִי.

מתוך

היום זה תמיד

(1977)

✱

אֲדוֹנִי,
אֲנִי, בְּנֵךְ הַקָּטָן,
מַעֲלָה לְךָ אֶת בְּכוֹרֵי עֲרוּגוֹתַי,
אֶת נֶכְסֵי,
בֵּין בְּשָׁלִים בֵּין שְׂאִינָם בְּשָׁלִים –
אֶחָת הִיא, הַכֹּל מִשְׁלֶךְ.
קִבְּלָם נָא, אֲדוֹנִי, וּרְצֵם.
אֵךְ לֹא בְּאֵשׁ.
לֹא בְּאֵשׁ.
וְהָרִי לֹא אָמַת הִיא שְׁחָבִיב עֲלֶיךָ
עֲשֵׁן הַקֶּרֶבֶן הַשְּׁמֹנִי...
לֹא אָמַת.
וּרְאֵה
כַּמָּה הַכְּנִיעוּנִי
הַשָּׁנִים
עַד כִּי עַל כָּל טַפַּת חֶסֶד
אֲנִי מוֹדֶה
אֲנִי מוֹדֶה.

אֲנִי קוֹרֵאת, אֲנִי קוֹרֵאת

כְּשֶׁאֲנִי קוֹרֵאת לָךְ,
צוֹעֶקֶת מָרָה
אֶל רַב־שְׁמִיּוֹתְךָ,
אֲנִי בְּתוֹךְ מִדְּבַר שְׁמָמָה
רוֹחַ צוֹרֶחַת.

כְּשֶׁאֲנִי קוֹרֵאת לָךְ,
שׁוֹפְתִי אֵינֶן נְחוּת
עַל אַרְבַּע אוֹתִיּוֹת יִרְאָה,

אֲנִי תוֹעָה בְּדַרְכִּים
כֹּהוֹת וְעֶקְמוֹת
שֶׁל לִבִּירִינָת.

הַמִּסְכָּה

בִּישְׁתִּי אֶת עֲצָמִי.
כֵּן: בִּישְׁתִּי אֶת עֲצָמִי:
אֲנִי וְאוֹתִי וְשָׁלִי.
שָׁרַק אֲנִי מִתְּעַסְקָת
בִּ"אֲנִי".

וַיֵּשׁ הָרִי אֶתָּה,
וְהוּא וְהִיא וְהֵם,
הֵהֵם מִן הָעוֹלָם –
מִן הָעוֹלָם הַגָּדוֹל.

אֵינֶנִּי מְסַפֶּרֶת כֶּבֶד עוֹד
עַל הָאֲנִי וְהָאוֹתִי.
מִכָּאֵן וְאֵילָן אֶגִּיד אֶת
הָאֶתָּה.
אֶת הָאֶתָּה וְאֶת הֵהוּא
וְאֶת הֵהִיא וְאֶת הֵהֵם
מִן הָעוֹלָם הַגָּדוֹל.

מוֹזָר:
נִרְאָה כְּאֵלוֹ
הִתְחַבַּאתִי מֵאַחֲוָרֵי מִסְכָּה –
הַמִּסְכָּה שֶׁל אֶתָּה וְשֶׁל
הוּא וְשֶׁל הִיא וְשֶׁל הֵם.
בְּאֲשֶׁר אֶהְיֶה
בֵּין כֹּה וְכֹה
אֲנִי כָּלָם
וְכָלָם
בֵּין כֹּה וְכֹה הֵם אֲנִי, הֵם אוֹתִי
הֵם שָׁלִי.

אָבא מְתוֹק

וְאִנִּי קוֹרֵאת לוֹ
"אָבא מְתוֹק"
אָף עַל פִּי שְׁאִינִי זוֹכֶרֶת אֶת אָבִי.

וּבְכָל זֹאת מַשְׁהוּ אֲנִי זוֹכֶרֶת:
סֵנָה,
אֵשׁ,
רַעַם,
הַר
וְאִיזְשֶׁהוּ קוֹל.

כְּשֶׁנִּדְמָה לִי
שְׁאִנִּי שׁוֹמֵעַת אֶת קוֹלוֹ
מִיָּד אֲנִי צוֹעֶקֶת:
הִנֵּנִי!
הִנֵּנִי כָּאֵן, אָבא מְתוֹק!

כְּשֶׁאָבא עוֹזֵב
הוּא עֹדֵין אָבא.
וְאִנִּי לֹא אֶחָדֵל לְהִתְגַּעְגַּע
וְלִצָּעֶק
"הִנֵּנִי"
עַד שִׁישְׁמַע
וַיִּזְכֹּר
וַיִּקְרָא בְּשִׁמִּי
וַיִּדְבֹּר אֵתִי
בְּאֵשׁ.

היום זה לנצח

נוהגת אני לטייל בפארק הקטן הסמוך:
עצים זקנים צומחים פרא,
שיחים, פרחים בכל ארבע עונות השנה,
יובל מפטפט כעולל על חלוקי אבנים,
גשר קטן עם משענת לא מהקצעת –
זהו הפארק שלי הקטן.

נוח וענג לי
בנגון הנושם של הפארק
וטוב קצת לתפס רכילות
מפי כל מעופף ומרפרף.

נשענת על מעקה הגשר,
נשקפת במים צלולים
שואלת אני:
האם תמשיך, פלג קטן,
לפכפך ולבקק פה
תמיד?
מפטפט וצוהל הפלג:
"היום זה תמיד.
לנצח זה עכשו בדיוק".

מחיקת אני
קמצוץ של ניצוץ אמונה לי
וספק שגדלו אנחה:
מחיקת אני, טפ־טפה אאמין,
באנחת לא אאמין:
היום זה לנצח
לנצח זה עכשו בדיוק.

תחת ענף מגדל של שיח
צפור
גורפת עפר מתחתיה,
חופרת נוברת בגלים קטנות מתוחות
הישר
עד
שנוצרה גמה בדיוק במדה
של גופה
עריסה.

בזהירות התישבה בה
פרשה את כנפה השמאלית
הצדה,
ועליה הניחה ראשה הקטן.
התכסתה בקרום קל ושקוף
מרגוע...

דממה אדוקה התגנבה
אל בין העצים,
העלים מעט-מעט נעו
הדשאים מעט-מעט קדו
ואני
בשתיקה עמקה
בצעד אטי שמתני פני
הישר הביתה –

קמצוץ של ניצוץ אמונה לי
וספק שגדלו אנחה:
היום זה תמיד.
תמיד זה עכשו בדיוק...

יידיש

יש לך פה יהודי
אז דבר יידיש.

אם יש לך בפה מלה ביידיש,
תכפיל אותה בעשר
פי עשר יידיש.

בוא תביא לי פה יהודי
ושנינו פה אל פה
נצחק ביידיש...

נלגם לנו פה מלא
יידיש מפכפכת.

אפלו לשתק זה טוב
ביידיש.

ואולי
לא לשתק עוד?
באמת לא לשתק עוד?

אתה שומע?
אני צועקת
אל תוך אזנה היהודית:
שתהיה יידיש!!!

פכה
וללא הרף
אני מדברת
אל הקיר.

בְּכָאֵב מְתוֹק

ליוסלָה וליודלָה

מִגְדָּלִים אַתֶּם מַעְלִי,
בְּנֵי הַגְּדוֹלִים הַיְּפִים.
כֹּה קִטְנִנְתָּ אֲנִי
לְצַדִּכֶּם.
וְהֵלֵא מַעוֹלָם לֹא הִתְנַתְּקִתִּי
מִזְמָן גּוֹזְלוֹתְכֶם.

בְּצָרִיחָה רִאשׁוֹנָה
שְׁפָרְצָה בְּכַפִּיָּה
מִפְּיוֹת זַעֲרִירִים
שִׁמְעֵתִי בְּרוּר
"אֲנִי".
אַחֲזוֹת אֵימָה פִּלְטֵתִי גִמְגוּם:
אַתָּה, אַתָּה.

בְּסִימָן מִכְרוֹת רִאשׁוֹן בְּעֵינֵיכֶם הַקְטָנוֹת
כְּתַב־רְפוּפִים קָרָאתִי
"אַתָּה".
בְּשִׁקֵּט הַשִּׁיב חִיּוּכִי:
"כֵּן. אֲנִי".

עם נגיסת שן ראשונה בחזי
נחתכה הברית
"אני-אתה-אתה".

ככה
בכאב מתוק
נעשינו זה לזה
נחוצים.

קְנִיּוֹת

שְׁבַעַה כְּלוּבִים יִשְׁנֻם בְּבֵית
בְּכָל אֶחָד צָפוֹר כְּלוּאָה.

אִם מִנְקָרִים לָהֶן עֵין
שְׁרוֹת הֵן שִׁירִי מִקְהֵלָה.

אִי הֵן שְׁרוֹת
אִי הֵן שְׁרוֹת
בְּרִבְבָּנוֹת שׁוֹפְעֵת.

הָאֵם שְׁרוֹת הֵן
אוּ בּוֹכוֹת הֵן
לֹא זָכִיתִי לְדַעַת.

הַיְמָמָה שְׁלִי

קָמְתִי בַּבֶּקֶר
מִלְאָךְ

בְּמִשְׁךְ הַיּוֹם
נִהְיִיתִי
מְכַשְׁפָּה

בַּלַּיְלָה
נִפְלַתִי לַמָּטָה
יָלַד מְבִישׁ
וְנִזּוֹף

בְּשִׁנָּתִי
מִפְּרֶסֶס בְּאַנְחָה
בְּכִי
חֲנוּקָה.

יָלֻּלֹת

שְׁתִּיקָה
הַתִּישְׁבָּה בִּי
וְהִיא תּוֹפֶחֶת
מוֹצָקָה,
קֹשֶׁה כְּמוֹ אֶגְזוֹ.

מֶה שֶׁמְדַבֵּר מֵתוֹכִי הַחוּצָה
הוּא רֶק
הַקְּלָפָה הַחִיצוֹנִית הִירְקָה
שֶׁל שְׁתִּיקַת אֶגְזוֹ.

כְּשֶׁמֶרֶב בְּשִׁלּוֹת
הָאֶגְזוֹ
יִתְפַקֵּעַ
יִתְפּוֹצְצוּ הַשְּׁמַיִם
מִיָּלֻלֹת
הַשְּׁתִּיקָה.

מִבְּטִים כְּחָלִים

עֵינַיִם כְּחָלוֹת
הַיּוֹם הַזֶּה בְּעֶבְרִי.

מִסְבִּיב לִי
מִבְּטִים כְּחָלִים
מִבְּטִים

הַיּוֹם
לֹא אָמַר דָּבָר
אֲבָלֶּה אֶת דְּבָרִי

אֶפֶל
כְּמוֹ מְשׁוֹט
עַל מַיִם שְׁקֵטִים
מְלֶה אַחַת וַיַּחֲדֶה
יְכוּלָה לְקַמֵּט לִי אֶת הַיּוֹם

לְכַבּוֹת אֶת הָעֵינַיִם הַכְּחָלוֹת
יְכוּלָה מְלֶה אַחַת

עֵינַיִם כְּחָלוֹת
הַיּוֹם הַזֶּה בְּעֶבְרִי.

סְבִיבִי
מִבְּטִים כְּחָלִים
מִבְּטִים

פְּרָחִי נְסִטוֹרְצִיּוֹם

שְׁתַּלְתִּי פְּרָחִי נְסִטוֹרְצִיּוֹם בְּגִנָּה.

דְּקוֹת מְרַפֶּרֶת צְבֻעוֹנִית –

יְדִידֵי נִפְשֵׁי מִיָּמִים עָבְרוּ

כְּשֶׁהִיִּיתִי

מִן שׁוֹמְדָבֶר מְתַבֵּישׁ בְּכַפֶּר,

וְהֵם חִיָּכוּ

אֶל כָּל מַעֲשֵׂי יְלֻדוֹתַי.

נִפְגָּשִׁים אָנוּ שׁוֹב, מְדַגְדְּגִי אֶף מְתוֹקִים

עֲדִינוֹת שֶׁל גְּבֻעוֹלִים פְּשׁוּטִים.

אֲנִי לָכֶם בֵּת מִשְׁפָּחָה:

נֶבֶט מְאֻדְמָת וּוְהָלִין וּמִלָּחֶם דְּגָנָה.

מתוך

ואני מנחכת

(מן העיזבון, 1985)

שִׁיר

הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ

הוא

שִׁיר.

מִי הַמְשׁוֹרֵר?

מִי

שֶׁפִּוֶּחַד לַהֲיוֹת

בּוֹדֵד –

בְּעוֹלָם הַגָּדוֹל גָּ-

דוֹל

בּוֹדֵד

בּוֹ-

דֵּד.

עֲרוֹב

אֲנִי הוֹלֶכֶת

אֲנִי צוֹעֵדֶת

כַּמָּה תֵּאָרֵךְ הַדֶּרֶךְ?

אֲנִי שׁוֹאֵלֶת.

כִּבְר בַּשְּׂאֵלָה עֲצֻמָּה

יֵשׁ סִפְק.

אֲנִי הוֹלֶכֶת

אֲנִי צוֹעֵדֶת

וְאִם אֲנִי פּוֹגֵשֶׁת אוֹתְךָ

בְּקִצָּה הַתַּחֲנוּם מִמֶּנּוּ...

אֶתְּה לִי הָעָרוֹב

אֶתְּה לִי הַתֶּרֶה

לִלְכֶת הַלָּאָה

אֲנִי הוֹלֶכֶת

שִׁיר עֶצוּב

אַתָּה שׁוֹאֵל מִדּוּעַ אֲנִי שׁוֹתֶקֶת.

פֶּשׁוּט –

כִּי אֲנִי אוֹהֶבֶת אוֹתָךְ:

מָה שָּׂאֲנִי

צְרִיכָה

לִזְמֹר לְךָ

וְרוֹצָה

לִזְמֹר לְךָ

אֵינֶנִּי יְכוּלָה לִזְמֹר

מִכֵּיוָן שָׂאֲנִי אוֹהֶבֶת אוֹתָךְ.

לְפִיכָךְ

אֵין לִי מָה לִזְמֹר לְךָ.

הָאֵם זֶה שִׁיר?

כֵּן. זֶה שִׁיר

עֶצוּב.

רק אז

זהו

סדר היום שלי:

קצת אני חושבת,

קצת אני קוראת וכותבת,

קצת אני שרה וצוחקת

וגם בוכה לי קצת,

ואז,

רק אז

כשהדמעות כבר ערבות לחך

אפרץ בצחוק

חזק ואמתי עד להתפקע.

זוהי החכמה מכל

שעות היממה שלי

אֶפְלוּ אִם חֲלִילָה

אַתָּה הֵנֶךְ אָבִי הַגָּדוֹל
וְאַתָּה גַם יְלָדִי הַקָּטָן.

אֶפְלוּ אִם

אַתָּה

חֲלִילָה

אֵינְךָ כָּלֵל בְּנִמְצָא

אַתָּה עֵדִין אָבִי הַגָּדוֹל

וְיְלָדִי הַקָּטָן

הִנֵּה

אַתָּה מְנַחֵמֵנִי

מְעַרְסֵל אוֹתִי שְׁאִישׁוֹן

וְהִנֵּה

אֲנִי מִשְׁנֶנֶת אוֹתְךָ

אֶל תּוֹכִי

עַד

שְׁאֵרְדִם.

חֲפֵשׂ אוֹתִי

מִקּוֹם מְגוּרִי הוּא
אֶהְבֶּה.

מְגוּרֵי הַמְּלִים
בְּאֶהְבֶּה.

לְצִקַּת שִׁיר בְּמַלִּים מְצַלְצֵלוֹת –
אֶהְבֶּתִּי.

כֶּךְ נוֹשְׁמִים עָלִים אֶת נְשִׁימַת הָעֵץ
בְּאֶהְבֶּה.

וְאִם לְמִצָּא אוֹתִי תִרְצֶה
חֲפֵשׂ אוֹתִי
בְּתוֹךְ הָאֶהְבֶּה.

מִקּוֹם מְגוּרִי הוּא תִמְיֵד
אֶהְבֶּה

אֶפְלוּ
כְּשֶׁאֲנִי טוֹבַעַת בְּשִׁנְאָה
חֲפֵשׂ אוֹתִי
בְּתוֹךְ הָאֶהְבֶּה.

דְּמָמָה קְדוֹשָׁה

לאברהם סוצקבר

חֲרֹשׁ תִּבְטָא אֶת הַמֶּלֶה "חֲרֹשׁ"
וּכְבֹּר הַטִּלָּת
מוֹם בְּדִמָּמָה.

בְּדִמָּמָה קְדוֹשָׁה שֶׁהִיטִי
רַק פְּעַם אַחַת.

פְּעַם, פְּעַם
הָיָה לִי גֵן פְּעַם –
תְּפוּחִים, אֲגָסִים, דְּבִדְבָנִים, שְׂזִיפִים –
וּמִצְדָּדִיו, לֵיד הַגָּדָר
פֶּטֶל, דְּמִדְמָנוּיוֹת, חֲמוּצִיוֹת
וּפְרָחִים מְכֹל סוּג.

קִיץ בֵּין הָעֶרְבִים. לְבַדִּי בְּגָנִי.
שֵׁם שֶׁהִיטִי רִגַּע קֹט – נִצַּח:
הֵינְשׁוּף עֶצֶר אֶת הַפּוֹהוּ שְׁלוֹ
הַקּוֹקֵיָה שְׂכַחָה אֶת הַקּוֹקוֹ
שִׁיחַ תּוֹתִי בָר לֵיד שְׁבִיל צְדָדִי בֵּין עֲשָׂבֵי פָּרָא
נִשְׁאָר קְפּוּא, לְכוּד בְּמִבְטָו;
וְאֲנִי – דְּמָמָה כְּפוּלַת דְּמָמָה –
אֶת תְּפִלַּת הַדְּמָמָה
לֹא הִפְסַקְתִּי אֶפְלוּ בְּרַעַד
כְּאֶשֶׁר הִשְׁכִּינָה
יְרֵדָה וְנִשְׁקָה לַעֲלָה אֲגָס,
נִשְׁאָה אוֹתוֹ הַלָּאָה,
וְהַנִּיחָה אֶת הָעֲלָה
עַל הַפֶּלֶג הַקֵּט
לְמַרְגְּלוֹת גָּנִי.

וְאֵנִי מְגַחֶכֶת

כֵּן, הָיוּ אֲהוּבִים
אֲהוּבִים יְקָרִים
הָאֶחָד אֲהוּב מֵרֵעֵהוּ
צִלְלֵיהֶם בְּבֵיתִי
מְלוּיִם
אֶת חֵיוֹכֵי הַשִּׁקְטִים.

עֲכָשׁוּ אֲהוּבֵי
אַחֵר הוּא,
חֲדָשׁ –
הוּא בָּא וּמַחְבֵּקֵנִי
כְּחֶבֶק אִשׁ אֶת אֶלְמַת הַחֲצִיר.
יֵשׁ לִי הַשֹּׁג קֹטֵן חֲדָשׁ
וְאֵנִי מְגַחֶכֶת...

מָה שְׁמוֹ, תִּרְצוּ לְדַעַת?
אֲגִלָּה לָכֶם
אִם דְּרוֹשׁ לָכֶם לְדַעַת –
שְׁמוֹ הוּא
"כָּאֵב".

אַדְמָה וּמָטָר

שְׁלוֹם לִי הַשָּׁחַר
עַם אוֹר יוֹם אָמַר
אַדְמָה לִי
חֲמֻדָּה
אַהֲבָה לִי
מָטָר.

הַשְׁטוֹת

"אֲשֶׁרִי הָאִישׁ אֲשֶׁר לֹא הֵלֵךְ בְּעֶצֶת – – –"
לֹא יִשְׁבְּתִי בְּמוֹשֵׁב רְשָׁעִים וְשׁוֹטִים
וְלֹא בְּלִיתִי בַּחֲבֶרֶת בָּנִים מִשְׁחִיתִים
גַּם לֹא עִם מְבִלֵי עוֹלָם וְדוֹבְרֵי כָזָב.

תִּרְתִּי דְרָכֵי יִשְׂרָאֵל
אֲשֶׁר בַּחֲכָמָה וְדַעַת נֶחֱנוּ
לְאוֹרֵם יִשְׁבְּתִי
בְּלַעֲתִי דְבָרֵי חֲכָמִים מִבִּינֵי דָבָר.

נִכְבְּדִים קִבְּלוּ אֶת פָּנַי
הִקְשִׁיבוּ לְקֶמֶץ מְלוֹתִי
מִקְצָתָם נִשְׁקוּנִי עַל מִצְחִי.
לִי זֶה הָיָה סִימָן שֶׁל אוֹר.
בֵּין חֲכָמִים נִמְנִיתִי.

וְהִנֵּה
בְּשַׁעַת חֲשֻׁכָה
הוּא נִכְנָס כְּמוֹ עָנָן אֶפֶר
רוֹקֵן לְרִגְלֵי שָׁק גָּדוֹל וְכִבֵּד וּמְלֵמַל:
הִבֵּאתִי לָךְ אֶת הַשְׁטִיּוֹת שְׁעוֹלֵלֶת,
הַסֵּתֶכְלִי בָהֶן.
נִחְרַדְתָּ הַבִּטְתִּי בָהֶן
הַכִּרְתִּין.
וַי!
הֵן שְׁלִי
כָלֵן שְׁלִי.

אֶת עֵינַי בִּידֵי הַסִּתְרֹתַי
אֶת רֹאשִׁי קִבַּרְתִּי בְּכַר וּבְכִיתִי
בִּיבָבָה נוֹרָאָה.

נִכְמְרוּ רַחֲמֵי הָאֵפֶל
וּבְקוֹלוֹ הִמָּתוֹן,
בְּלִי לְהַדְגִּישׁ אֶף הִבְרָה,
הֵחַל חֶרֶשׁ-אֶפֶר לְנַחֲמֵנִי:
אִם אֵיזוֹ שְׁטוּת יִשְׁנָה בְּעוֹלָם
חַיֵּב לִהְיוֹת מִיִּשְׁהוּ שְׁעוֹלָל אוֹתָהּ.
וְאֵת – פְּחוֹת מְכַל מִיִּשְׁהוּ אַחֵר?
אֵת פְּחוֹת?

מאת חמוטל בר-יוסף

*

תאריך הולדתה של מלכה חפץ-טוזמאן אינו ברור: 1894 או אולי 1896. היא נולדה וגדלה בבאלשאיה חייצ'ה, כפר קטן בוהלין (אז רוסיה הצארית, כיום אוקראינה) למשפחת חפץ האמידה, חוכרי אדמה זה שלושה דורות, חסידי צ'רנוביל, היא הייתה השנייה להוריה מבין שמונה ילדים. המשפחה המורחבת התגוררה באחוזה שנוהלה על ידי סבה. שם גרו גם משרתים, אומנות ומורים פרטיים, שלימדו גם את הבנים וגם את הבנות.

בזיכרונות הילדות שלה הדגישה את הדחף שלה לעצמאות ואת קרבתה החושנית לטבע הכפרי ולאדמה: "גדלתי כמו עשב בר. לכן לא רציתי לאהוב אף אחד. לא רציתי לדבר כמו שהם מדברים, ולא להתנהג בדרך-ארץ, כפי שלימדו אותי. התחלתי אפילו להאמין שאני לא שייכת למשפחה הזאת בכלל. הם בודאי מצאו אותי באיזשהו מקום, והרשו לי לאכול על שולחנם. אולי אני בכלל ממשפחת ציפורים, ולכן אני עפה, קופצת ומתגלגלת בעשב." (מתוך מכתבה האוטוביוגרפי למרשה פאלק המסיים את ספרה *היום זה תמיד*, וכן המובאות שלהלן).

ידיש הייתה שפת הדיבור בביתה, ומורים פרטיים שגרו בבית לימדו גם את הבנים וגם את הבנות יידיש, עברית, רוסית ולימודי חול.

למדתי מהר מאוד לקרוא ולכתוב ביידיש וברוסית. מיד התחלתי לכתוב על הקירות, על המפות – איפה שרק מצאתי אפשרות, שם כתבתי. בשירי הראשון כתבתי ככה:

קלא קלו קלו

הופו הופו

ציש ציש, זיוו זיוו מזו

לאק לאק קלו.

אימא מצאה את זה. היא מראה לאבא. אבא קורא ומחייך: עזבי אותה במנוחה. זאת השפה הפרטית שלה, שאנו לא מבינים. (אבי היה מקובל, וגם הוא חיפש את סוד המילים.) רצתי אל מחוץ לבית מאושרת: "אולי בכל זאת הוא אבא שלי..."

אביה אמר עליה שהיא "נולדה עם רוח של קדושה".

היא הייתה ילדה מרדנית ויוצאת דופן במתכוון. "הכינוי שלי היה ס'ינו" (ע'רמת שחת ברוסית), כי שערותיי נראו באמת כמו ע'רמת שחת. היו כאלה שאמרו: אם היא הייתה מסתרקת אולי הייתה נראית לא מכוערת. היא חשה רחוקה גם מעולמו של אביה השלם עם אלוהיו וגם מעולמה הנשי-מסורתי של אמה. בגיל שמונה הודיעה שהיא – ראשונה מבית ילדי המשפחה – רוצה ללמוד בבית-ספר רוסי יסודי בעיירה הסמוכה, נורינסק, ואף הצליחה לקבל רשות לכך מהסב. שם החלה לכתוב שירה:

אני מסתירה בידי השמאלית את המחברת וכותבת רוסית באותיות יידיש [...] המורה חוטפת את דף הנייר ממחברתי וצועקת בגערה: איזה מין קשקוש זה? עם פראות כזאת את מתעסקת בכיתה?! אני רועדת ואומרת: זה הכתב שכותבים אצלי בבית. המורה מרימה ומנופפת את פיסת הנייר כדי שכל הכיתה תראה: מישוהו מכם יכול לקרוא את השיר הזה? כל הכיתה מתמוגגת מצחוק: הו הו הו והא הא הא!

היא המשיכה בלימודי תיכון בעיירה קורוסטיין (אך לא סיימה), שם התוודעה לשירת פושקין ולרמונטוב. בגיל 14 התמסרה לכתובת שירים ברוסית. ספרות רוסית הייתה חומר הקריאה הבסיסי שלה:

ספרים! לקרוא ספרים! הרבה ספרים! הספרנית כבר מכירה אותי. היא שמה עין עליי. היא חושבת שהיא צריכה לפקח על הקריאה שלי. היא בטוחה שאני עדיין צעירה מכדי לקרוא כל מה שמתחשק לי. טולסטוי – כן, דוסטויבסקי – לא. אבל אני זללתי דוסטויבסקי. אני קוראת ורועדת ממש. איני חדלה להתפלל: איך יודע דוסטויבסקי כל-כך הרבה על בני אדם רבים כל-כך?

בעקבות פרעות 1905 החליטה המשפחה להגר לארצות הברית. תחילה היגר אחיה הבכור לבדו, ובשנת 1912, והיא כבת שש עשרה, היגרה

היא, בתם כביכול של זוג יהודים מכרים, והתיישבה בשיקגו. שאר בני המשפחה הצטרפו אליה לאחר זמן קצר. "אמריקה. ארץ חדשה. שפה חדשה. אנסה לשכוח את עצמי לזמן מה. אני חייבת ללמוד מהר על אמריקה. אני חייבת ללמד את עצמי אנגלית. אני אוהבת כאן הכול. שלא יהיו יותר 'אתה', 'אני'. רק 'אנחנו'. ארץ גדולה של 'אנו כולנו'. כולם שווים באמריקה", כך תיארה לימים בהומור את רשמיה הראשונים מהארץ החדשה. בשנים הראשונות חיו בני המשפחה בעוני, ומלכה עבדה כתופרת וכפועלת.

שנתיים לאחר מכן, בגיל שמונה עשרה, נישאה לחזן שלמה טוזמאן וילדה שני בנים. היא קראה להם יוסלה ויוֹדֵלָה. בעקבות עבודתו של בעלה עברה משיקגו ל-Grand Rapids, חזרה לשיקגו ומשם למילווקי (ויסקונסין), שם התגוררה 18 שנים. את מעבר הדירות בעקבות עבודתו של בעלה התנתה בכך שיהיה לה חדר משלה, ושלא תהיה חייבת להשתתף בפעילויות ציבוריות הקשורות בעבודתו. בעלה, שהעריך את כשרונותיה ותמך בפרסום שירה, קיבל וקיים את שני התנאים הללו. עם זאת, היו בחיי הזוג משברים שגרמו לה לעזוב את הבית עם הילדים לתקופות קצרות ולעבור ממילווקי ללוס אנג'לס או לברקליי.

במילווקי החלה ללמוד בסמינר ערב להכשרת מורים של ה"ארבייטער רינג" (אחד הארגונים שהקים מערכת בתי ספר חילוניים בידיש), ונרשמה כשומעת חופשית בשלוחת הערב של אוניברסיטת ויסקונסין. שם למדה ספרות אנגלית והכירה צורות כתיבה קלסיציסטיות, ביניהן הטריאולט, צורת שיר שנעשתה חביבה עליה במיוחד. המשורר האמריקאי הראשון שהרשים אותה היה אדגר אלן פו: "אדגר אלן פו. אני אוהבת מאוד את הריתמוס של שיריו. אני צועדת בקצב שיריו על המדרכה. אני לועסת את ארוחת הבוקר שלי בקצב שיריו. האנגלית מתחילה לשיר בעצמותיי."

כבר בשנת 1915 החלה לפרסם באנגלית רשימות המתארות את סבלם של הפועלים היהודים באמריקה, בשם העט T. Mollie, ולאחר מכן שירים באנגלית, ברוח וולט ויטמן, אך עברה ליידיש בעידודו של קלמן מֶרְמֶר, עורך, מבקר, מתרגם, פובליציסט וחוקר של ספרות יידיש. הוא לימד אותה ספרות יידיש, הדריך אותה בכתיבת שירה, לקח אותה

להצגות ולקונצרטים, ועזר לה במשך שנים אחדות בדרכה הספרותית. הוא עודד אותה להכיר את שירת העולם על צורותיה השונות, אך לאחר שפרסמה שירים אחדים באנגלית בכתב עת אנרכיסטי בשם *Alarm*, ביקש שתעבור לכתוב ביידיש:

קלמן מרמר מניח את ידיו על ידי ואומר באומץ לב: יש כל-כך הרבה משוררים באמריקה! מאות על גבי מאות כותבים באנגלית. יש מהם טובים ויש לא כל-כך טובים, ואפילו לא טובים בכלל. להם יש הרבה. לנו אין רבים הכותבים ביידיש. הִי אֶתְנוּ, מלכה'לה. כתבי ביידיש, אפילו אם קשה לפרסם משהו. אפילו כשלא מוכנים לסבול מקוריות...

קלמן מרמר גם סייע לה להשיג עבודה בבית ספר יסודי של ה"ארבייטער רינג". לצורך עבודתה כמורה בשנים 1918-1929 כתבה פרוזה הומוריסטית, שירים ומחזות לילדים ביידיש. שירה הראשון ביידיש התפרסם ב-1919 בעיתון האנרכיסטי *פרייע ארבייטער שטימע* שהופיע בניו יורק. מאז הרבתה לפרסם בכתבי עת ביידיש שהופיעו בניו יורק, בווארשה, ולימים גם במונטריאול, בואנוס איירס, פאריס ותל-אביב. ב-1934 החלה לערוך מוסף שבועי לילדים בשם *אונזער קינדער וועלט*, וגם במסגרת זו חיברה אגדות, שירים וחידות לילדים.

בסוף שנות השלושים המשפחה עברה ללוס אנג'לס, שם עבד בעלה תחילה כחזן וכמורה לעברית, ואחר-כך עבר לעסקי ביטוח. היא לימדה יידיש בבית-ספר יסודי ותיכון. היא תיארה תקופה זאת כך:

אני כותבת שירים, קוראת הרבה. נביאי התנ"ך, תהילים, שיר השירים, איוב, קהלת, שקספיר, גתה, ביירון, בלייק, בודלר, רמבו. ויטמן ורמבו פותחים אותי אל עצמי, מעניקים לי חירות תנועה בתוך הריתמוס של הווייתי שלי, נשימתי שלי.

אני אהובה –

אני אשת איש –

אני אם –

אני מורה –

אני רוצה לצרוח – אני רוצה לרוץ – אני רוצה לבכות – ואני עושה מה שעליי לעשות, ובין זה לזה פורצים שירים.

עד מלחמת העולם השנייה היו השקפותיה הפוליטיות חילוניות מודרניסטיות רדיקליות. היא לא הדליקה נרות שבת, לא הלכה כמעט לבית הכנסת והתנגדה לערוך טקס בר-מצווה לבניה. האב ניסה לדבר עם הבנים עברית, אך היא סירבה, כי ראתה בה את נציגת הממסד הרבני ודחיית היידיש. ואולם בשנים 1939-1945 החלה לפרסם שירים לאומיים יהודיים בסגנון וולט ויטמן.

במלחמת העולם השנייה גויס בנה הבכור לחזית באסיה כאיש קשר של הגנרל צ'אנג קאי צ'ק. בשנת 1949 החלה ללמד ב־University of Judaism ולהרצות במועדון לתרבות יידיש בלוס אנג'לס. בשנה זו, לאחר שהשתחררה מעול עבודת ההוראה לילדים, והיא בת 53, הופיע ספר שיריה הראשון, *לידער* (שירים, לוס אנג'לס, הוצאה עצמית). היא הסבירה את הפרסום המאוחר של ספרה בקשיים הכלכליים שאילצו אותה לעבוד כמורה. הספר בנוי משישה פרקים שלכל אחד אופי נושאי וסגנוני שונה. בפרק הראשון שירים המאירים את המצב ההיסטורי היהודי והכלל-אנושי מנקודת מבט אישית. רבים משירי הספר הם ארוכים: אודות ופואמות, מחזורי שירים, כליל סונטות. מבקרי הספר, שקיבלו אותו בהתלהבות, תלו זאת בביקורת העצמית הקשה שלה: "זוהי משוררת מוכשרת באמת (...) אך עם מנה גדולה של ביקורת עצמית. זהו בדיוק מה שהפריע לה לקבץ את שיריה עד כה", כתב המשורר והמבקר אהרון גלאנץ-ליילס. המבקרים הדגישו את תכונותיהם ה"נשיות" של השירים, אך היה מי שמצא (בצדק) כי "גם בשירתה היא מורה, הוגת דעות ומחנכת" (ח"ש קאזדאן).

בשנת 1958 הופיע ספר שיריה השני, *מילד מיין ווילד* (רגוע, פראותי), גם הוא בלוס אנג'לס בהוצאה עצמית. כאן יש פחות שירים העוסקים במצב ההיסטורי, וגם הצורות המלוטשות מתמעטות (זולת טרילטים אחדים). יש כאן שירים מודרניסטיים, המבטאים הלכי רוח אנרכיסטיים, שירים שבהם ה"אני" מקבל ממדים קוסמיים מיתולוגיים, שירים פוטוריסטיים (למשל, שיר ארוך המתאר את שיקגו), שירים אפוקליפטיים אפופי חרדה, ולעומתם שירים הפונים אל האמונה הדתית היהודית ומצהירים על עמדה מוסרית לא-אנוכית, אנטי-דקדנטית, אופטימית. בקוטב האנטי-מודרניסטי נמצאים שירים אוטוביוגרפיים

כמו־ריאליסטיים המעלים את זכר האב והאם, או משחזרים סיטואציות מן הילדות שמהן צמחה אישיותה הבוגרת. שירים אחדים מנסים לתפוס במילים תהליכים המתרחשים בתת־התודעה (בעקבות ה"אינזיך") באמצעות טכניקות סגנוניות מודרניסטיות – חידושי לשון, מטפוריקה נועזת, מיזוג של רובדי לשון נמוכים וגבוהים – באופן שנוצר מעין קליידוסקופ לשוני הבנוי מִשְׁבְּרֵי העולם כפי שהוא נקלט בנפשו של היחיד. בעקבות ספר זה כתב המשורר יעקב גלאטשטיין שטוזמאן היא "אחת מפורצות הדרך החשובות של שירת הנשים היידית המודרנית אחרי קדיה מולודובסקי".

אחד משירי הספר מוקדש לחג העשור של מדינת ישראל: "אם אומר 'נס' / הרי ממילא בשמך לך אקרא, אלוהים / אלוהים שלי" (שם, עמ' 71). היחס החיובי של יהודי ארה"ב לישראל בשנים שלאחר קום המדינה היה מובן מאליו, ואף נראה שבני הזוג שקלו עלייה לארץ. ב־1959, כשיצא בעלה לגמלאות, הגיעו השניים לישראל דרך אירופה, ושהו בה שישה חודשים וחצי. היא התלהבה, אולי יותר ממנו. לליילס כתבה: "צריך להיות בישראל. צריך לבוא לבד (ההדגשה במקור), ללא הזמנה, ולהביא לב טהור וטוב ועיניים מאירות; להתנהל ולקלוט את כל הפלא ואת כל הכאב". לשלמה שווארץ כתבה: "הארץ – אני איני ראויה לה (...) איני ראויה לרעש הילדים ברחובות שאינם יודעים מה אני אומרת, ואני איני יכולה לדעת את החכמה של השורות שהם שרים כשהם קופצים בחבל". שורה של שירים המביעים גם נכונות וגם קושי להרגיש שייכות אינטימית לארץ נכתבו לאחר שובה לארה"ב ונכללו בספרה השלישי, *שאטנס פון געדענקען* (צללי זכרונות, הוצאת מנורה, תל־אביב 1965), ספר שמעיד על תהליך של התחברות אל העבר היהודי האישית וההיסטורית. העלייה המתוכננת לארץ לא התממשה, כי בריאותו של בעלה הלכה והתרופפה, עד לפטירתו ב־1971.

לאחר מות בעלה עלתה מלכה חפץ־טוזמאן לישראל והתגוררה בה במשך כשנה. כאן עברה מדירה לדירה, ונוכחה כנראה במעמדה השולי של שירת יידיש בחיים הספרותיים בארץ. היא יצרה קשרים עם סופרי יידיש המקומיים, וביניהם אברהם סוצקעווער, עורך הדי גאָלדענע קייט, רבעון שפרסם רבים משיריה החל משנת 1957. היא הכינה לדפוס ספר

שירים שלישי, בלעטער פאלן נישט (עלים אינם נופלים), שיצא לאור ב-1972 בתל-אביב בהוצאת "ישראל בוך", שבראשה עמד משורר היידיש אריה שמרי. הספר מכיל שירים ליריים קצרים אישיים, חלקם עוסקים באבלה על פטירת בעלה ובמאמציה להיאחז מחדש בחיי היום-יום. יש בו שירים על סתיו, הזדקנות, מחלה ומוות של ידידים קרובים, וגם שירים המוקדשים למפעל הציוני, לחיפה, לירושלים ולניצחון במלחמת ששת הימים. באחד השירים היא מתארת את עצמה כסבתא של מדינת ישראל. בשיר "מלת יין" ישראל היא מקום של אכילה משותפת ושל שיחה, אם גם בלי הסכמה.

לבקשת בניה היא חזרה לארה"ב. היא עברה לגור בברקלי שבקליפורניה בקרבת מגורים לבניה, אבל המשיכה לקיים קשר מכתבים עם סופרי יידיש בארץ, והשתתפה בערבי קריאה משיריה באוניברסיטאות שונות ובפסטיבלים בארה"ב, שם נוצרו קשרים בינה ובין שוחרי שירת יידיש צעירים, ביניהם המשוררת מרשה פאלק, שהחלה לתרגם את שירה לאנגלית.

בשנת 1974 הופיע ספרה הרביעי, אונטער דיין צייכן (מתחת לסימן שלך), אף הוא בהוצאת "ישראל בוך". במרכזו הנושאי התמודדות עם האלמנט, שכמוה כהתערטלות מבגד מגונן, ותחושת הבדידות של המשורר ביידיש, אשר שיריו הם ככבשה ללא אחו. כאן מופיעים שוב שירים ארוכים סיפוריים, המשחזרים זיכרונות ילדות כמפתח להבנת אישיותה בהווה, שירים ארס-פואטיים, ושירי מחווה למשוררי יידיש אנה מרגולין, ציליה דרפקין ומאני לייב. בשירי ספר זה ניכרת השאיפה לפשטות, להתערטלות מתחבולות סגנוניות, להיאחזות בקטן וביומיומי, לויתור על מעמד ה"מלכה". אחדים מן השירים מעידים על קשר ידידות ואהבה ממרחקים למתרגם והמבקר מרדכי ליטוין (1903-1993), שחי בפאריס ותרגם ליידיש מבחר מקיף מן השירה הצרפתית של המאה התשע-עשרה והעשרים. ב-1976 הוא פרסם מאמר מקיף על שירתה. יש כאן גם סדרת שירים על מלחמת יום הכיפורים בשם "זעקות מול זעקות".

בשנת 1977 הופיע באותה הוצאה ספרה החמישי, היינט איז אייביק (עכשיו זה תמיד). במרכזו הנושאי מבט על הזמן מפרספקטיבה של

סוף החיים. שירים אחדים עוסקים במחויבות השירה למוסר, יחד עם רתיעה משירה "צודקת". יש כאן שיר הספד למלך ראוביטש, שיר לרחל קורן, שיר קומי-אירוני על ערב שירה, ושיר ארוך המשחזר את חיי הכפר בילדותה. בסיומו רשימה אוטוביוגרפית שכתבה כמכתב למרשה פאלק. כתב יד נוסף, *און איך שמיכל* (ואני מגחכת), שהוכן לדפוס בשנים 1983-1985, נשאר בעיזבונה. בשנותיה האחרונות התיידדה עם משוררי שפת יידיש צעירים וחוקריה בארצות הברית ובישראל: קתרין הלרשטיין, מרשה פאלק, רחל פישמן, וקיימה קשרי מכתבים עם משוררי יידיש בארה"ב ובארץ. בשנת 1981 זכתה בפרס איציק מאנגר. היא נפטרה בשנת 1987.

שירה תורגמו לאנגלית על ידי אלי כץ, יחיאל ושרה קופרמן, מרשה פאלק, קתרין הלרשטיין ודניאל מרטין, ונכללו באנתולוגיות לשירת יידיש שהופיעו בארה"ב. בעיזבונה נשאר כתב יד של קובץ שירים בתרגום לאנגלית שנעשה יחד עם המשורר ג'ק הירשמן. ב-1977 הופיע ספר שירה בתרגום לאנגלית של מרשה פאלק, שנעשה בשיתוף עם המשוררת, ולאחר מותה ב-1992 הופיע קובץ מקיף יותר של מבחר מכל ספריה, כולל הספר שבעיזבון, בתרגומה. מאמרי ביקורת מקיפים על שירתה נכתבו על ידי מרדכי ליטווין, משה שקליאר, אברהם סוצקבר ואחרים. בשנים האחרונות הפכה לאחת המשוררות המוכרות והנחשבות ביותר בשירת יידיש. מעידה על כך הכללת 20 משירה (בתרגום קתרין הלרשטיין) באנתולוגיה לשירת יידיש בעריכת בנימין וברברה הרשב (1986) ועבודת הדוקטור שכתבה עליה אביבה ברלינסקי-טל. שירים בודדים תורגמו לעברית על ידי שלמה שנהוד, יהודה גור-אריה ואביבה ברלינסקי-טל.

*

שירתה של מלכה חפץ-טוזמאן מעידה על היכרות ועל קרבה לזרמים העיקריים ששלטו בשירת יידיש במאה העשרים – שירת המחאה של הסוציאליזם הפרולטרני; המודרניזם המוקדם של ה"יונגע" ששילבו בשירתם סימבוליזם ואימפרסיוניזם; העיסוק הנרטיבי

והמיתי בהיסטוריה; האינטרוספקטיביזם והקוסמופוליטיות האנטי-רגשנית של משוררי ה"אינון"; האקספרסיוניזם והפוטוריזם בגרסתם היהודית; שירת הנשים הארוטית והרליגיוזית בידיש. היא מעידה גם על הכרות עם השירה הרוסית (במיוחד אנה אחמטובה) והמערב-אירופית (הסימבוליסטים הצרפתים) ועם שירה אנגלו-אמריקאית מודרנית (במיוחד א"א פו, וולט ויטמן, קרל סנדברג, ויליאם באטלר ייטס). בשירתה ניכר גם חותמם של מקורות יהודיים – התנ"ך, התפילה, החסידות, "צאינה וראינה", ספרות התחינות, הדיבור העממי והפולקלור בידיש. זהו שלל מקורות השפעה שונים זה מזה ואף מנוגדים בסגנונם, בהלך רוחם ובהשקפת עולמם.

מכל המקורות הללו נטלה המשוררת לפי צורכה, במינונים שהתאימו למטרותיה, תוך שמירה עקשנית על עצמאותה. התוצאה היא פואטיקה אישית מאוד, מקורית במידה רבה, שבאמצעות כלי הבעה מודרניסטיים משוכללים מבטאת לא שייכות לזרם ספרותי כלשהו, אלא נאמנות לערכים מוסריים ואסתטיים מערביים קלאסיים, מצד אחד, ולמורשת המשפחתית והיהודית, מצד שני. הספרים שהזכירה כשדיברה על ארון הספרים בביתה באמריקה מספרים על מקורות היניקה הרוחנית שהיו חשובים לה: "התנ"ך בעברית ובתרגום לידיש, תלמוד בבלי, שולחן ערוך, האתיקה של שפינוזה, כתבי ביאליק, מנדלי מ"ס, שלום עליכם, י"ל פרץ, צאינה וראינה, דובנוב, פושקין, דוסטויבסקי, טורגנייב, רילקה, בודלר, רמבו, ג'ורג' אליוט, ייטס, רבינדראנת טאגור". על האחרון אף כתבה רשימה ותרגמה את שירתו לידיש, כמו גם את שירת ייטס, רוזטי ואודן.

בגלל אופייה הנון-קונפורמיסטי כל צורה של שותפות בקבוצה עוררה בה התנגדות, אך הדבר לא מנע ממנה לקיים יחסי ידידות ולהעריך את שירתם של ליילס, גלאטשטיין, קדיה מולודובסקי, ומשוררי יידיש אחרים. את פגישתה הראשונה עם קבוצה ספרותית בשיקגו תיארה כך: "קוראים שירה. כולי אוזן. אני קצת מתביישת, אבל אני מעזה ומזכירה את וולט ויטמן. מנהיג הקבוצה מגחך אליי מלמעלה למטה ואומר: Oh, he is a non-poet poet. אני נדהמת וקצת מזועזעת. ק. מ. מרגיע אותי: 'אין מה לשמוע מה שהוא מדבר'". בהזדמנות אחרת התבטאה לאמור

"אף פעם לא ניו יורק", והתכוונה להסתייגותה מניו יורק כמטרופולין ומפואטיקה קבוצתית של שירת יידיש בארה"ב.

התנגדות דומה להשתייכות פמיניסטית גילתה בתחילת דרכה: היא סירבה להשתתף באנתולוגיה *יידישע דיכטערינס* (משוררות יידיש, 1928) בעריכתו של עזרא קורמן, שכללה שירים של 70 משוררות בנות דורה. בהתנגדות הזאת הייתה שותפה לה קדיה מולודובסקי (אם כי היא הסכימה להשתתף באותה אנתולוגיה), ובשירה העברית – לאה גולדברג: הן ראו את עצמן כ"משורר", וסברו שהמושג "שירת נשים" הוא חסר שחר או מילת גנאי. בעקבות קדיה מולודובסקי היא הגיבה בכעס על רשימה שכתב מלך ראזויטש בעקבות אותה אנתולוגיה בשם "מיידלאך, פרויען, ווייבער – יידישע דיכטערינס" (נערות, נשים וגברות – משוררות יידיש), שביטאה זלזול סוחף בשפע החדש של שירת נשים ביידיש ובתכונותיהן ה"נשיות". היא כתבה: "זוהי באמת מעלה גדולה עבורנו הנשים להיות 'גבריות' בכתובתנו".

ואמנם, בשירתה (בעיקר בספרה הראשון) בולטת המגמה לכתוב שירה שתכונותיה מנוגדות למה שנחשב בזמנה לתכונות השיר ה"נשי" (מינוריות, נושאים אישיים בלבד, רגשנות, מבע "טבעי"): בספרה הראשון יש שירים ומחזורי שירים בעלי היקף נרחב; עיסוק בנושאי היסטוריה, תרבות ומסורת; "אני" שירי בעל ממדים מיתיים או בעל פרסונה לא נשית (הלץ, השוטה); נימה אירונית; צורות מלוטשות קשות לביצוע (כליל הסונטות, למשל); זיקה למקורות יהודיים וקלאסיים. ואולם בצד "אני" ענקי, סמכותי, מתפרע, בעל ממדים קוסמיים, יש בשירתה גם "אני" שירי נשי צנוע, ממעיט בערכו, מתבדח על חשבון עצמו, והמתח בין השניים מוסיף למורכבות ולעושר של המבע. הניגודים ביניהם מתאזנים בעמדה של האישה-האם החכמה והסמכותית. זו מופיעה בשירה של טוזמאן גם כריאליה (למשל, בשיר "איך נהיית חכמה כל-כך, אימא?") וכסיטואציה רטורית (המשוררת האם מדברת אל בנה ב"תחזור בעזרת השם") וגם כמטפורה (ליצירת השיר, ללידה עצמית, ועוד). כשהיא "גוחנת על עצמה" (כותרת כליל הסונטות) התודעה שלה עצמה ממלאת תפקיד של אם חכמה ביחס לעצמה.

אחד מביטויי הסירוב של מלכה טוזמאן להסתפק בשירים "נשיים"

הוא המבנה של ספריה: כל ספרי השירה שלה (זולת כתב היד שבעיזבון) מחולקים למדורים, שבכל אחת מהן שירים בעלי אופי תמטי ופואטי אחר. למשל, בספרה הראשון, המחולק לשישה מדורים, הראשונה עוסקת בעיקר בנושאים לאומיים, חברתיים והיסטוריים; בשתיים הבאות – חוויות אישיות, רליגיוזיות, שירי טבע וזיכרונות ילדות; ברביעית – תשעה טריאולטים, בחמישית – "נשים", ובשישית כליל סונטות.

בלי לראות את עצמה כפמיניסטית היא ייחדה בספרה הראשון חטיבה בת שמונה שירים בשם "נשים", ובו כללה שירים המתארים בסגנונות שונים דיוקני נשים יהודיות (חלקם דיוקנים עצמיים) שעוררו בה הזדהות: האישה האהובה, האישה הכמהה לאהבה, הפועלת קשת היום המתייחסת בנדיבות לגבר הגס שלה, האישה הוולדנית שאינה יכולה להגשים את עצמה, האישה המצליחה להיחלץ מה"אני" שלה ולמצוא את ה"עצמי" נטול המגדר שלה. השיר המסיים את החטיבה, "אני אישה", הוא אודה בנוסח ויטמן, ובו המשוררת מזהה את עצמה עם שורה של נשים אמיצות ועצמאיות בהיסטוריה היהודית ומעצבת עמדה של כבוד כלפי גבורתן של נשים יהודיות בתקופות שונות בהיסטוריה, כולל בהווה, גבורה שאינה נופלת מזו של גברים. הנשים הללו מייצגות את הזהות הלא שגרתית, רבת הניגודים, של המשוררת עצמה. באותו ספר יש גם שירים המתארים – אמנם בדרכי עקיפין עדינות – מיניות עזה ואף אלימה (כיוון "נשי" שהתוותה בשירתה ציליה דרפקין). למשל, בראשון מתוך זוג השירים "קיץ" המשוררת מתענגת על הקיץ הלוכד אותה כאווזה, שצווארה הופך בידו לבקבוק משקה משפר – תמונה המעלה על הדעת התמסרות לאונס.

שירתה של מלכה חפץ-טוזמאן לכל אורכה נתונה במתח בין התפרצות שלוחת רסן לבין השאיפה לרסן את הסערה הפנימית ולהאיר את הכאוס. זה בולט במיוחד בספר שיריה השני, *דגוע, פראותי* (1959), שחלק משיריו מתארים אווירת אי-שקט סיוטית, אך הוא מסתיים בשיר "אהוב אותי", תחינה של אישה שאין לה בעולם דבר חשוב יותר מאהבת הגבר. יש גם מתח בין אני תמים, ילדותי, המזדהה עם השוטה הכפרי או המוקיון, לבין מודעות מוצהרת ("יודעת אני") ושאיפה לראות ולהרגיש מתוך חכמה עליונה, אלוהית כמעט, שרק אמהות מסוגלות לה.

מלכה חפץ-טוזמאן כותבת בחן רב על נושאים "גדולים" – היסטוריים, לאומיים, פוליטיים. השירים בנושאים אלה, המרוכזים בחזית ספרה הראשון ומופיעים במפוזר גם בספריה הבאים, יוצרים את הרושם שהמשוררת חשה על בשרה את המצב ההיסטורי או הפוליטי. השיר "שיניי בעפר" מתאר התמודדות אישית כמו גופנית, המובילה מיצירות לתבונה, עם גילויי הרוע שהתפרצו במאה העשרים ועם התמורות שחלו בקשר בין האדם לאדמה. מלחמת העולם השנייה נשקפת בשיר "מכתב לבן במלחמה", ובשיר נוסף המתאר את רגשותיה של האם כלפי הבן שחזר מהמלחמה במצב של הלם קרב. חורבן יהדות מזרח-אירופה נפרש בשירים אוטוביוגרפיים על בית המשפחה הנטוש ועל היקרעות ילדה מאמה. השיר "גג על הראש" ממחיש את חוסר היציבות המפחידה ואת הרגשת החרפה של הפליט המגיע לארץ חדשה. את המיית הלב שעוררה בה ישראל היא מתארת בתמונה של ביקור במושב שבו טיפלה בעגל שאך זה נולד ונגעה בזרוביתו ("שעתי הכנועה"). כך מתבטל ההבדל המוסכם בין שיר לאומי או פוליטי לבין שיר אישי אינטימי.

הזעזועים והאסונות שפקדו את העם היהודי ואת האנושות כולה במאה העשרים מקבלים בשירים טיפול אמנותי העוסף את המבע האקספרסיוניסטי (הצפוי) במעטה אמנותי עדין ומלוטש, כאילו הדי החורבן עטופים ברשרוש משי וקטיפה. הקול הנשמע בשיר הוא לא של חוזה משולהב או של מי שדעתו נטרפה עליו מרוב חרדה וזעזוע, אלא קול עצוב וחכם.

ברור לחלוטין שמלכה טוזמאן לא התכוונה לכתוב שירה מינורית. בצד שירי אהבה, טבע, בדידות, אלמנות ונושאים אישיים מובהקים כיוצא באלה היא עסקה לאורך כל דרכה בנושאים הקשורים למצב האנושות והעם ולמצבו של האדם בכלל, ולא חששה להיות מורה שיש מה ללמוד ממנה, ואף שופטת, בעיקר של עצמה. מהי המורשת התרבותית שעליה להעביר לתלמידה? בשאלה זו עוסק שירה "מה אספר להם?". בשיריה לכל אורכם מתקיים חשבון הנפש אישי וכללי-אנושי שהתובענות והסלחנות נאבקות בו ללא הרף.

העיסוק בשאלת הזהות התרבותית הוא פן נוסף של עמדת משורר, שהיא לאו דווקא עמדה נשית. ליילס כתב: "שירים טובים. שירים שלא

נכתבו סתם תחת רשמם של רגשות מעורפלים – כפי שהדבר קורה אצל גברים ולעתים קרובות יותר אצל נשים – אלא של אדם בשל וחושב". למעשה, בחלק ניכר משירה ההיקף, התכנים וה"אני" השירי הם "נבואיים", אם להשתמש במונח שהיה מקובל בתחילת המאה העשרים, ובמילים אחרות: זוהי שירה המבקשת, בין השאר, לחלוק עם קוראיה השקפות בענייני רוח ומוסר ולהנחיל להם אותן, שירה של מנהיג רוחני. בשיר "לך, מרים" היא מבקשת להיות כמרים הנביאה שזכתה להוביל את בנות ישראל בריקוד של קדושה. האם יוכל השיר להפיח קדושה בקורא בלי השראה מלמעלה? "במה אשמח את בנות דורי וארוממן?/ עין מאירה אינה משגיחה עוד מעלינו/ אין כבר רחמים למעלה".

מתח נוסף בשירתה של מלכה חפץ-טוזמאן מתקיים בין השקפת עולם וזהות חילונית-מודרנית (קו אופייני לשירת יידיש במאה העשרים) לבין געגועים למורשת היהודית, לחוויה הדתית היהודית ולמצבים נפשיים-תודעתיים שיש בהם מן הקדושה. הניגוד בין השניים מופיע בשיר "עלם עם תפוח ביד": היא מתארת את הקילוף העדין של התפוח ב"ידי השבת" של סבה, "הוא היה יהודי זקן אגני/ ונוהג היה/ פיהודי זקן אגני". לעומתו היא עצמה, חסרת נשיות, נועצת בתפוח את שיניה בהוללות חסרת מעצורים. ב-1929 פרסמה שיר המתאר משחק כדורגל בסגנון פוטוריסטי, שיר שזכה לתשומת לב ופורסם באנתולוגיות, אך היא העדיפה שלא לכלול אותו בספריה. איזה מרחק בין שיר כזה לבין השיר "אבא מתוק", המבטא געגועים עמומים לקשר מיסטי עם אלוהי אביה: "ואני קוראת לו / 'אבא מתוק', / אף על פי שאיני זוכרת את אבי. / ובכל זאת משהו אני זוכרת: / סנה, / אש, / רעם, / הר / ואינשהו קול. / כשנדמה לי / שאני שומעת את קולו / מיד אני צועקת: / הנני! / הנני כאן, אבא מתוק! // כשאבא עוזב / הוא עדין אבא. / ואני לא אחזק להתגעגע / ולצעק / 'הנני' / עד שישמע / ויזכר / ויקרא בשמי / וידבר אתי / באש". דמות האב מייצגת בשירים רבים (גם בכליל הסונטות) את המחויבות של המשוררת לחיי קדושה ברוח היהדות. השיר "עירוב" בנוי כולו על מטפורה מתחום ההלכה היהודית.

עוד ניגוד מעניין המייחד את שירתה מתקיים בין יצירות פרועה ובין תובענות עצמית מוסרית וחשבון נפש בלתי פוסק. אין אצלה,

אמנם, ארוטיקה מקאברית כזו של ציליה דראפקין, אבל היא מתארת, מצד אחד, אלימות והתאכזרות ביחסים בין גבר לאישה ובמצב האנושי הקיומי בכלל, ומצד שני רבים משירה מביעים רגשות אשמה, לגלוג עצמי, קונפליקטים מוסריים ווידוי ביישני על רצונות מתוסכלים לטוהר מוסרי.

על רקע הנטייה הכללית של שירת יידיש אחרי מלחמת העולם הראשונה לסגנון מודרניסטי, בולטת חיבתה של המשוררת לצורות ולמבנים מלוטשים, מוסיקליים, עשויים היטב, כולל סוגות קלאסיציסטיות מובהקות, מורשת ה"יונגע". המגמה הזאת יכולה להסביר את המבנה הפנימי הלא-כרונולוגי של ספרי שירה ואת נטייתה שלא לתארך את שירה, זולת שירים בודדים בעלי אופי אקטואלי מובהק. שירה קלאסיציסטית נחשבה ל"לא נשית", גם משום שחייבה השכלה ויכולת שליטה צורנית, וגם בגלל הלך רוחה השכלתני.

בקובץ שירה הראשון, *לידער*, יש סונטות, סדרה של טריאולטים, צורות שהופיעו גם בשירתם של משה לייב הלפרין ומני לייב, ולבסוף כליל סונטות, זאת בעקבות ליילס ולייוויק. סונטות נכתבו גם על ידי פראדל שטוק (משוררת שטוזמאן הכירה והעריכה). כליל הסונטות של מלכה חפץ-טוזמאן, "גוהרת על עצמי" (התפרסם לראשונה בגיליון ערב ראש השנה תש"ח 12.9.1947 של השבועון *אידישער קאמפער*) עוסק בחשבון נפש אישי ובקונפליקטים מוסריים, המייצגים את מצבו של האדם המודרני. כל 15 הסונטות בכליל הן בנוסח שקספיר (שלושה בתים מרובעים + צמד), והכללים הצורניים של הסוגה נשמרים בו בקפדנות מלאה לכל אורכו. הכליל מתאר את כמיהתה של המשוררת ושל האנושות לשלמות מוסרית ולקדושה, שאותה ירשה מאביה, אך בסיום היצירה היא משווה את עצמה לטנטלוס, שגנב מן האלים את הנקטר ואת האמברוזיה, וכעונש נדון להיות שקוע במים זפים, כשפרות טעמים ומפתים תלויים לנגד עיניו אך הוא אינו יכול לגעת בהם – סמל למצב נצחי של אי-סיפוק הכמיהה. את הסיבה לכישלון היא תולה בכעס המוליד שנאה (סונטות 6-7), שרק המאבק בו יכול להוביל אל אור השכינה. הניצחון קשור ביכולת להתחבר אל מורשת היהדות של אביה, אך אין הוא מבטל את הרעב הבלתי-פוסק לבלתי-מושג.

לאורך כל מהלך כתיבתה כתבה טוזמאן טריאולטים (חמישה נוספים נותרו בעיזבונה). הטריאולט הוא שיר בן שמונה טורים השזורים זה בזה תוך כדי חזרות כפולות ומשולשות על אותו טור – הראשון, הרביעי והשביעי זהים וכן השני והשמיני, כך נוצרת זהות בין שני הטורים הראשונים והאחרונים – ושמירה על משקל המאחד את השיר כולו (לרוב יאמב טטראמטר). הנוסחה היא ABaAabAB (אותיות גדולות זהות מסמנות טורים זהים ואותיות קטנות זהות מסמנות חרוז זהה), למשל: "עדינותה – נצנוצי כסף בתנומת שדרה / סולדת מנגיעה בידי מזהמים. / לא אחת הובילה כבר למכירה / את עדינותה – נצנוצי כסף בתנומת שדרה / ובכזון היא נחה על כתף זרה / בלי להשתדל אפילו להסתיר את הפנים / של עדינותה – נצנוצי כסף בתנומת שדרה / סולדת מנגיעה בידי מזהמים." הצורה הנדירה למדי הזאת נוצרה בצרפת במאה ה-13 וזכתה לתחייה קצרה בשירתם של רוברט ברידג'ס ושל תומס הרדי בסוף המאה ה-19. בשירת יידיש נכתבו טריאולטים (וגם טרצינות וסונטות) על ידי לייב ניידוס ועל ידי אהרון גלאנץ-ליילס בשנות העשרה והעשרים של המאה העשרים.

הטריאולטים של מלכה טוזמאן הם מלאכת מחשבת, המשלבת שמירה קפדנית על הצורה האצילית עם דיבור נעים, קליל ומדויק. נימת הדיבור הגמיש והקליל מבטאת מנטליות נשית "קלאסית" – אצילה, צנועה, חכמה, הומוריסטית – רחוקה מהתדמית האפנתית של ה"פאם פאטאל". למרות צורתם האירופית המובהקת מעצבים אחדים מהטריאולטים דווקא את העולם הפנימי של אישה יהודייה שומרת מסורת. הם מבליטים את המתחים הסטטיים, הבלתי-נראים, בין היצירות הארוטיות והתשוקה לאהבה ובין כיבוש באסורי העדינות, האצילות והתקמה. אלה הם שירים מבריקים, חדורי אירוניה חדה וחמלה גם יחד.

הצורות הקלאסיציסטיות הללו משדרות התייחסות רחבה, על-זמנית, קלילה ואצילת-נפש למצבים אישיים והיסטוריים טראומטיים. הן עומדות בניגוד כמעט פרובוקטיבי גם לאלימות המהפכנית של המודרניזם וגם לרגשנות המשתפכת הרומנטית, לטובת עמדה של תבונה ושמרנות חילונית. אין לדון בנטייה הזאת – המזכירה לקורא

תופעה דומה בשירתה של לאה גולדברג – בלי להדגיש שרק חלק משיריה של חפץ-טוזמאן כתובים כך, וגם בהם הצורה הקלאסיציסטית היא מסגרת של מבע לרגשות והשקפות של אדם מודרני. בצדם, בעת ובעונה אחת, נכתבו שירים בעלי סגנון מודרניסטי, פחות או יותר, אם כי הרגישות לעיצוב המוסיקלי ניכרת בכולם. את הניגוד בין הסגנון הקלאסיציסטי לזה המודרניסטי אפשר אולי להסביר (מעבר להשפעות) ביחס הכפול של מלכה חפץ-טוזמאן ל"גג מעל לראש", כלומר, למצב של יציבות. מצד אחד היא מתגעגעת לגג, לבית, והניתוק מן הבית ומן האם מתוארים כמצב של תוהו ובוהו אפוקליפטי כמעט, ומצד שני, היא זקוקה לחירות ולעצמאות. מצד אחד, היא רוצה להיות פראית, יצרית ומשולחת רסן, ומצד שני, היא זקוקה לדמויות סמכותיות של אב ואם, או למורה, שלובן שערו יעצור את מערבולת החיים בהווה. אותו ניגוד מופיע ביחסה להיסטוריה היהודית: השיר "לבנין יהודי" מדבר על הקשר של העם היהודי לאדמה ועל זכותו לגג, אבל הוא אומר גם ש"גג יהודי חייב לדעת לעוף".

המתח המאפיין את עולמה הרוחני של מלכה חפץ-טוזמאן ניכר היטב בסגנונה, המתרוצץ בין תחכום, ליטוש, חדשנות מתפרעת ופשטות קיצונית. בצד הטריאולטים וכליל הסונטות יש שירים שתוכנם ולשונם קשים לפענוח ושימוש בטכניקות מודרניסטיות. למשל, מטפורות מפתיעות ("הַעִיר בְּלִילָה בְּלַעַדֶּיהָ הִיא שׁוֹר, שָׁחַר, אֶלֶם"), חלוקת מילים ("ברטרו-"), גם בין טור לטור, או חיבור יחד של מילים (צִלְיִלְשֶׁקֶט/ צִלְיִלְדֶק), ניאולוגיזמים מצחיקים, תחבולות דקדוקיות (כגון שימוש בניב או באות כבשם-עצם: "תעשה משהו עם המי"ם של אלמנה"), ויש גם שירים פשוטים עד כדי קיצוניות. למשל, "אַתָּה שׁוֹאֵל מְדוּעַ אֲנִי שׁוֹתֶקֶת. / פְּשׁוּט – / כִּי אֲנִי אוֹהֶבֶת אוֹתָךְ: / מֶה שְׁאַנִּי / צְרִיכָה / לֹמֵר לָךְ / וְרוֹצָה לֹמֵר לָךְ / אֵינֶנִּי יְכוּלָה לֹמֵר / מִכֵּין שְׁאַנִּי אוֹהֶבֶת אוֹתָךְ. / לְפִיכָךְ / אֵין לִי מֶה לֹמֵר לָךְ. // הָאֵם זֶה שִׁיר? / כֵּן. זֶה שִׁיר / עָצוּב." שירים רבים פותחים באמירה פשוטה, עובדתית, ("שֶׁתִּלְתִּי פְּרָחִי נִסְתָּרְצִיוֹן בְּגִנָּה"), ורק אחר-כך אוגרים מורכבות. רושם הפשטות נוצר גם על ידי האופי הסיפורי בשירים הפורשים סיטואציה או אירוע מחיי היום-יום, וסיומם מוביל ל"פואנטה" נושאת משמעות. בכשרון של כותב פרוזה היא בוחרת

פרטים קטנים מוחשיים, ומחברת אותם יחד באופן לא צפוי. השימוש הנרחב בלשון הדיבור ובניבים עממים אף הוא גורם לרושם הפשטות וההומור, אם כי טוומאן משחקת בדיבור הפשוט ולשה אותו מחדש בדרכים מקוריות.

הדיבור השירי לעתים מהורהר ולעתים מלא תשוקה או מתאמץ לשכנע ("האמן לי, סמוך על המילה שלי"), תמים וגם חכם. לעתים שולטות בשיר צורות מלוטשות ונימה מאופקת, ולעתים – סוגים שונים של סגנון מודרניסטי, המרסק את תמונת המציאות ואת רצף המבע, לעתים בעדינות אימפרסיוניסטית ולעתים בקווים אקספרסיוניסטיים חזקים. בשירים המודרניסטיים חלוקת השורות ופיזור החריזה מביימים ומתזמרים את המהלך הדרמטי של המבע הרגשי. אוצר המילים לקוח גם מידיש מדוברת, גם מהמקרא ומהמדרש, גם מלשון התחינות. יש בו מילים עתיקות ומילים השייכות למציאות האורבנית באמריקה. השירים מאזכרים מוטיבים ודמויות מקראיים וכתר-מקראיים, מיתוסים יווניים ומשוררים סימבוליסטיים.

בתוך הצורות הקלאסיציסטיות (הנוטות באופן מסורתי אל המבע המופשט) מפעילה המשוררת תחבולות המעצימות את המוחשיות של הסיטואציה (מורשת האימפרסיוניזם). למשל, היא מרבה להשתמש בחלקי הפנים (אף, שפתיים, אוזניים) ובאיברי גוף שונים (במיוחד בידיים), כמטונימיות המאפיינות מצבים נפשיים, כוחות פנימיים מתנגשים, תכונות אישיות או טיפוסים. מרדכי ליטווין כתב ש"הקווים הניגודיים הללו משולבים ומעורבבים בתנועות זיגזג מוזרות". לדברי אביבה ברלינסקי-טל השימוש ברבדים הלשוניים המגוונים הללו יוצר זיכרון לשוני של המורשת התרבותית העשירה של העבר היהודי על מטענו הלבדני והעממי גם יחד.

מלכה חפץ-טוומאן הייתה מודעת לדרכה הפואטית, אך רוב שיריה הארס-פואטיים מתארים את החוויה של יצירת שיר על עצמתן המפחידה של המילים, ובמידת מה אף את מטרותיה – חירות, טוהר, יופי ואמת – ללא הצהרות פואטיות הקשורות לסגנון הזרמים בני זמנה. באחד משיריה היא מוחה על הנזק שגורמת קריאה פסיכואנליטית של שירה: "בְּרֹבֶה הַפְּסִיכֹ-אֲנָלִיזָה/ פְּגַעְתָּ/ בְּכַנְפִי/ צְפוּרִי שְׁלֹא חָטְאַה// לִי/ נִגְרַם

נֶזֶק / לָךְ / אֵין שׁוּם שְׁמִיחָה // צְרִיךְ / לְהַשְׁמֵר / מִרֻבִּים כְּאַלְהָ... " (צללי
זכרונות, עמ' 13).

אני מקווה שהדברים שנכתבו כאן לא יפגעו בחוויית הקריאה הבלתי
אמצעית של השירים, ושהתרגום יצליח להעביר לקורא משהו מהחן,
החכמה והמקוריות של שירת מלכה חפץ-טוזמאן.

הפצה ראשית:

"בית עלים", רח' קרל נטר 3 תל-אביב, טלפונים: 03-5600360, 03-5663959